

Møteinnkalling - Kontrollutvalget i Orkland kommune

Arkivsak: 22/258
Møtedato/tid: 13.12.2022 kl. 12:00
Møtested: Rådhuset, Formannskapssalen

Møtet avvikles for åpne dører, i tråd med kommuneloven § 11-5.

Eventuelle forfall, eller spørsmål om habilitet, meldes til Konsek Trøndelag IKS
v/ Eva J. Bekkavik på telefon 468 51 950, eller e-post: eva.bekkavik@konsek.no

Varamedlemmer møter etter nærmere innkalling.

Trondheim, 06.12.2022

Espen Tørset (sign.)
Leder av kontrollutvalget

Eva J. Bekkavik
seniorrådgiver
Konsek Trøndelag

Kopi: Varamedlemmer, ordfører, kommunedirektør og Revisjon Midt-Norge SA

Sakliste

Saksnr.	Sakstittel
42/22	Forvaltningsrevisjon internkontroll - prosjektplan
43/22	Riksrevisjonens rapport om Nærings-og fiskeridepartementets forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver
44/22	Årsplan 2023 for kontrollutvalget
45/22	Oppfølging av politiske vedtak i Orkland kommune
46/22	Orientering om aktuelle saker og henvendelser
47/22	Opplæring til kontrollutvalget
48/22	Referatsaker
49/22	Eventuelt
50/22	Godkjenning av protokoll fra dagens møte

Forvaltningsrevisjon internkontroll - prosjektplan

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

42/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-217, TI-&58

Arkivsaknr 22/221 - 4

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget slutter seg til problemstillingene og ressursrammen revisjonen har foreslått i prosjektplanen.

Vedlegg

Prosjektplan

Saksopplysninger

Kontrollutvalget og kommunestyret har gjennom utarbeidelsen og vedtak av plan for forvaltningsrevisjon 2020 - 2024 for Orkland kommune, lagt premissene for forvaltningsrevisjonsarbeidet til og med 2024.

På kontrollutvalgets møte 25. oktober 2022 bestilte utvalget en forvaltningsrevisjon av internkontroll i Orkland kommune.

Kontrollutvalget fattet følgende vedtak i sak 33/22:

1. Kontrollutvalget viser til plan for forvaltningsrevisjon 2020–2024 og bestiller en forvaltningsrevisjon på internkontroll.
2. Prosjektplan med ressursramme og tidspunkt for ferdig rapport oversendes kontrollutvalgets sekretariat innen 24.11.2022 og legges frem på kontrollutvalgets møte 06.12.2022.
3. Kontrollutvalget gir sekretariatet fullmakt til å følge opp prosjektet på vegne av utvalget.

Revisjonen har konkretisert følgende problemstillinger for forvaltningsrevisjonen:

- Har Orkland kommune et system for internkontroll?
- Gjennomfører Orkland kommune tilstrekkelig grad av kontrollaktiviteter?
- Bruker Orkland kommune informasjonen fra internkontrollen til forbedringsarbeid?

Forvaltningsrevisjon av internkontroll gjennomføres med et timeforbruk på inntil 350 timer. Endelig rapport oversendes kontrollutvalgets sekretariat innen 01.09.2023.

Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor, Marius Johnsborg, vil orientere om problemstillinger og gjennomføring av forvaltningsrevisjonen på møtet 13. desember.

Kontrollutvalget må da benytte anledningen til å stille spørsmål, samt å gi innspill til eventuelle endringer og/eller tillegg.

Vurdering

Sekretariatet er av den oppfatning at problemstillingene revisor har foreslått dekker kontrollutvalgets bestilling, revisor vil bruke intervju, dokumentanalyse og gjennomgang av støttesystemer for å svare ut problemstillingene.

Revisor sier at de i all hovedsak vil konsentrere seg om kommunedirektøren og kommunalsjefer, men at det kan være at enkelte enhetsledere og medarbeidere (tillitsvalgte og verneombud) også blir berørt.

Leveringstidspunkt av ferdig rapport passer fint med tanke på å få behandlet rapporten på kontrollutvalgets og kommunestyrets siste møte i inneværende valgperiode.

Konklusjon

Kontrollutvalgets sekretariat anbefaler at kontrollutvalget slutter seg til problemstillingene, leveringstidspunkt og ressursrammen revisjonen har foreslått i prosjektplanen.

Orkland kommune

November 2022

FR 1229

1 OVERSIKT OVER PROSJEKTET

Problemstilling	• Har Orkland kommune et system for internkontroll? • Gjennomfører Orkland kommune tilstrekkelig grad av kontrollaktiviteter? • Bruker Orkland kommune informasjonen fra internkontrollen til forbedringsarbeid?
Kilder til kriterier	• KommuneLOven • ForvaltningsLOven • KS: Orden i eget hus – veileder i internkontroll • Kommunal og moderniseringsdepartementet: Internkontroll i kommunesektoren – Veileder • Metodisk faglitteratur, eksempelvis: COSO-rammeverk, balansert målstyring eller ISO-standarder
Metode	• Intervju • Dokumentanalyse • Gjennomgang av støttesystemer
Tidsplan	• 350 • Levering til sekretær 01.09.22
Prosjektteam	Oppdragsansvarlig revisor: Marius Johnsborg, Marius.Johnsborg@revisjonmidtnorge.no Prosjektmedarbeidar: Marit Ingunn Holmvik Styringsgruppe og kvalitetssikring: Anna Ølnes og Margrethe Haugum.
Uavhengighetserklæring	Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors uavhengighetserklæring er vedlagt prosjektplanen. Ingen av de involverte revisorer vil få habilitetsproblemer ved gjennomføringen av prosjektet.
Kontaktperson i Indre Fosen kommune	Kommunedirektør Ingvill Kvernmo eller den som kommunedirektøren delegerer oppgaven til.

2 OPPDRAGET

2.1 Bestilling

Kontrollutvalget i Orkland kommune vedtok i sitt møte 25.10.22, sak 33/22, bestilling av forvaltningsrevisjon med temaet internkontroll i Ørland kommune.

Kontrollutvalget ber Revisjon Midt-Norge legge fram en prosjektplan for arbeidet. Planen skal ta hensyn til kontrollutvalgets forslag og sendes sekretariatet innen 01.12.22.

Revisjonen følger av kommunens planer for forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll 2020-24.

2.2 Bakgrunnsinformasjon

Kommunedirektøren skal i henhold til kommunelovens § 13-1 lede den samlede kommunale administrasjonen, med de unntak som følger av lov og innenfor de instruks, retningslinjer eller pålegg kommunestyret gir.

I henhold til § 25-1 i kommuneloven skal kommuner og fylkeskommuner ha internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre at lover og forskrifter følges. Kommunedirektøren er ansvarlig for internkontrollen.

Internkontrollen skal være systematisk og tilpasset virksomhetens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold.

Kommunedirektøren skal etter denne paragrafen:

- a) utarbeide en beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering
- b) ha nødvendige rutiner og prosedyrer
- c) avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik
- d) dokumentere internkontrollen i den formen og det omfanget som er nødvendig
- e) evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll

I henhold til § 25-2 skal kommunedirektøren rapportere til kommunestyret om internkontroll og om resultater fra statlig tilsyn minst én gang i året.

Internkontrollen etter kommuneloven gjelder administrasjonens virksomhet. Det omfatter alt som er innenfor ansvarsområdet til kommunedirektøren. Etter loven er hensikten med internkontroll å sikre at lover og forskrifter følges. Sammenlignet med tidligere kommunelov gis det mer utfyllende bestemmelser om hensikt, innhold og omfang, men kravet er likevel forholdsvis overordnet.

Noen fagområder i kommunene har i tillegg egne bestemmelser om internkontroll gjennom særlover og forskrifter. Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften) og forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barnevernsinstitusjoner. Disse kan anses som bestemmelser som utdyper eller utfyller kommunelovens bestemmelser om internkontroll.

Lovkravene i kommuneloven angir minstekrav til en internkontroll, men gir ikke en legaldefinisjon av internkontrollbegrepet. Det finnes ingen «fasit» på god internkontroll. Hver kommunedirektør bør gjøre seg opp en formening om hva som er god internkontroll, og hvordan den skal innrettes og følges opp i egen kommune. Både KS og KMD har laget egne veileder for internkontroll, deriblant *Orden i eget hus (KS2020)* og *Veileder om internkontrollbestemmelsene (KMD 2021)*.

Kommunene kan etablere en internkontroll som går lenger enn de minstekrav som stilles i loven. Når statsforvalteren fører tilsyn med kommunens plikt til å ha internkontroll med administrasjonens virksomhet, lovlighestilsyn, er det altså minimumskravet som gis i loven som setter rammene for hva det kan føres tilsyn med.

God internkontroll handler i stor grad om systematisk arbeid, god organisering og dokumentasjon, arbeidsmetoder og samhandling som kan forebygge lovbrudd og uønskede hendelser. Internkontroll kan overlappe med virksomhetsstyring, men er i større grad risikobasert. Selv om det finnes ulike metoder for å bygge opp en god internkontroll, bygger de på de samme elementene. En helhetlig internkontroll er risikobasert, og gir en god oversikt over utfordringer som truer organisasjonen. Det er også en stor grad av formalisering, slik at roller og ansvar er tydelig. Det samme gjelder også rapportering, og dokumentering av sentrale prosesser. De fleste metodene for internkontroll innebærer en form for læring i organisasjonen. Dette er som regel knyttet til ulike kontrollaktiviteter, slik som evaluering, avvikshåndtering, varsling eller stikkprøver. Tilbakemeldinger skal sikre at organisasjonen er i en kontinuerlig forbedring. For at internkontrollen skal kunne danne et helhetlig bilde av organisasjonen må man kunne aggregere rapportering på ulike nivå. Internkontrollen bør derfor bygges på en felles norm i hele organisasjonen. Man snakker gjerne om at virksomheten har et godt kontrollmiljø (DFØ, veileder for internkontroll). Punkter som kan inngå i en slik definisjon er:

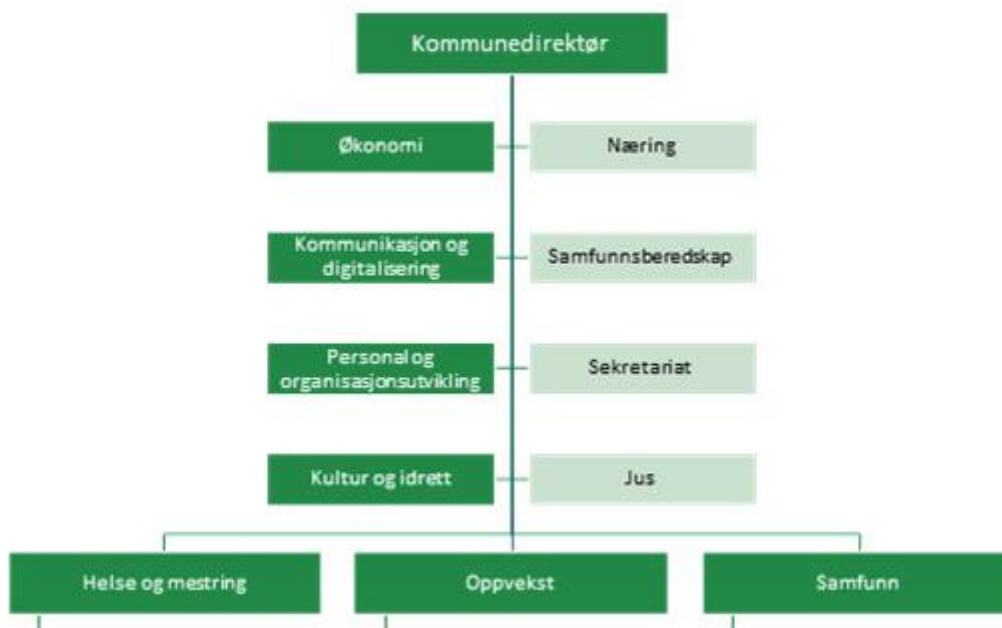
- Beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering
- Dokumenterte risikovurderinger
- Formalisert delegering, roller og ansvar (stillingsbeskrivelser)
- Dokumentasjon av rutiner og prosesser
- Formalisert rapportering

- Tilstrekkelig kompetanse om internkontroll i hele organisasjonen
- Tydelige kommunikasjonslinjer

Et kontrollmiljø kan igjen ligge nært opptil det man kan kalle et system for internkontroll.

2.3 Kommunens organisering

Organiseringen i Orkland kommune er vist i figur 1. Den er hentet fra Orkland kommunes hjemmesider og datert etter kommunesammenslåingen i 2020. Etter den tid er det foretatt noen endringer som ikke vises i figuren. Deriblant er stillingen som kommunalsjef næring, arbeid og kultur tatt ut.

Figur 1: Organisasjonskart, Kilde: Hjemmeside Orkland Kommune

3 PROSJEKTDESIGN

3.1 Problemstillinger

Hensikten med denne revisjonen er å undersøke om Orkland kommune har en helhetlig og systematisk internkontroll. Dette gjøres ved å svare ut tre problemstillinger.

- Har Orkland kommune et system for internkontroll?

Eksempelvis:

- Beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering
- Dokumenterte risikovurderinger
- Formalisert delegering, roller og ansvar
- Dokumentasjon av rutiner og prosesser
- Formalisert rapportering

- Gjennomfører Orkland kommune tilstrekkelig grad av kontrollaktiviteter?

Eksempelvis:

- Avviksmeldinger
- Stikkprøver
- Eventuelt andre mekanismer

- Bruker Orkland kommune informasjonen fra internkontrollen til forbedringsarbeid?

Eksempelvis:

- Enhetlige og aggregerte rapporteringer og risikovurderinger
- Internkontroll som en integrert del av virksomhetsplan og årshjul
- Bruker internkontroll som en del av utviklingsarbeidet
- evalueringer

Å berøre alle sider og perspektiver ved internkontroll i en og samme forvaltningsrevisjon er omfattende. I problemstillingen er det satt opp noen eksempler på kontrollpunkter som revisor mener er tilstrekkelig for å dokumentere et helhetlig bilde av internkontrollen i Orkland kommune.

3.2 Avgrensing

Internkontroll i kommuneadministrasjonen er kommunedirektørens ansvar. Dette ansvaret delegeres videre i organisasjonen. Hver enkelt leder får med dette et ansvar. Denne revisjonen vil i all hovedsak konsentrere seg om kommunedirektøren og kommunalsjefer. I tillegg kan det være aktuelt at enkelte enhetsledere og medarbeidere (tillitsvalgte og verneombud) blir berørt.

Det finnes særlovverk som inneholder bestemmelser om internkontroll. Kommunen vil i utgangspunktet ikke bli vurdert opp mot disse.

Økonomisk internkontroll inngår ikke i denne revisjonen.

3.3 Kilder til kriterier

- Kommuneloven
- KS: Orden i eget hus – veileder i internkontroll
- Kommunal og moderniseringsdepartementet: Internkontroll i kommunesektoren – Veileder
- Internkontrollmetodisk faglitteratur, eksempelvis: COSO-rammeverk, balansert målstyring, ISO-standarder eller andre veiledere

3.4 Metoder for innsamling av data

Revisjonen gjennomføres i henhold til NKRFs standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001 (Norges kommunerevisorforbund 2020). Denne standarden definerer god revisjonsskikk i henhold til forskrift om revisjon § 7.

Formalisering av ansvar og rutiner er viktig fundament i internkontrollen. Det samme gjelder dokumentering av risikovurdering og risikobehandling på ulike nivå. Data fra dokumentgjennomgangen vil derfor utgjøre en vesentlig del av informasjonsinnhenting i denne revisjonen. Eksempler på dokumenter som vil etterspørres er delegeringer, rollebeskrivelser, risikovurdering og rutinebeskrivelser.

For å få innsikt og dybdekunnskap vil det bli gjennomført intervju. Data fra disse kan få frem forskjeller mellom skrevne rutiner og daglig praksis i kommunen. Revisor vil intervju ledere i kommunedirektørens ledergruppe. Det kan også være aktuelt å intervju tillitsvalgte, verneombud, og noen enhetsledere.

I revisjonsarbeidet vil revisor også, til en viss grad, måtte sette seg inn i støttesystemene til kommunen. Dette gjelder spesielt system for avviksrapportering, med tilhørende avvikshåndtering.

UAVHENGIGHETSERKLÆRING

															
Prosjekt nr:		Kommune:		Orkland kommune											
FR1229															
Vurdering av uavhengighet - revisors egenvurdering i forbindelse med forvaltningsrevisjonsprosjekt:															
		Internkontroll													
Hovedreferanse:															
Kommuneloven § 24-4															
Forskrift om kontrollutvalg og revisjon kapittel 3															
RS 200 --- Formål og generelle prinsipper for revisjon av regnskaper pkt. 4															
RS 220 -- Vilkår for revisjonsoppdrag pkt. 4, 12-13															
RS 300 -- Planlegging av revisjon av regnskaper pkt. 6															
Standard for forvaltningsrevisjon RSK 001 pkt. 8															
Ansettelsesforhold:		Undertegnede har ikke ansettelsesforhold i andre stillinger enn Revisjon Midt-Norge SA													
Medlem i styrende Organer		Undertegnede er ikke medlem av styrende organ i noen virksomhet som ovenfor nevnte kommune deltar i.													
Delta eller inneha funksjoner i annen virksomhet, som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit		Undertegnede deltar ikke i eller innehar funksjoner i annen virksomhet som kan føre til interessekonflikt eller svekket tillit													
Nærstående		Undertegnede har ikke nærstående som har tilknytning til ovenfor nevnte kommune som har betydning for uavhengighet og objektivitet.													
Rådgivnings- eller andre tjenester som er egnet til å påvirke revisors habilitet		Før slike tjenester utføres foretas en vurdering av rådgivningens eller tjenestens art i forhold til revisors uavhengighet og objektivitet. Dersom vurderingen konkluderer med at utøvelse av slik tjeneste kommer i konflikt med bestemmelsen i forskriften § 18, skal revisor ikke utføre tjenesten. Hvert enkelt tilfelle må vurderes særskilt. Revisor besvarer løpende spørsmål/henvendelser som er å betrakte som veiledning og bistand og ikke revisjon. Paragrafen sier at også slike veiledninger må skje med varsomhet og på en måte som ikke binder opp revisors senere revisjons- og kontrollvurderinger. Undertegnede har ikke ytet rådgivnings- eller andre tjenester overfor ovenfor nevnte kommune som kommer i konflikt med denne bestemmelsen.													
Tjenesten under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver		Undertegnede har ikke ytet tjenester overfor ovenfor nevnte kommune som hører inn under kommunens egne ledelses- og kontrolloppgaver.													
Opptre som fullmektig for den revisjonspliktige		Undertegnede opptre ikke som fullmektig for ovenfor nevnte kommune.													
Andre særegne forhold		Undertegnede kjenner ikke til andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til uavhengighet og objektivitet.													
Steinkjer		01.12.2022													
Marius Johnsborg															
Oppdragsansvarlig Revisor															

Hovedkontor: Brugata 2, Steinkjer

Tlf. 907 30 300 - www.revisjonmidtnorge.no

Riksrevisjonens rapport om Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

43/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033, TI-&58

Arkivsaknr 21/217 - 7

Forslag til vedtak

Kontrollutvalgets tar Riksrevisjonens rapport til orientering.

Vedlegg

Riksrevisjonens rapport om Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver

Saksopplysninger

På kontrollutvalgets møte 21. september 2021 bestilte utvalget en forvaltningsrevisjon om vannforsyning og avløp i Orkland kommune. Prosjektplan ble behandlet og vedtatt i utvalgets møte 26.10.2021 (sak 39/21)

Kontrollutvalget ba i sin bestilling om at revisjonen skulle ta med gruveforurensning på Løkken.

I e-post av 7. april 2022 fra Revisjon Midt-Norge SA ble kontrollutvalget gjort oppmerksom på at Riksrevisjonen var i gang med en etterlevelserevisjon av miljøtiltak for å redusere forurensningen fra nedlagte gruver som Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) eier, gruve på Løkken Verk var med i denne revisjonen.

Kontrollutvalget fattet følgende vedtak i sak 14/22 (møte 14.06.2022):

Kontrollutvalget setter problemstilling fire på vent inntil rapporten fra Riksrevisjonen foreligger.

Forvaltningsrevisjonen på vann og avløp ble gjennomført i perioden februar til august 2022, rapporten ble behandlet av kommunestyret i sak 75/22 (møte 26.10.2022).

Revisjonsrapport om Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver

Nedlagte gruver er og har vært en kilde til alvorlig forurensning av norske vassdrag.

Tungmetallene i forurensningen fra gruver ødelegger livsgrunnlaget for fisk og annet liv i vann

Nærings- og fiskeridepartementet eier 15 nedlagte gruver som har hjemfalt til staten, en av dem er gruve på Løkken Verk. Forurensning fra nedlagte gruver kan føre til omfattende skade på liv i vann og elver. Etter forurensningsloven plikter departementet å hindre forurensning fra gruvene de har ansvar for.

Gruvene på Løkken Verk, Folldal Verk og Sulitjelma Gruver er blant de fem gruvene som forurenser mest i Norge.

Målet for revisjonen var å kontrollere at Nærings- og fiskeridepartementet forvalter de nedlagte gruveområdene de eier i samsvar med plikten etter forurensningsloven til å unngå forurensning, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger ved bevilgningsvedtakene til miljøtiltak.

Riksrevisjonen har formulert følgende problemstillinger:

1. Forvalter Direktoratet for mineralforvaltning de nedlagte gruveområdene som NFD eier i samsvar med plikten etter forurensningsloven og pålegg fra forurensningsmyndighetene til å unngå forurensning?

2. Har Nærings- og fiskeridepartementet gjennom etatsstyring fulgt opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger ved bevilgningsvedtakene?
3. Har Nærings- og fiskeridepartementet i sin rapportering til Stortinget rapportert om resultatene av tiltakene for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD?

Riksrevisjonen har følgende konklusjoner:

- Direktoratet for mineralforvaltning etterlever ikke forurensningslovens krav til å stanse, fjerne eller begrense forurensningen fra nedlagte gruver som NFD eier.
- Nærings- og fiskeridepartementet ivaretar ikke ansvaret og følger opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger med bevilgningsvedtakene.
- Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke rapportert om manglende resultater av arbeidet med å redusere miljøkonsekvensene av forurensning fra de hjemfalte gruveeiendommene

Riksrevisjonen anbefaler at Nærings- og fiskeridepartementet

- følger opp at Direktoratet for mineralforvaltning blir i stand til å oppfylle påleggene fra forurensningsmyndighetene om å redusere forurensningen fra de nedlagte gruvene
- sikrer at den selvstendige tiltaksplikt etter forurensningsloven blir ivaretatt, i første omgang ved å undersøke forurensningssituasjonen ved alle de hjemfalte gruvene

Konklusjon

Kontrollutvalgets sekretariat anbefaler at kontrollutvalget tar Riksrevisjonens rapport til orientering.

Revisjonsrapport om Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver

Rapportert i Dokument 1 (2022–2023)

Forsidefoto: (høyre) Svein Sæterbæ/Asplan Viak (venstre) Knut Bjørgum/Asplan Viak

ISBN: 978-82-8229-544-4

Mottaker: Nærings- og fiskeridepartementet

Revisjonen er gjennomført som en del av Riksrevisjonens kontroll av disposisjoner i henhold til:

- lov om Riksrevisjonen § 9, første ledd
- instruks om Riksrevisjonens virksomhet § 3b
- INTOSAIs standard for etterlevelserevisjon (ISSAI 4000)

Innhold

1 Sammendrag	5
2 Innledning	6
2.1 Hjemfalte gruver	6
2.2 Nedlagte gruver hvor forurensningsansvaret er uavklart	7
2.3 Bakgrunn for revisjonen.....	7
3 Mål og problemstillinger	9
4 Revisjonskriterier	10
4.1 Nærings- og fiskeridepartementets plikt til å unngå forurensning	10
4.2 Nærings- og fiskeridepartementets plikt til å gjennomføre stortingsvedtak og deres overordnede ansvar for styring og oppfølging av Direktoratet for mineralforvaltning	11
4.2.1 Krav til gjennomføring av budsjettet	11
4.2.2 Departementets styring, oppfølging og kontroll.....	13
4.3 Krav til Direktoratet for mineralforvaltnings interne styring og kontroll	13
4.3.1 Internkontroll	14
4.4 Krav til Direktoratet for mineralforvaltnings rapportering til Nærings- og fiskeridepartementet	14
4.5 Krav til Nærings- og fiskeridepartementets rapportering til Stortinget	14
5 Metoder.....	15
5.1 Dokumentanalyse	15
5.2 Regnskapsanalyse	16
5.3 Intervjuer og skriftlige spørsmål	17
6 Funn: Direktoratet for mineralforvaltning forvalter ikke de nedlagte gruveområdene som NFD eier, i samsvar med forurensningsloven	18
6.1 DMF etterlever forurensningsmyndighetenes krav i pålegg om vannovervåking, men ikke kravene i pålegg om å redusere forurensning (jf. forurensningsloven § 7, fjerde ledd og § 51)	18
6.1.1 DMF etterlever i hovedsak forurensningsmyndighetenes pålegg om å overvåke forurensningssituasjonen ved Løkken verk, Sulitjelma gruver, Follidal verk og Nordgruvefeltet på Røros.....	19
6.1.2 DMF etterlever ikke kravene i pålegg om tiltak fra forurensningsmyndighetene	21
6.2 DMF har ikke kartlagt forurensningssituasjonen for gruvene uten pålegg til tross for fare for forurensning	29
6.2.1 Ansvarsforholdene for forurensning fra de nedlagte gruvene håndteres ulikt ved salg og utleie av eiendommene.....	30
7 Funn: Nærings- og fiskeridepartementet kontrollerer ikke at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de hjemfalte gruveområdene i samsvar med lovkrav og Stortingets forutsetninger	31
7.1 Mål og resultatrapporteringen manglet informasjon om når og hvorvidt tiltakene ville føre til måloppnåelse.	32
7.2 NFD har i liten grad endret styringssignalene til direktoratet på tross av manglende måloppnåelse	33
7.3 De korrigerende tiltakene var ikke tilstrekkelige for å nå påleggene	34

8 Funn: Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke lagt frem realistiske budsjetter og rapportert om manglende resultater	36
8.1 Nærings- og fiskeridepartementets budsjettforslag var ikke realistiske basert på erfaringene med manglende gjennomføring av tidligere budsjetter	37
8.2 Stortinget er ikke informert om den faktiske avrenningen av tungmetaller til sentrale elver	39
8.3 Det har vært et årlig mindreforbruk siden 2006	40
8.4 Stortinget ble ikke informert om hvorfor tiltakene på Røros sluttet i 2011.	42
9 Konklusjon	43
9.1 Direktoratet for mineralforvaltning etterlever ikke forurensningslovens krav til å stanse, fjerne eller begrense forurensningen fra nedlagte gruver som NFD eier.	44
9.2 Nærings- og fiskeridepartementet ivaretar ikke ansvaret og følger ikke opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger med bevilgningsvedtakene.	44
9.3 Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke rapportert til Stortinget om at resultatet av gjentakende mindreforbruk er at tiltakene for å redusere miljøkonsekvensene på de hjemfalte gruveeiendommene ikke oppnår resultater.	45
10 Vedlegg	46
Vedlegg 1: Post 30 Sikrings- og miljøtiltak 2006 til 2021	46
Vedlegg 2: Post 31 miljøtiltak Løkken 2011-2021	48
Vedlegg 3: Flytskjemaer med oversikt over forurensningskilder	49

1 Sammendrag

Nærings- og fiskeridepartementet eier 15 nedlagte gruver som har hjemfalt til staten.¹ Forurensning fra nedlagte gruver kan føre til omfattende skade på liv i vann og elver. Etter forurensningsloven plikter departementet å hindre forurensning fra gruvene de har ansvar for.

Målet for revisjonen var å kontrollere at Nærings- og fiskeridepartementet forvalter de nedlagte gruveområdene de eier i samsvar med plikten etter forurensningsloven til å unngå forurensning, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger ved bevilgningsvedtakene til miljøtiltak.

Siden 2006 har Direktoratet for mineralforvaltning forvaltet gruveområdene etter fullmakt fra Nærings- og fiskeridepartementet. Direktoratets forvalteransvar innebærer blant annet oppfølging av pålegg fra forurensningsmyndighetene og andre oppgaver som er en naturlig del av forvaltningene av eiendommene.

Sentrale kriterier for å besvare revisjonens problemstillinger er utledet fra *lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)*, *reglement for økonomistyring i staten* og *bestemmelser om økonomistyring i staten (økonomiregelverket)*.

Revisjonen har gjennomført dokument- og regnskapsanalyser, og intervjuer med Nærings- og fiskeridepartementet og Direktoratet for mineralforvaltning. Revisjonen har også gjennomført kartleggingssamtaler med lokale myndigheter og miljøvernorganisasjoner.

Revisjonen viser at Nærings- og fiskeridepartementet ikke forvalter de hjemfalte gruvene i tråd med forurensningsloven. Departementet har ikke etterlevd pålegg fra forurensningsmyndighetene eller undersøkt og vurdert forurensningssituasjonen ved gruveområder hvor det ikke er gitt pålegg. Stortinget har bevilget midler til miljøovervåking og -tiltak i en periode på over 30 år.

Revisjonen har følgende konklusjoner:

- Direktoratet for mineralforvaltning etterlever ikke forurensningslovens krav til å stanse, fjerne eller begrense forurensningen fra nedlagte gruver som NFD eier.
- Nærings- og fiskeridepartementet ivaretar ikke ansvaret og følger opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger med bevilgningsvedtakene.
- Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke rapportert om manglende resultater av arbeidet med å redusere miljøkonsekvensene av forurensning fra de hjemfalte gruveeiendommene.

¹ Fosdalen Bergverk, Løkken Verk, Åmdals kobberverk, Vigsnes kobberverk, Ørdsalen gruver, Knaben molybdengruver, Flåt nikkelgruve, Kongsberg sølvverk, Nyseter sinkgruver, Folldal Verk, Skorovas gruver, Mofjellet gruver og Sulitjelma gruver. Raudsand gruver ble solgt i 2021 og Søve gruver er ikke en del av denne revisjonen da den mottar bevilgning over et annet kapittel og post.

2 Innledning

Nedlagte gruver er og har vært en kilde til alvorlig forurensning av norske vassdrag. Tungmetallene i forurensningen fra gruver ødelegger livsgrunnlaget for fisk og annet liv i vann.²

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) er eier av 15 nedlagte gruver som følge av statens hjemfallsrett til bergverk. 3 av disse 15 gruvene er blant de mest forurensende gruvene i Norge. Departementets eierskap forvaltes av Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF).

Da det systematiske arbeidet med å redusere gruveforurensning startet på 1980-tallet, var om lag 100 km av viktige vassdrag biologisk døde eller sterkt påvirket av utslipp³. En undersøkelse fra 2003 viste at det hadde skjedd vesentlige forbedringer fra 1985 til 2002, men at store vassdragsstrekninger fremdeles var påvirket av gruveforurensning.⁴ Ifølge Miljødirektoratet er det ikke blitt gjort tilsvarende undersøkelser etter 2003. I Vann-nett, miljøforvaltningens database med informasjon om vann i Norge, er det i dag registrert 106 norske vannforekomster som i stor grad er påvirket av gruveforurensning.⁵ Forurensning fra nedlagte gruver er særlig negativt for lokalsamfunnene som blir berørt,⁶ og er til bekymring for innbyggerne.⁷

Faktaboks 1 Hjemfallsrett

Hjemfallsretten til bergverk ble innført med konsesjonsloven i 1909. Den innebar at bergverk tilfalt staten vederlagsfritt ved konsesjonenes slutt. Formålet var å regulere utenlands eierskap til viktige naturressurser (Ot.prp. nr 54 (1989-90)) Hjemfallsretten for bergverk ble avviklet i 1990 med begrunnelse om at hjemfalte gruver påførte staten unødvendig store økonomiske forpliktelser. Allerede hjemfalte bergverk forble i statens eie. Hjemfallsretten i allerede inngåtte konsesjoner ble beholdt i den grad konsesjonæren ønsket dette.

Kilde: Ot.prp. nr 54 (1989-90)

2.1 Hjemfalte gruver

Figur 1 viser de 15 nedlagte gruvene som har hjemfalt til staten ved Nærings- og fiskeridepartementet. For noen av de hjemfalte gruvene, eier NFD både gruveområdet og gruverommene.⁸ Andre steder eier NFD bare gruverommene⁹ mens det er andre som eier grunnen.

Gruveanleggenes størrelse og omfanget av forurensning varierer. Av de hjemfalte gruvene er Løkken Verk, Folldal Verk og Sulitjelma Gruver blant de fem gruvene som forurenser mest i Norge.¹⁰ De to andre er Nordgruvefeltet og

Figur 1 Hjemfalte gruver

Kilde: Nærings- og fiskeridepartementet

² Miljødirektoratet (2022). Nedlagte kisgruver. <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/forurensning/nedlagte-kisgruver/>

³ Stortingsproposisjon nr. 111 (1988-89) Om det videre arbeid med spesialavfall og oppfølgende handlingsplan til Stortingsproposisjon nr. 111 (1992) deponier med spesialavfall, forurenset grunn og forurensete sedimenter.

⁴ NIVA, Elvestrekninger påvirket av gruveforurensning (TA-1986/2003).

⁵ Vann-nett (u.å.). <https://vann-nett.no/portal/#/area/1/all>

⁶ Næsheim, A. og Slåen, G.O. (2021, 28. september) De sitter med nøkkelen til å løse 30 år med forurensning. NRK. <https://www.nrk.no/innlandet/losningen-for-a-fjerne-forurensningen-fra-folla-skal-vaere-klar-i-lopet-av-aret-1.15667405>

⁷ Høringsuttalelse fra vannområdeutvalget i Gaulavassdraget vannområde til Regional plan for vannforvaltning for Trøndelag 2022–2027.

⁸ Løkken Verk, Rødsand gruver, Folldal gruver, Skorovas gruver, Knaben gruver og Vigsnes kobberverk.

⁹ Fosdalen Bergverk, Åmdals kobberverk, Ørdsalen gruver, Flåt nikkelgruve, Søve gruver og Tufestollen, Kongsberg sølvverk, Nyseter sinkgruver og Mofjellet gruver.

¹⁰ Miljødirektoratet (2022). Nedlagte kisgruver. <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/forurensning/nedlagte-kisgruver/>

Storwartfeltet på Røros. De to sistnevnte gruveområdene er ikke eid av Nærings- og fiskeridepartementet.

NFD har i en fullmakt fra 2006 gitt DMF forvaltningsansvaret for alle gruverom og grunneiendommer som er hjemfalt til staten.¹¹ DMFs forvalteransvar for nedlagte gruver innebærer oppfølging av sikringsarbeider og oppfølging av pålegg fra forurensningsmyndighetene.

2.2 Nedlagte gruver hvor forurensningsansvaret er uavklart

Det er flere nedlagte gruver hvor det er uklart hvem som har ansvar og eierskap. De mulig ansvarlige for disse gruvene kan være statlige virksomheter, kommuner eller private grunneiere. Gruver hvor tiltaksansvaret er uavklart, kan potensielt forurense betydelig.¹² Nærings- og fiskeridepartementet kan i noen tilfeller bli ansett som ansvarlig for å gjennomføre tiltak og/eller overvåking i disse områdene.

Ved Nordgruvefeltet på Røros, et av områdene uten registrert grunneier, gjennomfører Nærings- og fiskeridepartementet vannovervåking etter at Miljødirektoratet har pålagt dette. Pålegget begrenser seg til vannovervåking og omfatter ikke forurensningsbegrensende arbeid.

Det er også tilfeller hvor eierskapet er kjent, men hvor forurensningsansvaret er uavklart. Dette kan for eksempel gjelde nedlagte gruver som ligger på privat grunn, men hvor det er urimelig å pålegge grunneieren å gjennomføre tiltak mot forurensning fordi gruvene har blitt drevet av andre enn grunneieren på konsesjon fra staten.¹³ Disse spørsmålene var tema på et møte mellom Miljødirektoratet og Nærings- og Fiskeridepartementet i 2018. De kom frem til at Miljødirektoratet kan be departementet om å gjennomføre tiltak i saker hvor det vil være urimelig å pålegge grunneieren å gjennomføre undersøkelser og/eller tiltak.

Miljødirektoratet har ved ett tilfelle bedt Nærings- og fiskeridepartementet om å påta seg ansvaret for å gjennomføre tiltak.¹⁴ Departementet har ikke besvart denne henvendelsen. Fordi Miljødirektoratet og Nærings- og fiskeridepartementet ikke har inngått avtaler så langt, har denne gruveen ikke vært en del av undersøkelsen vår. NFD er opptatt av at det ikke skal være en automatikk i at NFD får pålegg når ansvarsforholdene er uklare, og at hele kretsen av ansvarlige må vurderes i den enkelte sak.¹⁵

2.3 Bakgrunn for revisjonen

Direktoratet for mineralforvaltning får bevilget midler på kapittel 906 i statsregnskapet. To av postene under dette kapittelet skal blant annet¹⁶ benyttes til tiltak for å redusere og overvåke forurensningen fra hjemfalte gruver og andre gruver hvor Nærings- og fiskeridepartementet har et ansvar for å begrense forurensningen.¹⁷

- Post 30 skal brukes til sikring av farlige gruveåpninger og til tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak.
- Post 31 skal brukes til pålagte forurensningsbegrensende tiltak etter tidligere gruvevirksomhet på Løkken. I de senere år har NFD presisert at bevilgningen brukes til kostnader ved å gjennomføre tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken.

¹¹ Nærings- og handelsdepartementet. Fullmakt fra Nærings- og fiskeridepartementet til Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard til å utføre forvalteroppgaver for hjemfalte gruveeiendommer tilhørende staten. Datert 27. januar 2006.

¹² Brev fra Miljødirektoratet til Nærings- og fiskeridepartementet, 31.10.2019, Tiltak i vassdrag med slam fra tidligere gruve drift på statens mineraler - Malisætertjønna i Meldal kommune.

¹³ Møte mellom MD og NFD 21.8.2018, Kort oppsummering fra møte mellom Miljødirektoratet og Nærings- og fiskeridepartementet.

¹⁴ Brev fra Miljødirektoratet til Nærings- og fiskeridepartementet, 31.10.2019, Tiltak i vassdrag med slam fra tidligere gruve drift på statens mineraler - Malisætertjønna i Meldal kommune.

¹⁵ Referat - møte med Nærings og fiskeridepartementet, 4. mars 2022

¹⁶ DMF har også i henhold til St prp 136 (1977-78), et sikringsansvar etter nedlagt drift.

¹⁷ Søve gruver som også er hjemfalt til staten får bevilgning under kapittel 907 Norsk nukleær dekommisjonering og er ikke en del av denne revisjonen.

Analyser av NFDs budsjettproposisjoner viser at DMF over en lengere periode har til dels store årlige mindreforbruk på budsjettpostene som skal dekke arbeid med forurensning og sikring av hjemfalte gruver. Bakgrunnen for denne undersøkelsen er at gjentakende mindreforbruk gir risiko for at formålet med en bevilgning ikke blir ivaretatt. I denne saken kan det få store negative miljøkonsekvenser om hensiktsmessige tiltak mot forurensning ikke blir iverksatt.

Riksrevisjonen har tidligere kritisert departementet for ikke å ha fulgt opp oppgavene med konsesjonsbehandling og tilsynsvirksomhet i DMF. I Dokument 1 (2017–2018)¹⁸ kritiserte Riksrevisjonen departementet for at direktoratet ikke hadde tilstrekkelige rammevilkår for å kunne ivareta sine oppgaver etter mineralloven. I Innst. 115 S (2017–2018)¹⁹ viste komiteen til statsrådens uttalelse om at han ville arbeide for å bedre rammevilkårene for DMF. Departementet opplyser at antall årsverk i direktoratet har økt fra 19 årsverk i 2013 til 56,8 årsverk i 2021.²⁰

¹⁸ Riksrevisjonen (2018), *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2016: Dokument 1 (2017-2018)* <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2017-2018/rapportomdenarligerevisjonogkontrollforbudsjettaret2016.pdf>

¹⁹ Innst. 115 S (2017-2018) 2. Resultatet av revisjonen av departementene og underliggende virksomheter - [stortinget.no https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2017-2018/inns-201718-115s?m=1](https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2017-2018/inns-201718-115s?m=1)

²⁰ Referanse til NFDs brev

3 Mål og problemstillinger

Målet med revisjonen er å kontrollere at NFD forvalter de nedlagte gruveområdene de eier i samsvar med plikten etter forurensningsloven til å unngå forurensning, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger ved bevilgningsvedtakene til miljøtiltak.

Revisjonen er gjennomført med utgangspunkt i følgende problemstillinger:

1. Forvalter Direktoratet for mineralforvaltning de nedlagte gruveområdene som NFD eier i samsvar med plikten etter forurensningsloven og pålegg fra forurensningsmyndighetene til å unngå forurensning?
2. Har Nærings- og fiskeridepartementet gjennom etatsstyring fulgt opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger ved bevilgningsvedtakene?
3. Har Nærings- og fiskeridepartementet i sin rapportering til Stortinget rapportert om resultatene av tiltakene for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD?

Revisjonen avgrenses til gruvene som får bevilgninger til miljøovervåking og tiltak mot forurensning på kapittel 906 post 30 og 31 i statsregnskapet. Disse gruvene er Fosdalen Bergverk, Løkken Verk, Raudsand gruver, Åmdals kobberverk, Vigsnes kobberverk, Ørsdalen gruver, Knaben molybdengruver, Flåt nikkelgruve, Kongsberg sølvverk, Nyseter sinkgruver, Folldal Verk, Skorovas gruver, Mofjellet gruver, Sulitjelma gruver og Nordgruvefeltet på Røros.²¹

Nordgruvefeltet på Røros eies ikke av staten²². I 2016 mottok Nærings- og fiskeridepartementet som «grunneier» pålegg fra forurensningsmyndighetene om miljøovervåking av Nordgruvefeltet. NFDs forvaltning av dette pålegget inngår i revisjonen. Nærings- og fiskeridepartementet har også i årene 2006–2011 benyttet midler fra post 30 til miljøovervåking og tiltak på Røros.

²¹ Søve gruver er ikke en del av revisjonen fordi denne gruen mottar bevilgninger på egen budsjettpost.

²² Nordgruvefeltet på Røros er ikke hjemfalt

4 Revisjonskriterier

4.1 Nærings- og fiskeridepartementets plikt til å unngå forurensning

Nærings- og fiskeridepartementet er eier av statens nedlagte gruveeiendommer etter hjemfallsretten.²³

Forurensningslovens formål i § 1 er å verne det ytre miljøet mot forurensning og å redusere eksisterende forurensning, redusere mengden av avfall og fremme en bedre behandling av avfall. Loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensning og avfall ikke fører til helseskade, går ut over trivselen eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse.

Etter forurensningsloven § 7, andre ledd, skal den ansvarlige, når det er fare for forurensning, sørge for tiltak for å hindre forurensning. Det betyr at den ansvarliges tiltaksplicht kan bli utløst av at det foreligger fare for forurensning.²⁴

Nedlagte gruver har vært og er en vesentlig kilde til forurensning av norske vassdrag.²⁵ For at NFD skal kunne ivareta sitt ansvar for å hindre at forurensning inntreffer, jf. § 7, andre ledd, må departementet ha oversikt over faren for forurensning ved den enkelte gruve de eier. Dersom tilstanden er ukjent, må den kartlegges, og gruver som utgjør fare for forurensning, må overvåkes.

Dersom det forekommer forurensning, skal den ansvarlige sørge for tiltak for å stanse, fjerne eller begrense virkningen av forurensningen. Plikten til å treffe tiltak hviler på «den ansvarlige». Normalt vil dette være eieren av eiendommen eller anlegget som forurensningen stammer fra. Også andre rettighetshavere eller andre med tilknytning til forurensningen, vil kunne anses som ansvarlige etter loven. I vurderingen av hvem som er ansvarlig, kan det legges vekt på hvor nær tilknytning den enkelte har til forurensningen, og hvilke muligheter vedkommende har til å iverksette effektive tiltak for å begrense forurensningen.²⁶

Tiltaksplichten gjelder «tiltak som står i et rimelig forhold til de skader og ulemper som skal unngås».²⁷ Det må være en viss forholdsmessighet mellom skaden forurensningen kan medføre, og tiltakene som iverksettes. Vurderingen av forholdsmessighet går begge veier. Det er begrenset hvor omfattende tiltak som kan kreves hvis omfanget av, eller faren for forurensning er liten. Hvis omfanget av eller faren for forurensning er stor, kan kravet til tiltak også være omfattende.²⁸

Forurensningsmyndighetene kan med hjemmel i lovens § 7, fjerde ledd pålegge «den ansvarlige å treffe tiltak for å stanse, fjerne eller begrense virkningen av forurensningen innen en nærmere angitt frist». Ved et slikt pålegg «er det forurensningsmyndighetenes skjønn som er avgjørende for hvilke tiltak som skal iverksettes».²⁹

Etter § 20 kan forurensningsmyndighetene også pålegge eieren av en virksomhet å bekoste undersøkelser og tiltak mot forurensning i forbindelse med driftsstans, der det er fare for forurensning etter nedleggelse.³⁰

Forurensningsmyndighetene kan etter lovens § 51 pålegge den ansvarlige å sørge for undersøkelser «for å

²³ «Statens ansvar for de forurensede gruveområdene har sin bakgrunn i bestemmelsene om hjemfallsrett til staten i den tidligere industrikonsesjonsloven «Statens hjemfallsrett til bergverk ble innført ved konsesjonsloven av 1909 og videreført i industrikonsesjonsloven av 1917. Formålet med hjemfallsinstituttet var opprinnelig både å regulere utenlandsk eierskap til norske naturressurser og å ivareta allmennhetens og myndighetenes interesser i utnyttelsen av landets mineralske ressurser, jf. Ot.prp. nr. 54 (1989-1990) punkt 1.L.

²⁴ Jf. Forurensningsloven med kommentarer, Øystein Wang, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015

²⁵ NIVA (2003), *Elvestrekninger påvirket av gruveforurensning* (TA-1986/2003)

²⁶ Jf. Ot.prp.nr.11 (1979–1980) Om lov om vern mot forurensninger og om avfall (Forurensningsloven)

²⁷ Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 7 andre ledd siste punktum.

²⁸ Jf. Ot.prp.nr.11 (1979–1980) Om lov om vern mot forurensninger og om avfall (Forurensningsloven)

²⁹ Jf. Ot.prp.nr.11 (1979–1980) Om lov om vern mot forurensninger og om avfall (Forurensningsloven)

³⁰ Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 20 (1).

- a) Fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning.
- b) Kartlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning
- c) Kartlegge hvordan forurensningen skal motvirkes»

Klima- og miljødepartementet er klageinstans for vedtak truffet av Miljødirektoratet, jf. forurensningsloven § 85, andre ledd, første punktum.

Forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften) har til formål «å gi rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene.» Vannforskriften har betydning for tolkning av forurensningsloven, både når det gjelder å bestemme hva som er å regne som forurensning i vannkilder, og ved å sette rammer for hvilke pålegg og tillatelser forurensningsmyndighetene kan gi med hjemmel i loven.

Hvilke konsentrasjoner av tungmetaller som økosystemet i en ferskvannsforekomst kan tåle, kan ikke fastslås med sikkerhet. Et økosystems tålegrense vil variere basert på stedegne kvaliteter i ulike vannforekomster. Miljødirektoratets reviderte veileder for grenseverdier for klassifisering av vann, angir kobberkonsentrasjoner på 7,8 mikrogram per liter (µg/l) og 11 µg/l for sink i ferskvann som generelle grenseverdier for «akutt toksiske effekter ved korttidseksponering».³¹

Ved forurensningsmyndighetenes utstedelse av pålegg har normen vært 10 µg/l kobber som grenseverdi, da med begrunnelse om at 10 µg/l er et ambisiøst mål ut fra den eksisterende forurensningssituasjonen, men at dette er et nivå som kan gi livsgrunnlag for fisk.

På grunn av det usikre forholdet mellom tungmetallkonsentrasjoner og belastning på økosystemet er det viktig å gjøre biologiske undersøkelser for å fastslå effektene på økosystemet.³²

4.2 Nærings- og fiskeridepartementets plikt til å gjennomføre stortingsvedtak og deres overordnede ansvar for styring og oppfølging av Direktoratet for mineralforvaltning

Det følger av *reglement for økonomistyring i staten* (økonomireglementet) § 15 at overordnede virksomheter skal kontrollere at underliggende virksomheter og enheter utenom statsforvaltningen som utøver forvaltningsmyndighet, utfører sine oppgaver på en forsvarlig måte og i henhold til § 14. Kapittel 1 i *bestemmelser om økonomistyring i staten* (økonomibestemmelsene) peker på at departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten bruker ressurser effektivt og rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon.

4.2.1 Krav til gjennomføring av budsjettet

Statsbudsjettet skal følge fullstendighetsprinsippet og inneholde alle statlige utgifter og inntekter basert på realistiske anslag, jf. bevilgningsreglementet § 3, andre ledd.

Reglementet § 9 sier:

«Det skal redegjøres for innholdet av og begrunnelsen for bevilgningsforslagene.

De resultater som tilsiktes oppnådd, skal beskrives. Det skal også gis opplysninger om oppnådde resultater for siste regnskapsår sammen med annen regnskapsinformasjon av betydning for vurdering av bevilgningsforslagene for neste budsjettår».

³¹ Miljødirektoratet (2016). *Grenseverdier for klassifisering av vann, sediment og biota* – revidert 30.10.2020 (M-609/2016). <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M608/M608.pdf>

³² Vannportalen (2020) Overvåking, 14.10.2020, <https://www.vannportalen.no/kunnskapsgrunnlaget/overvaking2/>

Det er viktig at resultatrapporteringen refererer til de resultatkravene som tidligere er presentert for Stortinget, slik at det er mulig å få et reelt bilde av resultatoppgjøret.³³

Ifølge bevilgningsreglementet § 5 skal bevilgningsvedtakene knyttes til hver enkelt utgifts- og inntekstpost. Utgiftsbevilgninger kan ikke overskrides eller brukes til andre formål enn hva Stortinget har forutsatt.

«Ubrukte utgiftsbevilgninger kan ikke overføres til etterfølgende budsjettår med unntak av at:

1. ubrukt driftsbevilgning kan overføres til neste budsjettår med inntil fem prosent av bevilgningen.
2. bevilgningsvedtak som inneholder stikkordet "kan overføres", gir hjemmel til å overføre ubrukt bevilgning til de to følgende budsjettårene. Stikkordet kan tilføyes ved bevilgninger til bygg, anlegg, materiell og særskilte tiltak der utbetalingstakten kan være usikker».³⁴

Når Stortinget har bevilget et beløp under en bestemt utgiftspost, gir dette forvaltningen både en fullmakt til og et pålegg om å benytte beløpet til det forutsatte formålet.

Premissene for å bruke bevilgningen kan imidlertid endre seg i løpet av budsjettåret, på en måte som får betydning for både fullmakten til og pålegget om å bruke bevilgningen. En bevilgning kan for eksempel være ment til et bestemt tiltak, men forholdene kan utvikle seg slik at det ikke lenger har noen hensikt å gjennomføre tiltaket. I et slikt tilfelle vil både fullmakten til og pålegget om å benytte bevilgningen falle bort. Konsekvensen av dette vil i så fall være at bevilgningen ikke skal disponeres. Dette bør på passende måte tas opp med Stortinget.³⁵

Økonomireglementet § 6 sier: «*Dersom forutsetningene for et stortingsvedtak endres, og endringene medfører vesentlig tvil i departementet om at vedtaket kan eller bør gjennomføres, skal departementet forelegge spørsmålet om å endre vedtaket eller forutsetningene for Stortinget.*»³⁶

Grensene for hvilke formål bevilgningen kan brukes til, vil måtte bestemmes på grunnlag av en tolkning av bevilgningsvedtaket. Kapittel- og postbetegnelse og omtalen i proposisjonen og komitéinnstillingen vil være sentrale tolkningsmomenter.³⁷

Postene 30 til 49 omfatter utgifter i forbindelse med nybygg, anlegg m.m. Postene er også forutsatt å dekke utgifter til vedlikehold, ombygginger og anskaffelser til utstyr som er så betydelige at de har karakter av investering, men kan også omfatte arbeider utført i egen regi, jf. R-101 Statens kontoplan.³⁸

For budsjettåret 2021 har budsjettvedtaket på kapittel 906 post 30 sikrings- og miljøtiltak følgende formål for miljøtiltakene:

«Midlene vil bli brukt til (...) tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak»

Budsjettvedtaket på kapittel 906 post 31 miljøtiltak Løkken har følgende formål for budsjettåret 2021:

³³ Finansdepartementet 82014) [Finansdepartementet \(2014\). Veileder – Statlig budsjettarbeid \(R-0640 B\)](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/veileder_statlig_budsjettarbeid_2014_web_2.pdf) punkt 3.3.2.2 § 9 andre ledd – særlig om resultatbeskrivelse og resultatrapportering.

³⁴ https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/veileder_statlig_budsjettarbeid_2014_web_2.pdf

³⁵ Stortinget (2005, 26. mai) *Bevilgningsreglementet § 5, tredje ledd.*
³⁶ Finansdepartementet (2014). Veileder – Statlig budsjettarbeid (R-0640 B). *2.4.2.2 § 5 annet ledd – bindinger til beløp og formål.*
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/veileder_statlig_budsjettarbeid_2014_web_2.pdf

³⁷ Finansdepartementet (2021). Reglementet for økonomistyring i staten § 6 andre ledd

³⁸ Innst. S. nr. 187 (2004–2005) *Innstilling fra finanskomiteen om bevilgningsreglementet*, Finanskomiteen «3.2.4 Merknader til § 5 Bevilgningsvedtak» og «3.2.4.2 Komiteens merknader»

³⁹ Finansdepartementet (2020). Statens kontoplan for statsbudsjettet og statsregnskapet (R-101) [Rundskriv].
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/rundskriv/faste/r_101_2020.pdf

«Bevilgningen skal dekke kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken gruver».

Ifølge økonomireglementet § 14 og økonomibestemmelsene punkt 2.2. skal virksomhetens internkontroll tilpasses virksomhetens risiko og vesentlighet.

Bevilgningsreglementets § 10 sier at «utgiftsbevilgningene disponeres i samsvar med § 5 og på en slik måte at ressursbruk og virkemidler er effektive i forhold til de forutsatte resultater».

Etter bevilgningsreglementet § 11 første ledd skal endringene i løpet av budsjettåret oppsummeres i salderingsproposisjonen for statsbudsjettet.

4.2.2 Departementets styring, oppfølging og kontroll

I henhold til økonomibestemmelsene punkt 1.3 første ledd bokstav a, har departementet et overordnet ansvar for at virksomheten gjennomfører aktiviteter i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger og departementets fastsatte mål og prioriteringer. Departementet har også ansvar for at virksomheten bruker ressurser effektivt, og at den rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon.

Departementet skal planlegge sin styring av underliggende virksomheter med både et ettårig og et flerårig perspektiv, jf. økonomibestemmelsene punkt 1.4 tredje ledd.

Det følger av økonomireglementet § 15 at det overordnede departementet skal kontrollere at de underliggende virksomhetene utfører oppgavene sine på en forsvarlig måte. I denne bestemmelsen vises det til § 14, som gir regler om at alle virksomheter skal etablere systemer og rutiner som har en innebygget internkontroll.

Departementets kontroll av de underliggende virksomhetene skal, ifølge økonomibestemmelsene punkt 1.6.2 første ledd, inngå i den ordinære styringen og oppfølgingen av virksomhetene. Behovet for eventuelle tilleggskontroller skal vurderes ut fra den enkelte virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet samt virksomhetens internkontroll.

I henhold til bestemmelsens punkt 1.6.2 skal departementet sikre seg at alle underliggende virksomheter har en tilfredsstillende internkontroll slik at de fastsatte målene og resultatkravene følges opp, ressursbruken er effektiv og virksomheten drives i samsvar med gjeldende lover og regler.

Ifølge økonomibestemmelsene punkt 1.3 bokstav c har departementene et overordnet ansvar for at virksomhetene rapporterer relevant og pålitelig resultatinformasjon.

4.3 Krav til Direktoratet for mineralforvaltnings interne styring og kontroll

Det følger av økonomibestemmelsene punkt 2.2 om myndighet og ansvar at virksomhetens ledelse blant annet har ansvaret for

- å gjennomføre aktiviteter i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger og fastsatte mål og prioriteringer fra departementet
- å sørge for planlegging, gjennomføring og oppfølging, inkludert resultat- og regnskapsrapportering
- å etablere internkontroll

4.3.1 Internkontroll

Ifølge økonomireglementet § 14, jf. økonomibestemmelsene punkt 2.4, skal Direktoratet for mineralforvaltning etablere systemer og rutiner som har en innebygget internkontroll. Ettersom direktoratet skal ha god styring og oppfølging, må det etablere en internkontroll som bidrar til at fastsatte mål og resultatkrav nås. Internkontrollen skal blant annet bidra til

- at beløpsmessige rammer ikke overskrides, og at forutsatte inntekter kommer inn
- at måloppnåelse og resultater står i et tilfredsstillende forhold til fastsatte mål og resultatkrav, og at eventuelle vesentlige avvik forebygges, avdekkes og korrigeres i nødvendig utstrekning
- at ressursbruken er effektiv
- at økonomistyringen er organisert på en forsvarlig måte og utføres i samsvar med gjeldende lover og regler

Virksomhetens ledelse har ansvaret for å påse at internkontrollen er tilpasset risiko og vesentlighet, at den fungerer på en tilfredsstillende måte, og at den kan dokumenteres. Internkontrollen skal primært være innebygget i virksomhetens interne styring, jf. økonomibestemmelsene punkt 2.4.

4.4 Krav til Direktoratet for mineralforvaltnings rapportering til Nærings- og fiskeridepartementet

Av økonomibestemmelsene punkt 2.3.3 tredje ledd fremgår det at virksomheten skal rapportere til departementet i henhold til fastsatte krav og frister. Virksomhetens årsrapport skal gi et dekkende bilde av resultater og gi departementet et grunnlag for å vurdere virksomhetens måloppnåelse og ressursbruk.

4.5 Krav til Nærings- og fiskeridepartementets rapportering til Stortinget

Det følger av økonomireglementet § 11 at hvert departement i sin budsjettproposisjon skal rapportere til Stortinget om resultatene av arbeidet innenfor sitt ansvarsområde. Ifølge bevilgningsreglementet § 9 andre ledd skal det gis opplysninger om oppnådde resultater som er av betydning for å vurdere bevilgningsforslagene for neste budsjettår.

Hovedbudsjettsskrivet for 2021 sier at departementet skal rapportere om oppnådde resultater i 2019 på et overordnet nivå. Resultatrapporteringen skal først og fremst vise til og henge sammen med målene slik de allerede er presentert for Stortinget. Rapporteringen skal være strukturert og poengtert. Departementet må unngå lange skildringer, og det understrekes at resultatinformasjonen om oppnådde virkninger bør være overordnet. Dersom det er store avvik, må departementet redegjøre for årsakene til dette.³⁹

³⁹Finansdepartementet (2020) Rundskriv R-4/2020. *Hovedbudsjettsskriv for 2021. Retningslinjer for arbeidet med statsbudsjettforslaget for budsjettåret 2021.* (R-4/2020). <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/vedlegg/okstyring/rundskriv/arlige/2020/r-4-2020.pdf>

5 Metoder

I kartleggingsfasen av revisjonen gikk vi bredt ut for å identifisere mulige kilder til dokumentasjon av eierskap og forurensningssituasjonen til nedlagte gruver i Norge. I denne forbindelse kontaktet vi Miljødirektoratet, Kartverket, enkelte kommuner, enkelte vannforvaltningsmyndigheter og enkelte miljøorganisasjoner, og vi gjorde et omfattende søk på internett.

Vi fant ingen oversikt over all nedlagt gruvevirksomhet i Norge.⁴⁰ Forurensningssituasjonen til lokale vannforekomster fra nedlagte gruver på portalen Vann-netter ikke fullført for utslipp fra gruver⁴¹ og er derfor ufullstendig som informasjonskilde. Hvem som har ansvaret for å begrense forurensningen for noen nedlagte gruver er også vanskelig å identifisere fordi eierforholdene er uavklarte, eller at det av ulike årsaker er urimelig å pålegge dagens eier ansvar for gruveforurensningen. Nærings- og fiskeridepartementet viser selv til at departementet er en av flere mulig ansvarlige for forurensning fra nedlagte gruver.⁴²

For å kunne vurdere etterlevelsen av mål og problemstillingene har vi benyttet flere kilder til informasjon fra NFD, DMF og Miljødirektoratet. Der vi har funnet andre kilder til informasjon, er disse benyttet.

Vi har brukt dokumentanalyse og regnskapsanalyse som metode fordi vi anser disse som best egnet til å dokumentere Nærings- og fiskeridepartementets og Direktoratet for Mineralforvaltnings gjennomføring av Stortingets forutsetninger ved budsjettvedtak, samt etterlevelsen av forurensningslovens pålegg og plikter. For å verifisere våre funn, eller der dokumentasjonen har vært uklar eller manglet har vi brukt intervjuer som supplerende metode.

Datainnsamlingen fant sted i perioden september 2021 til mars 2022.

Innledningsvis og avslutningsvis i revisjonen har vi hatt møter med næringspolitisk avdeling i Nærings- og fiskeridepartementet. I oppstarten av prosjektet har vi deltatt på oppstartsmøte om finansiell revisjon med ledelsen i Direktoratet for mineralforvaltning for å informere om revisjonen.

5.1 Dokumentanalyse

Vi har gjennomført dokumentanalyser for å belyse om bevilgningene til tiltak for å redusere miljøkonsekvensene fra nedlagte gruveeiendommer blir brukt i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger og forurensningslovens krav. Vi har gjennomgått dokumenter fra perioden 1989–2021 som omhandler forberedelser og planlegging av opprydningen etter nedlagt gruvevirksomhet i staten. I tillegg har vi gjennomgått en rekke sentrale rapporter og dokumenter som beskriver status og utfordringer i arbeidet med å redusere avrenningen av tungmetaller fra nedlagte gruver.

Følgende dokumenter er gjennomgått og analysert:

- Stortingsproposisjoner og handlingsplaner
 - Stortingsproposisjoner med tilhørende innstillinger for budsjettårene 2006–2020.
 - Stortingsproposisjon nr. 111 (1988-89) *Om det videre arbeid med spesialavfall*
 - En oppfølgende handlingsplan til Stortingsproposisjon nr. 111 (1992) *deponier med spesialavfall, forurensset grunn og forurensede sedimenter*. Handlingsplanen belyser

⁴⁰ [Norges geologiske undersøkelse | \(ngu.no\)](https://ngu.no), samt etterspurt i Miljødirektoratet og hos DMF i kartleggingsfasen av revisjonen.

⁴¹ [VannNett-Portal \(vann-nett.no\)](https://vannnett.no) er inngangsportalen til informasjon om vann i Norge. Vann-Nett eies av miljøforvaltningen og Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE). Systemet er stasjonert hos og driftes av NVE.

⁴² Verifisert referat fra møte mellom RR og NFD 4.mars 2022

bakgrunnen og varigheten av tiltakene for å redusere avrenningen av tungmetaller fra nedlagte gruver.

- Dokumenter fra Miljødirektoratet og Direktoratet for mineralforvaltning om pålegg, utredning, planlegging, gjennomføring og godkjenning av tiltakene for å redusere miljøkonsekvensene på hjemfalte gruveeiendommer:
 - rapporter og tilbakemeldinger fra DMF til Miljødirektoratet om pålagt vannovervåkning på Løkken, Røros, Sulitjelma og i Folldal for perioden 2016-2021
 - stedlige pålegg fra forurensningsmyndighetene for Sulitjelma, Folldal, og Løkken i tidsrommet 1993-2008.
 - utredninger, planer og godkjenning av tiltaksplaner for å redusere miljøkonsekvenser for Sulitjelma, Folldal, og Løkken.
 - korrespondansen mellom forurensningsmyndighetene, NFD og DMF om pålegg.
 - søknad om ny gruvedrift i Sulitjelma og DMFs tilbakemelding på Miljødirektoratets høring om dette.
- Dokumenter tilsendt fra DMF og NFD om kartlegging, planlegging og gjennomføring av eventuelle miljøtiltak i gruveområder uten pålegg fra forurensningsmyndighetene:
 - Direktoratet for mineralforvaltning leiekontrakt Mofjellet gruver 1988 og 2019
 - Direktoratet for mineralforvaltning EDD fase 1 Raudsand gruver 2018
 - avtale mellom NFD og Veidekke Industri AS om salg av statens grunn på Raudsand 2021
 - Infratek Norge AS: Innledende miljøteknisk grunnundersøkelse og tiltaksplan Knaben 2020
 - Multiconsult: Analyseresultater Tveitmarkstunnelen jordmasser ved Nysæter gruver 14.oktober 2019.
 - befaringsnotat: Tilsyn 2016 av plugger og overløp ved Skorovas Gruber, Namsskogan kommune i Nord-Trøndelag
 - dokumentasjon av eierskap KLD Røros Kobberverk kjøpsavtale 1980.
- Dokumenter fra den årlige styringsdialogen mellom Nærings- og fiskeridepartementet og Direktoratet for mineralforvaltning i perioden 2012–2021:
 - departementets tildelingsbrev
 - referater fra etatsstyringsmøter
 - referater fra fagmøter
 - risikovurderinger og økonomirapporter fra virksomheten
 - virksomhetens årsrapporter
 - budsjettinnspill
 - fullmakten fra Nærings- og handelsdepartementet til Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard til å utføre forvalteroppgaver for hjemfalte gruveeiendommer tilhørende staten. 27.januar 2006

5.2 Regnskapsanalyse

- Statsregnskapet - en sammenstilling av årets bevilgninger, overføringer og tilbakeføringer av bevilgningene på kapittel 906 post 30 for årene 2006 til 2021 og for post 31 for årene 2011 til 2021. Regnskapstallene er hentet fra Stortingsproposisjoner med vedtak. Formålet har vært å dokumentere hvordan budsjettmidlene har blitt disponert i perioden, inkludert overføringer mellom budsjettår og mindreforbruk. Informasjonen er presentert visuelt i rapportens kapittel 8 og i vedlegg 1 og vedlegg 2.

- Uttrekk av post 30 og 31 fra DMFs eget virksomhetsregnskap for årene 2014-2021.⁴³ Formålet har vært å ha en fullstendig oversikt over budsjettdisponeringen på postene i perioden 2014-2021, samt å identifisere vedlikehold av tidligere miljøtiltak og eventuelle nye miljøtiltak på prosjektnummer og stedsnavn.

5.3 Intervjuer og skriftlige spørsmål

- Vi har intervjuet representanter fra seksjon for budsjett og etatsstyring og seksjon for industri, bergverk og nordområder i Næringspolitisk avdeling i Nærings- og fiskeridepartementet 16 september 2021 og 4 mars 2022. Formålet var å innhente informasjon om departementets etatsstyring av DMF og om planleggingen og gjennomføringen av tiltak for å redusere forurensning fra nedlagte gruveeiendommer som NFD eier.
- Vi har også intervjuet ledelsen i Direktoratet for mineralforvaltning 7 desember 2021. Formålet med intervjuene var å belyse virksomhetens planlegging og gjennomføring av tiltak for å redusere forurensning fra nedlagte gruveeiendommer.

Referatene fra alle intervjuene er verifisert. Intervjuene har blitt supplert med skriftlige spørsmål. Intervjuene er gjennomført som digitale møter.

⁴³ Uttrekkene er gjort for konto 7791 (post 30) og konto 7792 (post 31) fra DFØ via datafangsten i IDEA. Vi har sammenstilt transaksjoner per prosjekt (dimensjon 2) for årene 2014–2021 for å få en fullstendig oversikt over bruk av bevilgningene til miljøtiltak for disse årene.

6 Funn: Direktoratet for mineralforvaltning forvalter ikke de nedlagte gruveområdene som NFD eier, i samsvar med forurensningsloven

Kriterier⁴⁴

- DMF skal på vegne av Nærings- og fiskeridepartement som grunneier, sørge for tiltak for å hindre at forurensning skjer når det er fare for forurensning.
- Dersom forurensning har skjedd, skal DMF sørge for rimelige tiltak for å stanse, fjerne eller begrense virkningen av forurensningen.
- DMF må følge opp pålegg som NFD har fått av forurensningsmyndighetene.

Hovedfunn

Direktoratet for mineralforvaltning etterlever ikke forurensningslovens krav til å stanse, fjerne eller begrense forurensningen fra nedlagte gruver som NFD eier.

- DMF etterlever ikke Miljødirektoratets pålegg fra 1993–2005 om å redusere tungmetallforurensning ved Sulitjelma og Folldal gruver. Kobber, som er vanligst, er akutt giftig for organismer som lever i vann, og er av stor betydning for fiskens livsvilkår og reproduksjon.
- DMF etterlever to av tre krav i pålegg gitt av Miljødirektoratet i 2008 om å redusere tungmetallforurensningen ved Løkken.
- Tiltaksplanene som DMF har utarbeidet etter pålegg fra Miljødirektoratet har i liten grad resultert i at tiltak har blitt gjennomført.
- DMF etterlever i hovedsak Miljødirektoratets pålegg om å gjennomføre vannovervåking etter kravene i vannforskriften ved Løkken, Folldal, Sulitjelma og Nordgruvefeltet på Røros
- DMF har bare kartlagt forurensningssituasjonen for gruvene NFD eier der det er gitt pålegg om det.
- DMF har kartlagt forurensningen i forkant av salget av Raudsand gruver. Staten har fortsatt ansvaret for eventuelle pålegg om tiltak fra forurensningsmyndighetene som skyldes forurensning fra gruvene

6.1 DMF etterlever forurensningsmyndighetenes krav i pålegg om vannovervåking, men ikke kravene i pålegg om å redusere forurensning (jf. forurensningsloven § 7, fjerde ledd og § 51)

Miljødirektoratet har med hjemmel i forurensningsloven pålagt Nærings- og fiskeridepartementet å gjennomføre overvåking og forurensningsbegrensede tiltak ved de tre hjemfalte gruvene Løkken, Folldal og Sulitjelma. Som nevnt i innledningskapittelet, er dette tre av de fem gruveområdene i Norge hvor Miljødirektoratet anser omfanget av forurensning som størst. I tillegg har Miljødirektoratet pålagt NFD å gjennomføre vannovervåking ved Nordgruvefeltet på Røros. Nordgruvefeltet er ikke hjemfalt og er et av gruveområdene hvor forurensningsansvaret er uklart.

⁴⁴ Se kapittel 4 Revisjonskriterier.

6.1.1 DMF etterlever i hovedsak forurensningsmyndighetenes pålegg om å overvåke forurensningssituasjonen ved Løkken verk, Sulitjelma gruver, Folldal verk og Nordgruvefeltet på Røros

Miljødirektoratet ga i 2016 Nærings- og fiskeridepartementet et pålegg om å gjennomføre årlig vannovervåking i henhold til kravene i vannforskriften ved gruveområdene Sulitjelma, Folldal, Løkken og Nordgruvefeltet på Røros.⁴⁵ Vannforskriften stiller krav om tiltaksovervåking i områder som står i fare for ikke å nå forskriftens miljømål.⁴⁶ Tiltaksovervåking forutsetter at det blir gjort både biologiske og kjemiske undersøkelser for å fastslå vannkvaliteten. I tillegg skal tiltaksovervåkingen dokumentere om de avbøtende tiltakene oppnår den ønskede virkningen. Nærings- og fiskeridepartementet har delegert oppgaven med å gjennomføre vannovervåkingen til Direktoratet for mineralforvaltning.

Konsultentselskapet COWI har på oppdrag fra Direktoratet for mineralforvaltning utarbeidet overvåkingsprogrammer for de fire gruveområdene. Som ledd i overvåkingsprogrammet, gjennomfører konsultentselskapet Nordconsult kjemiske undersøkelser ved faste målestasjoner fire ganger i året. Hvert tredje år gjennomfører konsulenten også biologiske undersøkelser. Direktoratet for mineralforvaltning skal i henhold til pålegget hvert år utarbeide en overvåkingsrapport med resultatene fra overvåkingen og sende den til Miljødirektoratet innen 1. mars. Direktoratet for mineralforvaltning har dokumentert at de følger pålegget, og at overvåkingsrapportene for årene 2016 til 2021 har blitt sendt til Miljødirektoratet.

Faktaboks 2 Gruveforurensning

I norsk gruvevirksomhet har sulfidmalmgruvene dominert. Sulfidmalmer er forbindelser mellom grunnstoffene svovel og forskjellige metaller som for eksempel kobber, jern og bly. Vanligvis er det høyest konsentrasjoner av jern, kobber og sink i avrenningen fra gruvene.

Tungmetaller og svovelsyre felles ut fra kisholdig gruveavfall gjennom kjemiske prosesser. Denne prosessen kan fortsette i flere hundre år etter at gruedriften er lagt ned. God tilgang til luft og vann øker utfellingshastigheten. Det er innholdet av tungmetaller, vanligvis kobber, i sigevannet fra gruveområdene som har størst forurensningsmessig betydning. Kobber er akutt giftig for organismer som lever i vann, og har stor betydning for fiskens livsvilkår og reproduksjon.

Fisk vil kunne overleve i et vassdrag med kobberinnhold på 10 til 15 mikrogram per liter (µg/l). Spesielt følsomme virvelløse dyr og begroing⁴⁷ kan påvirkes ved enda lavere kobberkonsentrasjoner enn 10 µg/l.

Kilde: Miljødirektoratet, Miljøstatus.⁴⁸

I hvert gruveområde blir det tatt prøver ved flere målestasjoner som til sammen gir oversikt over forurensningssituasjonen. Overvåkingsprogrammet gir Direktoratet for mineralforvaltning kunnskap om blant annet endringer over tid, forurensningens virkninger på økosystemene, hvor mye forurensning som renner ut av gruveområdene, og sesongmessige variasjoner.

Resultater fra de kjemiske undersøkelsene

Ved Løkken, Sulitjelma og Folldal blir det tatt målinger av kobberkonsentrasjonen i gruves hovedutløp. Målingene fra disse prøvestasjonene gir et bilde av den samlede avrenningen fra forurensningskilden. Her skiller Folldal seg ut som den mest forurensede gruve med gjennomsnittlig kobberkonsentrasjon på 57 168 mikrogram per liter (µg/l) i 2021. Tilsvarende konsentrasjoner målt på

⁴⁵ Brev til NFD fra Miljødirektoratet, den 6.12.2016, Krav om årlig overvåking etter vannforskriften for nedlagt gruvevirksomhet

⁴⁶ Vannportalen (u.å.). *Tiltaksrettet overvåking*. <https://www.vannportalen.no/kunnskapsgrunnlaget/overvaking2/tiltaksrettet-overvaking/>

⁴⁷ Alger og skjell og andre vannlevende organismer som fester seg til bunnen i en vannforekomst.

⁴⁸ Miljødirektoratet (2022, 22. april). *Nedlagte kisgruver*. <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/forurensning/nedlagte-kisgruver/>

Løkken og Sulitjelma var henholdsvis 5 094 µg/l og 11 331 µg/l i 2021. Det blir ikke gjort tilsvarende målinger fra gruvenes hovedutløp på Røros.

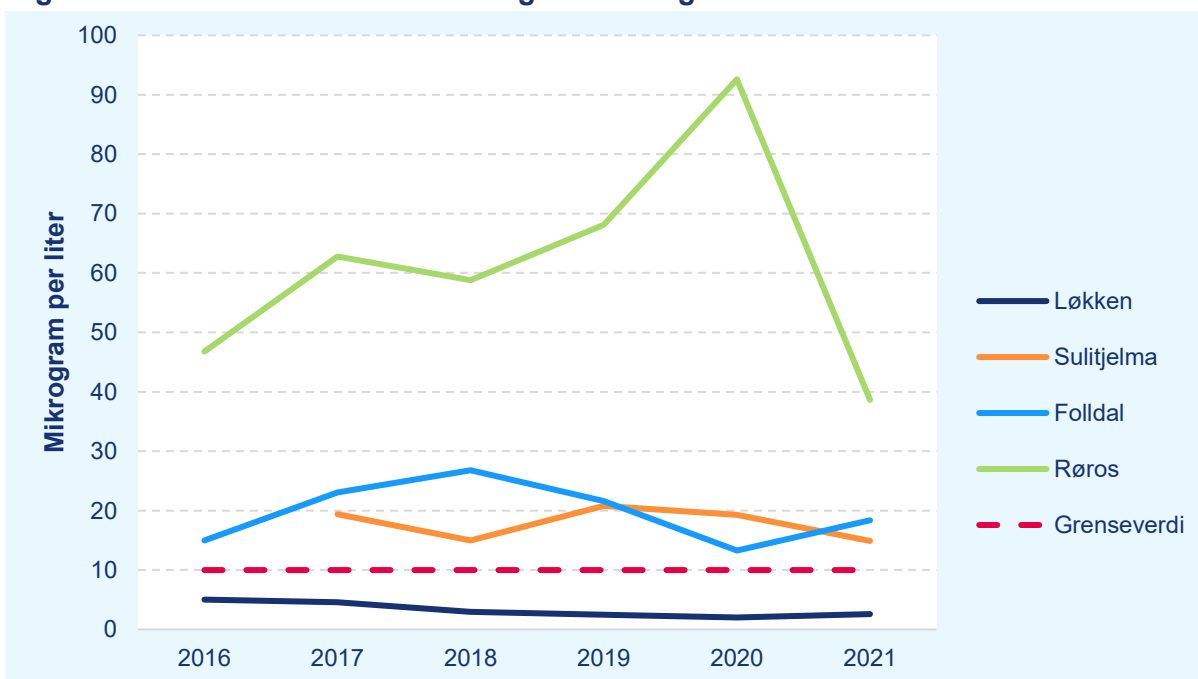
Resultatene fra målestasjonene som ligger i vassdragene nedenfor gruveområdene gir informasjon om hvordan forurensningen som renner ut av gruveområdet påvirker større elver og vann. Målingene fra disse prøvestasjonene viser at kobberkonsentrasjonene er stabilt lave nedenfor⁴⁹ Løkken Verk, stabilt høye nedenfor Folldal Verk og Sulitjelma og svært høye og varierende nedenfor Nordgruvefeltet på Røros.

Figur 2 viser årsgjennomsnittet for kobberkonsentrasjon som er målt ved prøvestasjonene nedenfor gruveområdene.⁵⁰ Den stiplede røde linjen markerer normverdien 10 µg/l som forurensningsmyndighetene har satt som grenseverdi for kobberkonsentrasjon nedenfor gruveområdene. I Sulitjelma og Løkken har Miljødirektoratet satt som krav at Nærings- og fiskeridepartementet iverksetter tiltak for å holde forurensningen av kobber under grenseverdien på 10 µg/l. I Folldal er grensen satt til 10-15 µg/l.

Påleggene og departementets oppfølging blir omtalt nærmere i delkapittel 6.1.2 nedenfor.

Ved alle stasjonene er det betydelig variasjon i forurensningen gjennom året. Forurensningen er ofte størst ved snøsmelting og vårfloppen når det renner større vannmengder gjennom gruveområdene, og om høsten som følge av økte nedbørsmengder.

Figur 2 Resultater fra vannovervåking nedenfor gruveområdene

Kilde: Norconsult

Resultater fra de biologiske undersøkelsene

Biologiske undersøkelser ble i henhold til overvåkingsprogrammet sist gjennomført i 2021. Tilstanden blir vurdert på en skala fra «svært god» til «svært dårlig» utfra om mangfoldet og tettheten av arter ved prøvestasjonene samsvarer med det man kan forvente å finne i vann uten forurensning. Resultatene viser at tungmetallforurensningen har stor negativ påvirkning på økosystemene i gruveområdene:

⁴⁹ De viktigste målestasjonene i overvåkingsprogrammene er plassert nedstrøms kildene til forurensning og måler den samlede forurensningen fra gruveområde til større vann og elver.

⁵⁰ Vi har ikke mottatt utslippstall for Sulitjelma fra 2016.

- Prøver fra Folldal viser at den økologiske tilstanden til påvekstalger⁵¹ og bunndyr⁵² er god, men at tilstanden til fisk er svært dårlig ved alle prøvestasjonene.⁵³
- De biologiske undersøkelsene fra Sulitjelma viser at det er lite arts mangfold i vannforekomstene som følge av metallforurensning.⁵⁴ Ved flere av prøvestasjonene var forholdene så dårlige at de vanlige klassifiseringsmetodene, som baserer seg på prøver av bunndyr, alger og plankton, ikke kunne benyttes. Dette gjaldt blant annet for prøvestasjonen ved innsjøen Langvatnet i nærheten av gruveområdet i Sulitjelma. Prøvene av fisk viste at påvirkede bekker har reduserte fiskesamfunn og at fisken i Langvatnet er sterk påvirket av kobber.
- Målinger fra Løkken viser at den økologiske tilstanden er svært dårlig i vannforekomstene i nærheten av gruveområdet på grunn av påvirkning av gruveavrenning. Prøvene fra lakseelva Orkla, som ligger et stykke nedenfor Løkken-området, viser at fisken der er upåvirket av gruveforurensning.⁵⁵
- Nedenfor Nordgruvefeltet på Røros er det ikke livsgrunnlag for fisk. Derfor har man ikke tatt prøver av fisk der i 2021.⁵⁶ Basert på prøver av bunndyr og påvekstalger, er den økologiske tilstanden ved de to prøvestasjonene nedenfor Nordgruvefeltet vurdert å være henholdsvis svært dårlig og dårlig.

6.1.2 DMF etterlever ikke kravene i pålegg om tiltak fra forurensningsmyndighetene

Miljødirektoratet har i flere pålegg stilt krav til Nærings- og fiskeridepartementet om at kobberkonsentrasjonen ved bestemte målepunkter nedenfor gruveområdene Løkken, Folldal og Sulitjelma ikke skal overskride fastsatte grenseverdier. Verken maksimumsverdiene eller gjennomsnittsverdiene skal etter påleggene overstige de fastsatte grenseverdiene. Påleggene er mellom 30 og 20 år gamle og har ikke blitt oppfylt. Som del av forvalteransvaret for gruveene skal Direktoratet for mineralforvaltning følge opp påleggene på vegne av departementet. Oppfølgingen av de enkelte gruveområdene omtales i delkapitlene nedenfor.

Direktoratet for mineralforvaltning har inngående kunnskap om problemene med forurensning i de tre områdene. De har kartlagt kilder til forurensning og utredet ulike tiltak for å begrense forurensningen. Direktoratet har i tillegg detaljert kunnskap om forurensningssituasjonen på bakgrunn av de årlige undersøkelsene direktoratet er pålagt å utføre.

Direktoratet for mineralforvaltning har likevel iverksatt få tiltak for å oppfylle kravene som Miljødirektoratet har satt. De fleste tiltakene og undersøkelsene som har blitt gjennomført, har vært rettet mot Løkken gruver selv om forurensningen over tid har vært minst fra dette området. NFD har ved flere anledninger rapportert til Stortinget at tiltaksrettet arbeid ved Folldal og Sulitjelma i perioder er satt i bero i påvente av resultater av arbeidet på Løkken.⁵⁷

NFD opplyser at Løkken har vært prioritert fordi potensialet for økt alvorlig forurensning har vært meget stort.⁵⁸ Departementet viser også til at resultatene av tiltak som har blitt gjennomført på Løkken er viktig erfaringsgrunnlag for vurdering av tiltak for de andre områdene.

Både NFD og DMF understreker at arbeid med gruveforurensning er svært komplekst og at det er behov for å gjennomføre omfattende undersøkelser før tiltak blir implementert i omfattende

⁵¹ Organismer som sitter fast til ulike typer underlag i vannet.

⁵² Organismer som er knyttet til bunnen i ferskvann og hav

⁵³ DMF (2022). *Overvåking av gruvepåvirkede vassdrag ved Folldal Verk: Årsrapport 2021*, 16.2.2022

⁵⁴ DMF (2022). *Overvåking av gruvepåvirkede vassdrag ved Sulitjelma: Årsrapport 2021*, 16.2.2022

⁵⁵ DMF (2022). *Overvåking av gruvepåvirkede vassdrag ved Løkken Verk: Årsrapport 2021*, 16.2.2022

⁵⁶ DMF (2022). *Overvåking av gruvepåvirkede vassdrag ved Nordgruvefeltet på Røros Årsrapport 2021*, 16.2.2022

⁵⁷ Prop 1S 2018-2019; Prop 1S 2019-2020

⁵⁸ NFD, Vurdering av utkast til revisjonsrapport om NFDs forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver, 18.5.2022

tiltakssystemer. Miljødirektoratet deler NFD og DMFs syn på at arbeid med å redusere forurensningen fra nedlagte gruver er utfordrende, men ser også at prosessen i Folldal og Sulitjelma har gått sakte.⁵⁹

Fristen fra miljømyndighetene for å oppnå pålegget i Folldal fra 2003 var 2010. I henhold til pålegget for Løkken fra 2008, skulle NFD selv legge frem en tidsplan for gjennomføring. Planen som NFD la frem skulle vært gjennomført innen 2016. NFD har ikke lagt frem et forslag til tidsplan for gjennomføring av pålegget for Sulitjelma fra 1993. Kravene fra forurensningsmyndighetene er gitt som separate pålegg med ulike tidsfrister. Forurensningsmyndighetene har ikke gitt tillatelse til å avvente tiltak ved en gruve fra det gjennomføres tiltak ved den neste.

Det er bare deler av pålegget for Løkken som er oppfylt i dag. Direktoratet for mineralforvaltning har utredet flere planer om å gjennomføre tiltak i Folldal, men tiltaksgjennomføringen har så langt vært svært begrenset. Direktoratet har vurdert at det ikke er hensiktsmessig å iverksette tiltak i Sulitjelma fordi forholdene er ustabile. Miljødirektoratet mener det er svært viktig å se behovet for opprydding i området i sammenheng med påvirkning fra ny gruvedrift.⁶⁰

Vår gjennomgang av Direktoratet for mineralforvaltnings arbeid for å begrense forurensning har dokumentert manglende tiltaksgjennomføring. Arbeidet preges av

- planer som ikke blir ferdigstilt innen pålagt frist
- tiltaksplaner som ikke blir gjennomført innen estimert tid
- gjennomføring av tiltak med lav virkning
- DMF prioriterer tiltaksgjennomføring på Løkken, der forurensningen er minst
- tiltak og metoder som DMF har anbefalt på bakgrunn av undersøkelser som direktoratet har bestilt, har i ettertid vist seg å ikke være hensiktsmessige

Flere av punktene ovenfor har også vært tema i DMFs egne risikovurderinger fra 2019, 2020 og 2021 til departementet.⁶¹

- DMF mente at det var høy risiko ved tiltaksgjennomføring på Løkken i 2019 og 2020. I 2021 vurderte DMF at denne risikoen var lav. Evaluering av allerede gjennomførte tiltak og stegvis gjennomføring av nye tiltak er grep som DMF mener har bidratt til å redusere risikoen.
- Lavt detaljnivå i tiltaksplanen og store, kompliserte prosjekter er en risiko som DMF vurderte som middels høy i 2019 og 2020 og høy i 2021. Ifølge DMF fører dette til feil gjennomføring av tiltak, manglende resultatoppnåelse og feil i budsjettering.

Løkken

Direktoratet for mineralforvaltning overholder i dag to av tre krav i forurensningsmyndighetenes pålegg på Løkken (se vedlegg 3 for en oversikt over gruveområdet). Et av de sentrale kravene i pålegget fra 2008 er at kobberkonsentrasjonen i Orkla ikke skal overstige 10 µg/l. Figur 3 viser årsgjennomsnittet fra 2016 til 2021. Allerede på tidspunktet pålegget ble gitt, lå årsgjennomsnittet for kobberkonsentrasjonen i Orkla under grenseverdien på 10 µg/l.⁶² Siden 2008 har det blitt registrert fem enkeltmålinger over grenseverdien hvor 16,1 µg/l i 2009 er den høyeste målingen. Den siste enkeltmålingen over grenseverdien ble gjort i 2016 (10,8 µg/l).

Tiltaksplanen som direktoratet ble pålagt å utarbeide har bare i begrenset grad blitt gjennomført, og tiltaket som ble gjennomført, har ikke hatt ønsket effekt. NFD kommenterer at de tiltakene som ikke

⁵⁹ Brev fra Miljødirektoratet til Riksrevisjonen, Tilbakemelding fra Miljødirektoratet på utkast til revisjonsrapport om Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver, 9.5.2022.

⁶⁰ E-post fra Miljødirektoratet til Riksrevisjonen, 24.3.2022

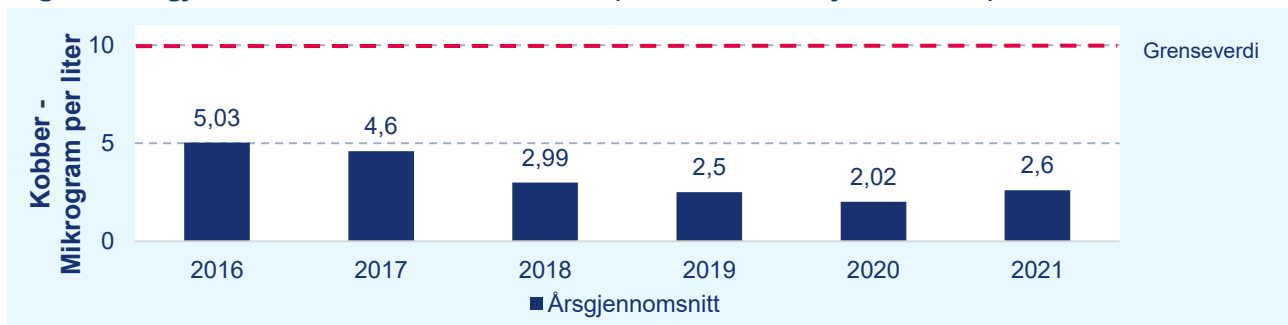
⁶¹ DMFs risikoanalyse for 2019–2021.

⁶² NIVA, Kontroll av massebalanse i Løkken gruveområde i Meldal kommune: Undersøkelser i perioden 1.9.2007–31.8.2008, 9.1.2009

har blitt gjennomført er blitt forkastet fordi man under videre utredning har funnet alternative metoder som ville gi en bedre effekt.⁶³

Figur 3 viser årsgjennomsnittet av kobber i Orkla for årene 2016-2021. Verdiene har i hele perioden ligget under miljødirektoratets krav på 10 mikrogram per liter. De første fem årene sank årsgjennomsnittet hvert år, fra 5,03 mikrogram per liter i 2016 til 2,02 mikrogram i 2020. i 2021 var årsgjennomsnittet 2,6 mikrogram per liter.

Figur 3 Årsgjennomsnitt for kobber i Orkla (hovedmålestasjon Løkken)

Kilde: Riksrevisjonen

Perioden 2005 til 2008 – konsekvensvurdering og pålegg

I 2008 fikk Nærings- og fiskeridepartementet pålegg fra forurensningsmyndighetene om å utarbeide en tiltaksplan for Løkken-området med mål om at:

- Tilførselen av forurenset vann fra Fagerlivatn til Bjørnlivatn skulle opphøre.
- Kobberkonsentrasjonen i Raubekken skulle reduseres til et maksimalt kobbernivå på 175 μg/l.
- Kobberkonsentrasjonen i Orkla skulle reduseres til 10 μg/l.⁶⁴

Pålegget ble gitt fordi forurensningsmyndighetenes mente det var risiko for økt alvorlig forurensning på grunn av at renseeffekten av tidligere gjennomførte tiltak var i ferd med å forsvinne.

Perioden 2009 til 2014 – DMF utarbeider tiltaksplan

Fristen for å oversende tiltaksplanen var opprinnelig 1. september 2009, men ble senere utsatt til 31. mars 2010. Tiltaksplanen forelå først i mai 2013.⁶⁵ Planen var utarbeidet av DMF og bygget på en utredning av renseteknologiske løsninger for Løkken gjennomført av konsulenten COWI.⁶⁶ I henhold til planen skulle de foreslåtte tiltakene ferdigstilles i perioden 2014-2016 med en kostnadsramme på 33,9 millioner kroner. NFD mente at tiltakene i forslaget ville imøtekomme kravene i pålegget fra Miljødirektoratet på en varig, miljøvennlig og kostnadseffektiv måte.

Tiltaksplanen ble godkjent av Miljødirektoratet i mars 2014.⁶⁷ Selv om tiltaksplanen ble godkjent, kom Miljødirektoratet med kommentarer til en rekke svakheter i sin tilbakemelding. De påpekte blant annet at det manglet forslag til behandling av slam fra de naturbaserte renseanleggene som var planlagt, og at forslaget om å bruke et av vannene på Løkken som deponi var uakseptabelt.

⁶³ NFD, Vurdering av utkast til revisjonsrapport om NFDs forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver, 18.5.2022

⁶⁴ Statens forurensningstilsyn, SFT pålegger herved Nærings- og handelsdepartementet å utrede mulige forurensningsbegrensende tiltak ved Løkken Gruber, 23.07.2008

⁶⁵ DMF (2013, 1. mai). *Løkken gruveområde: Tiltaksplan*.

⁶⁶ COWI (2013, 30. april). *Utredning av renseteknologiske løsninger for Løkken gruveområde, Meldal kommune*.

⁶⁷ Brev fra Miljødirektoratet til Nærings- og fiskeridepartementet, datert 4.3.2014, Tilbakemelding på forslag til tiltaksplan for Løkken Gruver.

NFD opplyser at tiltaksplanen ikke tok høyde for behovet for å søke om tillatelser etter plan- og bygningsloven eller annet regelverk ved gjennomføringen av tiltak.⁶⁸ Perioden 2015 til 2022 – vedlikeholdsetterslep forsinker iverksettelse av nye tiltak

Fra tiltaksplanen ble godkjent i 2014 til det siste tiltaket etter planen skulle vært ferdigstilt i 2016, ble ingen av de planlagte tiltakene fullført. I DMFs årsrapporter i perioden 2014–2017 rapporterte direktoratet om videre utredninger, vurderinger og testing i forlengelsen av tiltaksplanen.

De videre utredningene avdekket at det eksisterende anlegget fra 1990-tallet hadde et vedlikeholdsbehov som ikke var kjent fra tidligere.⁶⁹ I forbindelse med vedlikeholdsarbeidet som ble iverksatt, ble det bygget en ny pumpestasjon, et nytt kalkanlegg ble tatt i bruk i 2018, grøftesystemet ble utbedret.⁷⁰ En evaluering av kalkanlegget viser at utslippene av kobber er stabilisert, men at store mengder kobber og slam faller til bunnen og blir lagret i Fagerlivatn som følge av nøytraliseringen.⁷¹

Det første tiltaket som ble fullført i henhold til tiltaksplanen, var at en bergvelte i Løkken-området ble tildekket i 2019. En evaluering fra 2021 konkluderte med at tildekkingen ikke oppnådde den tilsiktede effekten og at observasjoner fra området tyder på at deler eller hele tildekkingen ikke fungerer etter sin hensikt.⁷² Valg av tildekkingsmetode og mangelfulle støttetiltak for å avskjære vann fra velteområdet er årsaker til at de forurensede massene fremdeles fører til betydelig forurensning på Løkken, ifølge evalueringen.

Faktaboks 3 Bergvelte

En bergvelte er en avfallshaug med gruveavfall. Fordi utnyttelsen av malmen var lav i tidligere tiders gruvedrift, kan bergvelter inneholde store mengder tungmetall og er derfor en kilde til forurensning i nedlagte gruveområder

Kilde: Direktoratet for mineralforvaltning med bergmesteren på Svalbard

Folldal verk

Den stedegne grenseverdien på 10–15 µg/l for kobber i elva Folla er ikke oppnådd (se vedlegg 3 for en oversikt over gruveområdet). Fra forurensningsmyndighetene satte krav om å redusere forurensningen fra Folldal gruver i 2003, til i dag, har bare ett tiltak blitt gjennomført: Grøfting ble utført i 2005-2006.

DMF mener at Folldal er et krevende område med tanke på klima, ustabile vannmasser og kort sesong, og at tiltak som har fungert godt andre steder ikke kan benyttes i Folldal.⁷³ I tillegg mener direktoratet at hensyn til kulturminner fra den gamle gruvevirksomheten legger begrensninger på hvilke tiltak som kan benyttes. Spørsmål knyttet til kulturminneinteresser har imidlertid vært kjent for direktoratet i lang tid.

Figur 4 viser årsgjennomsnittet av kobber i Folla for årene 2016-2021. Årsgjennomsnittet har ligget over miljødirektoratets krav på 10-15 mikrogram per liter for årene 2017, 2018, 2019 og 2021. Årsgjennomsnittet var høyest i 2018 med 26,8 mikrogram kobber per liter, og lavest i 2020 med 13,29 mikrogram kobber per liter. I 2021 var verdiene 18,4 mikrogram per liter.

⁶⁸ NFD, Vurdering av utkast til revisjonsrapport om NFDs forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver, 18.5.2022.

⁶⁹ DMF, Årsrapport 2015, 26.2.2016.

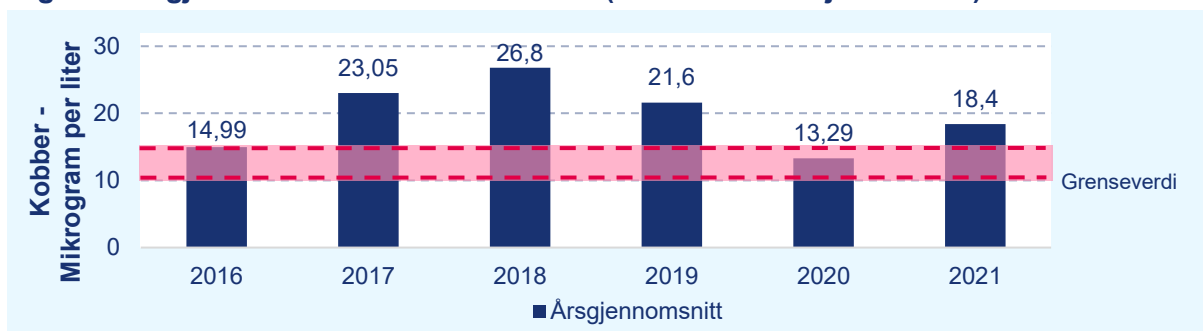
⁷⁰ NFD, Oversikt tiltak Løkken.

⁷¹ NGI (2020). Vurdering av effekt av nøytraliseringsanlegget ved Løkken gruver, 12.3.2020.

⁷² NGI (2021). Evaluering: Effekten av tildekking Magnetitt-tippen, 27.1.2021.

⁷³ Referat fra møte mellom DMF og RR, 7. desember 2021, Referatet er verifisert.

Figur 4 Årsgjennomsnitt for kobber i Folla (hovedmålestasjon Folldal)

Kilde: Riksrevisjonen

Perioden 2003 til 2010 – DMF gjennomfører grøftegraving og småskala forsøk

I 2003 påla Statens Forurensningstilsyn Nærings- og handelsdepartementet å redusere kobberkonsentrasjonen i Folla til 10–15 µg/l innen 2010.⁷⁴ Bakgrunnen for pålegget var den store mengden tungmetallforurensning som det hjemfalte gruveområdet påførte vassdragene Folla og Glomma. Vedtaket ble pålagt av NHD. Klagen ble ikke tatt til følge av det daværende Miljøverndepartementet, og pålegget trådte i kraft i 2005.

I perioden fra pålegget trådte i kraft, til kravene skulle vært nådd i 2010, dreide de forurensningsbegrensende tiltakene seg hovedsakelig om å etablere grøfter for å drenere og samle opp vann. Utover dette gjennomførte Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren på Svalbard forsøk og undersøkelser som skulle danne kunnskapsgrunnlag for fremtidige tiltak.⁷⁵ Tiltakene som ble vurdert var ulike rensetekniske løsninger og tildekking og fjerning av forurensede masser.

Perioden 2011 til 2015 – DMF vurderer rensetekniske løsninger og utarbeider plan

I 2011, etter å ha gjennomført en høring om forurensningsbegrensende tiltak, kom Klima- og forurensningsdirektoratet med en tydelig anbefaling om at det burde etableres et renseanlegg fremfor å flytte forurensede masser.⁷⁶ Det var særlig hensynet til kulturminneinteresser som ble lagt til grunn for denne konklusjonen. Direktoratet for mineralforvaltning foreslo en nyutviklet renseløsning og planla oppstart av et pilotanlegg tidlig i 2012. Pilotprosjektet ble først utsatt,⁷⁷ før det ble endelig skrinlagt i 2013.

Nærings- og fiskeridepartementets begrunnelse for å stanse pilotprosjektet var at arbeidet med å vurdere tiltak på Løkken hadde gitt ny informasjon som departementet mente ville ha betydelig overføringsverdi til Folldal.⁷⁸ Departementets vurdering var at man ikke kunne se bort fra ny og relevant kunnskap fordi dette ville medføre en dårligere totalløsning for Folldal. I stedet forespeilet de en tiltaksvurdering for Folldal innen utgangen av 2015.

En tiltaksvurdering ble utarbeidet av Norges Geotekniske Institutt (NGI) i 2015. I planen foreslo konsulenten å kombinere tildekking og flytting av forurensede masser med naturlig nøytralisering av gruvevannet ved å blande inn rent vann med det forurensede vannet fra gruvene som eneste renseløsning.⁷⁹ DMF sluttet seg til konsulentens anbefalinger.⁸⁰ Direktoratet gikk dermed bort fra å etablere et konvensjonelt renseanlegg, som tidligere var anbefalt av forurensningsmyndighetene og høringsinstanser.

⁷⁴ Brev fra SFT til NHD, datert 2.10.2003: Forurensning fra tidligere gruvedrift i Folldal sentrum

⁷⁵ Brev til NHD fra DMF, datert 28.1.2010 Rapportering vedrørende forurensning Folldal 2006-2009

⁷⁶ Brev fra KLIF til DMF, datert 27.10.2011

⁷⁷ Brev fra KLIF til NHD, datert 29.10.2012

⁷⁸ Brev fra NFD til MD, datert 27.6.2014

⁷⁹ NGI (2015). Vurdering av mulige tiltak mot avrenning fra tidligere gruvevirksomhet, 14.12.2015.

⁸⁰ DMF (2016). Orientering og merknader til tidligere oversendt tiltaksvurdering for Folldal gruveområde, 1.4.2016.

Perioden 2016 til 2022 – DMF utreder videre og utarbeider ny helhetlig plan

I perioden 2016 til 2022 har DMFs aktiviteter dreid seg om å fortsette å utrede rense- og tildekkingsløsningene som ble foreslått i tiltaksvurderingen fra 2015 uten at det har resultert i gjennomføring av nye tiltak.^{81 82}

I 2018 mottok NFD et varsel fra Riksantikvaren om oppstart av fredningsprosess i tilknytning til Folldal Gruver.⁸³ Riksantikvaren uttalte i varselet om fredning at tungtveiende samfunnsmessige hensyn vil inngå i vurderingen av hvordan fredningen skal gjennomføres.⁸⁴ Riksantikvaren har uttalt at «fredningssaken ikke er til hinder for at det gjøres noe med forurensninga».⁸⁵ I budsjettproposisjonen for 2021 sies det at det er opp til NFD å legge frem konkrete forslag til tiltak før Riksantikvaren vil ta stilling til saken.⁸⁶ NFD opplyser at hensyn til kulturminnevern og Riksantikvarens fredningsprosess er en viktig årsak til manglende tiltaksgjennomføring i Folldal fordi det gjør tildekking utfordrende.⁸⁷

I 2021 satte DMF ned en ekspertgruppe som, med utgangspunkt i rekken av tidligere rapporter og undersøkelser, skulle utarbeide en helhetlig tiltaksplan for Folldal. DMF oversendte planen med direktoratets vurderinger til NFD i januar 2022.⁸⁸ Planen legger opp til å kombinere grøfting, tildekking og vannrensning. Samlet sett vurderer DMF at tiltakene vil oppfylle kravet om å redusere kobberkonsentrasjonen i Folla til 10–15 µg/l. Planen har en kostnadsramme på 220 millioner kroner. I motsetning til planen fra 2015, anbefales etablering av et renseanlegg som primærløsning for vannrensing i stedet for en naturlig nøytraliseringsløsning. Det må utføres en detaljprosjektering før tiltakene kan iverksettes. DMF anslår at planen kan gjennomføres i perioden 2022 til 2025.

Sulitjelma

Grenseverdien i pålegget i 1993 om å redusere kobberkonsentrasjonen i utgående vann fra Langvatn til 10 µg/l er ikke nådd (se vedlegg 3 for en oversikt over gruveområdet). Figur 5 viser årsgjennomsnittet fra 2017 til 2021. Vi har ikke mottatt utslippstall fra 2016.

Målinger fra de siste årene viser ingen tegn til endringer i kobberkonsentrasjonen. Maksverdiene har i den samme perioden variert mellom 20,4 µg/l (2021) og 41,2 µg/l (2019) Pålegget fra 2012 om å utrede nye tiltak ble oppfylt først i 2018, fem år etter forurensningsmyndighetenes opprinnelige frist.

DMF har på bakgrunn av en konsulentutredning fra 2018 konkludert med at det er svært usikkert hvor stor effekt som kan oppnås med forurensningsbegrensende tiltak i Sulitjelma, og har besluttet å ikke iverksette tiltak. NFD påpeker at situasjonen overvåkes i henhold til vannovervåkingsprogrammet, og at eventuelle tiltak vil bli vurdert dersom situasjonen endrer seg.⁸⁹

Figur 5 viser årsgjennomsnittet av kobber i Langvatn for årene 2017-2021. Verdiene har i hele perioden ligget over miljødirektoratets krav på 10 mikrogram per liter. Høyeste verdi av kobber var målt i 2019 med 20,8 mikrogram per liter. Den laveste verdien er målt i 2018 og 2021 med 14,9 mikrogram per liter.

⁸¹ NGI (2021). *Vurdering av tildekkingsløsninger for avgangsmasser ved Folldal gruver*, 14.1.2021.

⁸² Asplan Viak (2020). *Folldal gruver: Visuelle konsekvenser ved tildekking av forurensede avgangsmasser*, 18.12.2020.

⁸³ Riksantikvaren (2018). *Folldal Gruver - varsel om oppstart av fredningssak etter kml §§ 15 og 19*, 31.8.2018.

⁸⁴ Riksantikvaren (2018). *Folldal Gruver - varsel om oppstart av fredningssak etter kml §§ 15 og 19*, 31.8.2018.

⁸⁵ NRK Innlandet, Tonnevis med gift renner hvert år i elva fra nedlagt gruve, 25.2.2020.

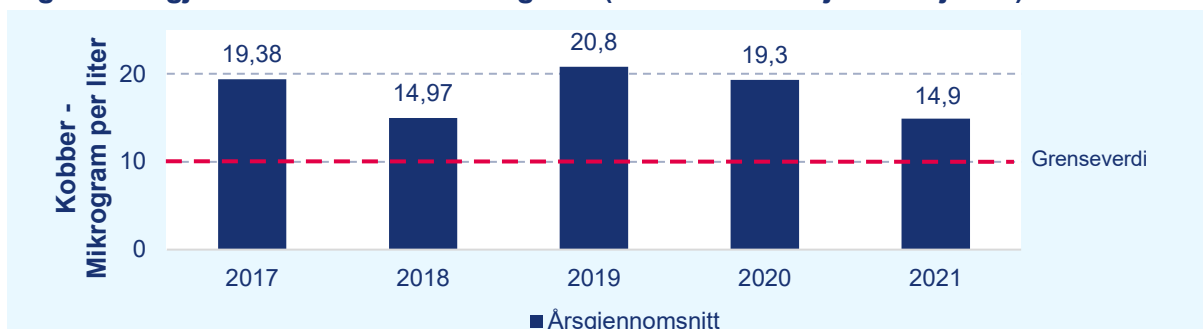
⁸⁶ Prop. 1S (2020-2021)

⁸⁷ NFD (2022). *Vurdering av utkast til revisjonsrapport om NFDs forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver*, 18.5.2022.

⁸⁸ Fra DMF til NHD, datert 10.1.2022, *Folldal gruver - oversendelse av helhetlig tiltaksplan og anbefaling*.

⁸⁹ NFD, *Vurdering av utkast til revisjonsrapport om NFDs forvaltning av forurensning fra nedlagte gruver*, 18.5.2022

Figur 5 Årsgjennomsnitt kobber Langvatn (hovedmålestasjon Sulitjelma)

Kilde: Riksrevisjonen

Perioden 1993 til 2012 – forurensningen forblir høy etter pålegg om reduksjon

I 1990 ga forurensningsmyndighetene gruveselskapet Sulitjelma Bergverk AS pålegg om å redusere tungmetallforurensningen fra Sulitjelma gruveområde.⁹⁰ Kravet i pålegget var å redusere kobberkonsentrasjonen i utgående vann fra Langvatn til 10 µg/l. Dette kravet har Nærings- og fiskeridepartementet vært underlagt etter at gruvedriften ble avviklet i 1991 og gruvene hjemfalt til staten. Det ble gjennomført oppryddingstiltak frem til 2004 uten at forurensningen til Langvatn ble tilstrekkelig redusert.

NHD fikk et nytt pålegg i 2012 om å utrede nye tiltak i Sulitjelma med mål om å oppfylle kravet fra 1993 om å redusere kobberforurensningen til Langvatn.⁹¹ NHD skulle levere sin vurdering til forurensningsmyndighetene innen oktober 2013.

Perioden 2013 til 2022 – DMF leverer ikke tiltaksplan innen pålagt frist

DMF mottok i 2015 en rapport fra NGI med en vurdering av mulige tiltaksalternativer.⁹² I utredningen konkluderte NGI med at det var flere kostnadseffektive tiltak som kunne benyttes i Sulitjelma for å nå forurensningsmyndighetenes krav. DMF valgte å ikke ta rapportens anbefalinger til følge.⁹³

DMF bestilte en ny tiltaksvurdering av NGI som ble levert i 2018.⁹⁴ I den reviderte rapporten konkluderte konsulenten med at de ikke kunne anbefale å iverksette tiltak med mindre forurensningen øker vesentlig. Begrunnelsen var at dyre- og planteliv i vassdraget nedenfor Langvatn var lite påvirket av metallbelastning, og at det var svært usikkert hvilken effekt som kunne oppnås med potensielle tiltak.

DMF oversendte tiltaksvurderingen til NFD med anbefalinger om å støtte konsulentens konklusjon om å ikke iverksette tiltak.⁹⁵ DMF presenterte rapporten for Miljødirektoratet i et møte den 14. september 2018. Det ble ikke ført referat i møtet, men Miljødirektoratet har bekreftet at de ble gjort kjent med Direktoratet for mineralforvaltnings beslutning.⁹⁶

Miljødirektoratet har informert Riksrevisjonen om at de vurderer behovet for opprydding i sammenheng med en pågående konsesjonsbehandling etter søknad fra Nye Sulitjelma Gruver om å

⁹⁰ Statens forurensningstilsyn (1990, 17. september) *Tiltak for å begrense tungmetallforurensning*.

⁹¹ Klima- og forurensningsdirektoratet (2012, 12. november), Pålegg om å vurdere behov for å gjennomføre nye tiltak – Sulitjelma gruvefelt i Fauske kommune.

⁹² Norges geotekniske institutt (NGI) (2014), *Rapport Sulitjelma gruver - vurdering av mulige tiltaksalternativ*, DOK. NR. 2014/40315-R-03.

⁹³ E-post fra DMF til Riksrevisjonen, 22.2.2022

⁹⁴ Norges geotekniske institutt (NGI) (2018) *Rapport Sulitjelma gruver - Forurensningssituasjon og vurdering av behov for tiltak. Sluttrapport*, DOK. NR. 20140315-04-R.

⁹⁵ DMF, Sulitjelma gruver - resultater årlig vannovervåking og vurdering av behov for tiltak, 14.11.2018.

⁹⁶ E-post fra Miljødirektoratet, 24.3.2022

gjenoppta gruvedrift i området.⁹⁷ Miljødirektoratet vil komme tilbake til eventuelle oppryddingstiltak i Sulitjelma når søknaden om ny gruvedrift er ferdigbehandlet.⁹⁸

Røros

Nordgruvefeltet på Røros er ikke hjemfalt til staten. NFD viser til at de ikke er eier av dette gruveområdet og derfor ikke har bedt DMF om å påta seg ansvaret for forurensningsreduserende tiltak for avrenningen.⁹⁹

Eierforholdene til Nordgruvefeltet med blant annet Kongens gruve kan ikke dokumenteres hos Kartverket. Røros kommune vet heller ikke hvem som eier området. Klima- og miljødepartementet eier andre nedlagte gruveområder på Røros.¹⁰⁰

Miljødirektoratet har likevel pålagt NFD som grunneier å overvåke avrenning fra Nordgruvefeltet i 2016.

Det er tidligere beregnet at Nordgruvefeltet på Røros bidrar med ca. 60 prosent av de samlede tilførselene av kobber fra gruvene i Rørosfeltet til Glomma.¹⁰¹

⁹⁷ E-post fra Miljødirektoratet, 24.3.2022

⁹⁸ Miljødirektoratet (2021). *Nye Sulitjelma Gruver AS søker om tillatelse til gruvedrift*, søknad datert 30.6.2020.
<https://hoering.miljodirektoratet.no/Uttalelse/v2/de8adba5-e54e-4a45-b7a8-1a9e29ba588f?disableTutorialOverlay=True>

⁹⁹ I tilsendt dokumentasjon til Riksrevisjonen fra DMF mottatt 01.02.2022.

¹⁰⁰ Dokumentasjon av eierskap KLD Røros Kobberverk kjøpsavtale 1980.

¹⁰¹ NIVA-rapport (2010). L.nr. 6061-2010 *Avrenning fra Nordgruvefeltet, Røros kommune – undersøkelser 2009–2010*.

I 2021 rapporterte DMF følgende om tilstanden i Glomma:¹⁰²

«Vannkjemien i Glomma direkte nedstrøms¹⁰³ Orva viser at vannforekomsten er sterkt påvirket av vann fra Orva. Kjemisk tilstand er klassifisert som *Ikke god*, og den stedegne grenseverdien for kobber overholdes ikke. Det er også tidvis giftige konsentrasjoner av labilt aluminium».

Rapporteringen fra vannovervåkningen for 2020 viste at avrenningen fra Nordgruvefeltet etter utløpet av Orva og ut i Glomma var 92 µg/l kobber. Gjennomsnittlig kobberkonsentrasjon i 2021 var 1,16 µg/l før utløpet av Orva og 38,65 µg/l etter utløpet av Orva.¹⁰⁴ Avrenningen av kobber fra Orva og ut i Glomma er i 2020 og 2021 langt over den stedegne grensen for kobber på 10 µg/l som forurensningsmyndighetene har satt for Glomma.¹⁰⁵

I forurensningsmyndighetens tilbakemeldinger på vannovervåkningen på Røros for 2019 og 2020, varsles DMF om at det kan komme fremtidige krav om tiltak for å redusere avrenningen av tungmetaller.¹⁰⁶

6.2 DMF har ikke kartlagt forurensningssituasjonen for gruvene uten pålegg til tross for fare for forurensning

Direktoratet for mineralforvaltning overvåker ikke forurensningssituasjonen ved de hjemfalte gruveområdene hvor forurensningsmyndighetene ikke har gitt pålegg.¹⁰⁷ Direktoratets vurdering er at det ikke er den samme forurensningsfaren ved disse gruveområdene.¹⁰⁸ Det er ikke lagt frem dokumentasjon fra direktoratet som underbygger denne vurderingen.

Nedlagte gruver har vært og er en vesentlig kilde til forurensning av norske vassdrag.¹⁰⁹ Når direktoratet for mineralforvaltning ikke har kunnskap om mulig forurensning fra gruvene de forvalter, kan de heller ikke ivareta sitt ansvar etter forurensningsloven § 7 andre ledd for å hindre at forurensning inntreffer.

Av gruvene som direktoratet ikke overvåker, er det særlig i Skorovas gruveområde hvor det historisk har vært stor forurensning. Direktoratet har opplyst om at siste utførte tiltak mot forurensning fra Skorovas ble ferdigstilt i 1995. Siste gjennomførte kartlegging som er kjent for oss ble gjennomført i 2004. Målingene fra denne kartleggingen viste kobberverdier som var vesentlig høyere enn Miljødirektoratets normverdier.¹¹⁰

Direktoratet for mineralforvaltning mener at en del sikringsoppgaver som gjennomføres gir tilleggsopplysninger om miljøstatus på stedet.¹¹¹ Direktoratet har imidlertid ikke tatt vannprøver for å måle kobberforurensning til vann siden 2004.¹¹²

¹⁰² DMF (2022). *Overvåkning av gruvepåvirkede vassdrag ved Nordgruvefeltet på Røros – Årsrapport 2021*.

¹⁰³ Nedstrøms betyr med strømmen.

¹⁰⁴ DMF (2022). *Overvåkning av gruvepåvirkede vassdrag ved Nordgruvefeltet på Røros – Årsrapport 2021*.

¹⁰⁵ DMF (2021). *Overvåkning av gruvepåvirkede vassdrag ved Nordgruvefeltet på Røros – Årsrapport 2020*.

¹⁰⁶ Brev fra Miljødirektoratet til DMF 2020 og 2021. «Tilbakemelding på overvåking av gruvepåvirkede vassdrag ved Nordgruvefeltet på Røros for 2019 og 2020».

¹⁰⁷ De ti gruveområdene hvor DMF ikke har kunnskap om forurensningssituasjonen er Knaben molybdengruver, Vigsnes kobberverk, Fosdalen Bergverk, Nysæter gruver Kongsberg sølverk, Mofjellet gruver, Amdal kobberverk, Ørdsalen gruver, Flåt nikkelgruver og Skorovas gruver.

¹⁰⁸ Referat fra møte mellom DMF og RR, 7. desember 2021, Referatet er verifisert.

¹⁰⁹ NIVA (2003). *Elvestrekninger påvirket av gruveforurensning* (TA-1986/2003).

¹¹⁰ NIVA (2004). *Skorovas gruve, Namsskogan kommune: Kartlegging av avrenning fra gruveområdet*. Rapport LNR 4799-2004.

¹¹¹ Referat fra møte mellom DMF og RR, 7. desember 2021, Referatet er verifisert.

¹¹² Mottatt dokumentasjon fra DMF 01.02.2022

6.2.1 Ansvarsforholdene for forurensning fra de nedlagte gruvene håndteres ulikt ved salg og utleie av eiendommene

Nærings- og fiskeridepartementet har fått pålegg fra Stortinget «om at forurensningen på statens grunn må håndteres i forbindelse med salget av statens eiendom på Raudsand».¹¹³ En kartlegging av miljøavvik estimerte at den finansielle verdien av potensielle heftelser og investeringsbehov for kjøper ville være 17 millioner kroner.¹¹⁴ Nitti prosent av disse kostnadene gjaldt tiltak og opprydding av forurenset grunn og sediment samt bortkjøring av forurensende masser til godkjent deponi.

Eiendommene på Raudsand ble solgt til leietakeren Veidekke AS i 2021.

Salgskontrakten regulerer ansvarsforholdene for forurensning mellom kjøper og selger. Kjøper har ansvar for all forurensning over bakken og sikring av eiendommen og de forurensede massene skal ligge urørt. Staten har fortsatt ansvaret for eventuelle pålegg fra forurensningsmyndighetene som skyldes forurensning fra gruvesystemet.¹¹⁵

Det er ikke gjort tilsvarende kartlegging av forurensningssituasjonen før salg og utleie av andre hjemfalte eiendommer:

- Ved Knaben gruver overtar kjøper risikoen for forurensning på og fra arealet som overdras, og kjøper må sørge for nødvendige undersøkelser og tillatelser fra forurensningsmyndighetene dersom det skal utføres fysiske tiltak på eiendommen.¹¹⁶
- Mofjellet gruver har vært utleid siden nedleggelsen i 1988.¹¹⁷ Ifølge DMF er ansvaret for forurensning fra gruverommene ved avtale lagt til leietaker som driver deponivirksomhet i gruva. Leietaker ønsker å kjøpe bergrommene.¹¹⁸ Saken er til vurdering i Nærings- og fiskeridepartementet.¹¹⁹

¹¹³ Vedtak 83, Innstilling fra finanskomiteen om nasjonalbudsjettet 2019 og forslaget til statsbudsjett for 2019 (Innst. 2 S (2018–2019), jf. Meld. St. 1 (2018–2019), Prop. 1 S (2018–2019) og Prop. 1 S Tillegg 1–3 (2018–2019))

¹¹⁴ DMF [edd fase 1 – Raudsand gruver, eiendom gnr./bnr. 40/48, 40/49, 40/50, 40/51 og 40/76, Nesset kommune](#) februar 2018.

¹¹⁵ Avtale med Veidekke industri AS om salg av statenes grunn på Raudsand datert 21.09.2021

¹¹⁶ Mottatt dokumentasjon fra DMF 19.03.2022. DMF viser til at det er et utkast til kontrakt mellom NFD og kjøper.

¹¹⁷ E- post mottatt fra DMF 9. og 19. mars 2022

¹¹⁸ Oversendt dokumentasjon fra DMF mottatt 03.02.2022.

¹¹⁹ Brev fra nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen 11. mars 2022

7 Funn: Nærings- og fiskeridepartementet kontrollerer ikke at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de hjemfalte gruveområdene i samsvar med lovkrav og Stortingets forutsetninger

Kriterier¹²⁰:

- Statsbudsjettet skal følge fullstendighetsprinsippet og inneholde alle statlige utgifter og inntekter basert på realistiske anslag
- Departementet har ansvar for å operasjonalisere Stortingets budsjettvedtak til mål og prioriteringer for virksomheten
- Departementet har et overordnet ansvar for at virksomheten gjennomfører aktiviteter i tråd med departementets fastsatte mål og prioriteringer
- Departementet har ansvar for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon.
- Departementet skal planlegge sin styring av underliggende virksomheter med både et ettårig og et flerårig perspektiv.
- Departementets kontroll av underliggende virksomheter skal inngå i den ordinære styringen og oppfølgingen av virksomhetene.
- Departementet skal sikre seg at alle underliggende virksomheter har en tilfredsstillende internkontroll slik at fastsatte mål og resultatkrav følges opp, ressursbruken er effektiv og driften er i samsvar med gjeldende lover og regler.

Hovedfunn

Nærings- og fiskeridepartementet ivaretar ikke ansvaret og følger ikke opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger ved bevilgningsvedtakene.

- Departementet har i liten grad endret styringssignalene til direktoratet på tross av manglende måloppnåelse.
- Direktoratet for mineralforvaltning har i dialog med departementet gjentatte ganger og over flere år påpekt at de ikke har tilstrekkelig kapasitet til å følge opp ansvaret for de nedlagte gruveområdene. Det har resultert i at midler til miljøtiltak har forblitt ubrukt, og at bevilgning har blitt tilbakeført ved saldering av budsjettet i desember.
- De korrigerende tiltakene var ikke tilstrekkelige for å nå påleggene fra forurensningsmyndighetene
- Departementet har ikke delegert ansvaret for gruveområdene som ikke har fått pålegg fra forurensningsmyndighetene selv om risikoen for forurensning er høy.
- Departementet har ingen kunnskap om forurensningssituasjonen til de elleve gruveområdene uten pålegg fra forurensningsmyndighetene
- Det er ikke gjennomført evalueringer av arbeidet med å redusere forurensning fra de nedlagte gruvene.

¹²⁰ Se kapittel 4 Revisjonskriterier

7.1 Mål og resultatrapporteringen manglet informasjon om når og hvorvidt tiltakene ville føre til måloppnåelse.

Nærings- og fiskeridepartementet har i tildelingsbrevet til Direktoratet for mineralforvaltning satt som mål at direktoratet skal arbeide for å redusere miljøpåvirkningen fra departementets gruveeiendommer. Departementet legger vekt på at DMF skal prioritere forurensningsmyndighetenes pålegg som er gitt for Folldal, Sulitjelma og Løkken. Formuleringen av mål, indikatorer og rapporteringskrav i tildelingsbrevet fra NFD til DMF har i liten grad blitt endret i perioden 2012-2021.

Faktaboks 4 Mål 2 i tildelingsbrevet for 2021

DMFs virksomhet skal føre til at tidligere mineralvirksomhet er forsvarlig sikret og at tiltak for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD er gjennomført.

Målet anses å være oppnådd når farlige gruveåpninger der Nærings- og fiskeridepartementet har eieransvar eller har sikringsoppgaver på annet grunnlag er forsvarlig sikret og når forurensningsreducerende tiltak i samsvar med pålegg fra forurensningsmyndighetene er gjennomført.

Indikatorer

- redegjørelse for risikovurdering og prioritering og gjennomføring av sikringstiltak.
- resultater fra overvåking av vannkvalitet i henhold til pålegg.
- vurdering av planlagte og gjennomførte forurensningsbegrensende tiltak etter pålegg fra miljømyndighetene.
- vurdering samarbeidet med berørte kommuner, miljømyndigheter og andre aktører og hvilken effekt det har for måloppnåelse.

Kilde: Regjeringen.no

DMFs årsrapportering mangler informasjon om effektene av direktoratets forurensningsbegrensende arbeid, noe som gjør det vanskelig å fastslå om gjennomførte tiltak og andre aktiviteter som direktoratet gjennomfører, bidrar til å nå målene som NFD har satt. Rapporteringen gir dermed ikke informasjon utover en oversikt over aktivitetene som er gjennomført.

I tildelingsbrevene fra 2013, 2014 og 2015 var effekten av gjennomførte tiltak et av departementets rapporteringskrav til Direktoratet for mineralforvaltning. Likevel er det kun planlagte evalueringsaktiviteter som blir rapportert disse årene, og ikke resultatene av evalueringene. Dette gjelder også for rapporteringen om virkningen av tildekking av Løkken-området i 2020.

DMF rapporterer også mangelfullt om den faktiske forurensningssituasjon i områdene hvor de gjør undersøkelser.

- I årene 2012 og 2013 er det ingen informasjon om forurensningstilstanden ved de fire gruvefeltene.
- I 2014 rapporterer DMF om at «resultatene fra kontrollmålingene viser at vannkvaliteten har endret seg lite i forhold til tidligere år», uten at det gis informasjon om vannkvaliteten i tidligere år eller nåværende tilstand.
- I 2015 rapporterer DMF om hvilke tungmetaller som forringer vannkvaliteten, men utelater faktiske resultater og informasjon om måloppnåelse.
- I 2016 rapporterer ikke DMF om forurensningstilstanden i årsrapporten, men henviser til direktoratets rapportering til Miljødirektoratet.

- I 2017 rapporterer DMF at «situasjonen er stabil», uten å tydeliggjøre hvilke områder det gjelder, hva de faktiske nivåene av tungmetaller er målt til, og om påleggene fra Miljødirektoratet er oppnådd
- Fra 2018 startet DMF å rapportere om langtidstrendene for hvert av de fire gruveområdene. Detaljgraden i rapporteringen ble også forbedret, men informasjonen om måloppnåelsen var fremdeles mangelfull.

DMF har i 2021 evaluert nøytraliseringsanlegget på Løkken. Evalueringen viser at gjennomførte tiltak har hatt en stabiliserende effekt på kobberutslippene.

Som nevnt i kapittel 6.2 overvåker ikke DMF forurensningstilstanden og utfører heller ikke forurensningsbegrensende arbeid i de ti resterende hjemfalte gruveområdene.¹²¹ Det er heller ingen informasjon om disse områdene i direktoratets rapportering til departementet.

Nærings- og fiskeridepartementet viser til at det har vært enighet mellom NFD og DMF om at DMF skal prioritere de hjemfalte gruveområdene som har størst potensial for forurensning. Dette er Folldal Verk, Løkken Gruber og Sulitjelma Gruber.¹²²

7.2 NFD har i liten grad endret styringssignalene til direktoratet på tross av manglende måloppnåelse

En gjennomgang av styringsdialogen mellom NFD og DMF for årene 2012 til 2021 viser at:

- kun deler av departementets ansvar for å begrense forurensning fra hjemfalte gruver er overført til DMF i tildelingsbrevene
- rapporteringskravene var aktivitetorienterte og var ikke opptatt av tiltakenes effekt for måloppnåelse
- NFD ikke har satt tidsfrister for DMFs oppgaver med å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer

NFD har som grunneier ansvar for å begrense forurensning fra samtlige gruver som har hjemfalt til staten. Ansvar forutsetter at departementet skaffer nødvendig kunnskap om forurensningssituasjonen og deretter setter inn tilstrekkelige tiltak for å begrense forurensning når det er nødvendig.

I perioden 2012-2021 har NFDs mål og indikatorer kun omfattet Miljødirektoratets pålegg. Det betyr at DMF ikke har fått ansvaret å følge opp det forurensningsansvaret som departementet har for de resterende gruvene. DMF har derfor bare rapportert om forurensningssituasjonen ved de hjemfalte gruvene som har mottatt pålegg fra forurensningsmyndighetene.

Det er kun for årene 2013, 2014 og 2015 at effekten av utførte tiltak er en del av rapporteringskravene. I 2020 og 2021 etterspør NFD direktoratets vurdering av effekten av samarbeidsaktiviteter med kommuner og fagmyndigheter, men ikke av det forurensningsbegrensede arbeidet.

NFD har ikke satt tidsfrister for hovedmål og delmål i tildelingsbrevene, selv om påleggene er gamle. For eksempel ble tidsfristen for pålegget for Folldal overskredet i 2010.

¹²¹ De ti gruveområdene hvor DMF ikke har kunnskap om forurensningssituasjonen er Knaben molybdengruver, Vigsnes kobberverk, Fosdalen Bergverk, Nysæter gruver Kongsberg sølvverk, Mofjellet gruver, Amdal kobberverk, Ørdsdalen gruver, Flåt nikkelgruver og Skorovas gruver.

¹²² Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen datert 18.05.2022

NFD opplyser at fullmakten de har gitt DMF, ikke gir DMF et selvstendig ansvar etter forurensningsloven for gamle gruveområder hvor staten ved NFD er grunneier.¹²³ Dette tilsier at departementet selv forvalter ansvaret for å sørge for tiltak for å hindre forurensning jf. forurensningslovens § 7 andre. ledd. Departementet har ikke ivaretatt dette ansvaret, for eksempel ved å holde oversikt over faren for forurensning ved den enkelte gruve de eier. Forurensningssituasjonen ved gruvene uten pålegg fra forurensningsmyndighetene er derfor ukjent.

NFD opplyser om at departementet i 2022 arbeider sammen med DMF om målstrukturen og tilhørende indikatorer.¹²⁴

Departementet mener at tiltak må vurderes opp mot eventuelle ulemper, og at tiltakene i mange tilfeller vil være kostbare og komplekse å utføre. Departementet mener mål, resultater og oppfølging av direktoratet bør sees i lys av dette.

7.3 De korrigerende tiltakene var ikke tilstrekkelige for å nå påleggene

Det er flere forhold som tilsa at korrigerende tiltak var nødvendig for å nå påleggene fra forurensningsmyndighetene:

- Årsrapportene manglet en vurdering av om gjennomførte og planlagte tiltak ville føre til etterlevelse av påleggene.
- Over en periode på ti år har DMF ikke rapportert om vesentlig bedring i forurensningssituasjonen og oppnåelse av virksomhetens mål.
- DMF har rapportert om kapasitetsutfordringer til departementet i mer enn 10 år.
- DMFs risikoanalyser for 2019-2021 viser lav kapasitet og etterslep av oppgaver. Departementet mottar årlig DMFs risikovurderinger som en del av etatsstyringen.

En gjennomgang av referatene fra etatsstyringsmøtene mellom 2012 og 2021 viser at DMF en rekke ganger har påpekt at det mangler kapasitet i virksomheten, og at oppgaver derfor ikke har blitt gjennomført. Dette gjelder blant annet miljøansvaret for de nedlagte gruvene.

I etatsstyringsmøtet 19. mai 2015 kommer det frem at det bare var én ansatt i DMF som arbeidet med miljøsakene. Virksomheten har derfor inngått avtaler med eksterne konsulenter for å kompensere for lav kapasitet.

I etatsstyringsmøtet 24. november 2017 informerte DMF om at virksomheten har gjennomført en omorganisering og opprettet nye seksjoner som skal synliggjøre etatens faglige ansvar. Det ble opprettet en egen seksjon for sikring og miljø 1. april 2018.

I DMFs risikovurderinger for årene 2019-2021 har virksomheten vurdert kompetanse og kapasitet som en middels risiko for manglende måloppnåelse. Ny organisering, rammeavtale for eksterne konsulent tjenester og nye saksbehandlingsrutiner har blitt satt inn som tiltak for å redusere risikoen, men DMF vurderer at tiltakene ikke bedrer kapasiteten.

Det ble avholdt et fagmøte mellom NFD og DMF i 2020 hvor de hjemfalte gruvene var tema. Dokumentasjon fra møtet viste at DMF redegjorde for den overordnede statusen for de hjemfalte gruvene, kravene til NFD som grunneier og alternative tiltak i Sulitjelma, Løkken og Follidal for å oppfylle de stedlige påleggene fra forurensningsmyndighetene.

¹²³ Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen datert 30.03.2022.

¹²⁴ Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen datert 18.05.2022

Nærings- og fiskeridepartementet opplyser at DMF de siste årene er styrket for å kunne utføre sine forvaltningsoppgaver mer effektivt og redusere saksbehandlingstiden for mineralnæringen. NFD har bedt DMF innrette sin virksomhet på en måte som ivaretar helheten av den rollen direktoratet har, og fordele sin arbeidsinnsats innenfor ressursforvaltning, mineralutvinning, sikring og miljø og Svalbard på en måte som gir høyest mulig måloppnåelse.¹²⁵

¹²⁵ Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen datert 18.05.2022

8 Funn: Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke lagt frem realistiske budsjetter og rapportert om manglende resultater

Kriterier¹²⁶:

- Statsbudsjettet skal følge fullstendighetsprinsippet og inneholde alle statlige utgifter og inntekter basert på realistiske anslag
- Det skal gis opplysninger om oppnådde resultater for siste regnskapsår sammen med annen regnskapsinformasjon av betydning for vurdering av bevilgningsforslagene for neste budsjettår.
- Resultatrapporteringen skal refererer til de resultatkravene som tidligere er presentert for Stortinget, slik at det er mulig å få et reelt bilde av resultatoppnåelsen.
- Når Stortinget har bevilget et beløp under en bestemt utgiftspost, gir dette forvaltningen både en fullmakt til og et pålegg om å benytte beløpet til det forutsatte formålet.
- Premissene for bruken av bevilgningen kan imidlertid endre seg i løpet av budsjettåret, slik at dette får betydning for både fullmakten til og pålegget om å bruke bevilgningen.

Hovedfunn

Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke rapportert til Stortinget om at resultatet av gjentakende mindreforbruk er manglende resultater av tiltakene for å redusere miljøkonsekvensene på de hjemfalte gruveeiendommene.

- Stortinget har blitt informert om at formålet med bevilgningene var å gjennomføre tiltak for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD. Departementet har ikke lagt frem realistiske budsjetter for perioden 2006-2021. Budsjettforslagene var ikke basert på erfaringene med manglende gjennomføring av budsjettene fra 2006.
- Stortinget har ikke blitt informert om den faktiske avrenningen av tungmetaller til sentrale elver eller at de høye verdiene av kobber skader fisk og annet liv i vassdragene ved Røros, Sulitjelma, Folldal og Løkken.
- Departementet rapporterte i 2006-2021 om miljøtiltak i de fire gruveområdene som har fått pålegg fra forurensningsmyndighetene, men informerte ikke om at arbeidet har pågått i 30 år uten at det har lyktes med å redusere forurensningen til pålagt nivå.
- For årene 2006-2021 finnes det ingen rapportering om de resterende elleve gruveeiendommene fordi forurensningssituasjonen er ukjent.
- Nærings- og fiskeridepartementet har ikke informert Stortinget om hvorfor det ikke lenger utføres tiltak i departementets regi på Røros.

¹²⁶ Se kapittel 4 Revisjonskriterier

8.1 Nærings- og fiskeridepartementets budsjettforslag var ikke realistiske basert på erfaringene med manglende gjennomføring av tidligere budsjetter

Midlene til DMF på post 30 i statsbudsjettet er ment til «tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak»

Bevilgningen på post 31 i statsregnskapet «skal dekke kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken gruver».

I perioden 2006 til 2021 har mindretutgiftene på post 30 variert i størrelsesorden fra 7,5 prosent av årets budsjett i 2007 til 87,1 prosent i 2012.¹²⁷ I tillegg har det vært flere tilbakeføringer av budsjettmidler i desember måned. På post 31 har mindreforbruket variert tilsvarende fra 85 prosent i 2011 til 31,7 prosent i 2020. Det har også vært flere tilbakeføringer av budsjettmidler i desember måned.

DMF har ved flere anledninger forklart mindreforbruket med at premissene for bruken av bevilgningene har endret seg gjennom budsjettåret. Direktoratet har forklart mindreforbruket med at kapasitetsutfordringer har ført til at budsjetterte tiltak ikke har blitt gjennomført.

Utredningsarbeidet som er gjennomført av DMF, har i liten grad resultert i planer om å gjennomføre tiltak. Den ene tiltaksplanen som DMF har ferdigstilt, ble ikke gjennomført på grunn av et vedlikeholdsetterslep som var ukjent for direktoratet frem til oppstart av planen. Direktoratet har informert NFD om manglende kapasitet til å følge opp oppgaver i styringsdialogen.

Nærings- og fiskeridepartementet har i tillegg til bevilgningsforslagene på post 31 Miljøtiltak Løkken for budsjettårene 2011-2022 bedt om en fullmakt fra Stortinget om å kunne «*pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for inntil 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken*». Fullmakten har vært gitt av Stortinget som et årlig romertallsvedtak, men fullmakten har aldri blitt benyttet på de elleve årene den har vært gitt.¹²⁸

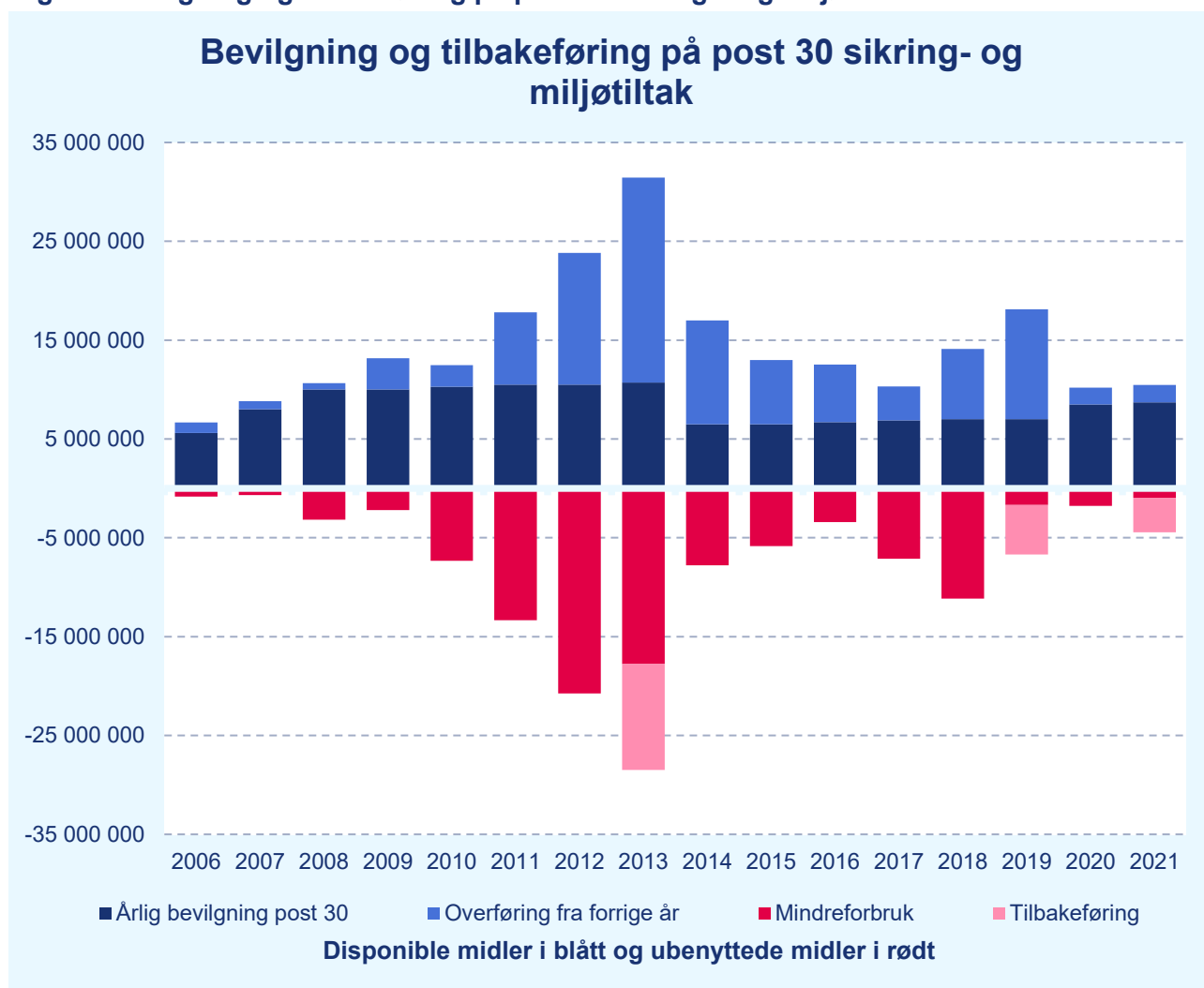
En sammenstilling av historiske statsregnskapsdata fra 2006-2021 viser et mønster om manglende gjennomføring av budsjett på både post 30 og 31 over svært mange år. Dette er illustrert i figur 1 og 2 under som viser varierende og til dels høye overføringer gjennom hele perioden. Tallgrunnlaget til figurene finnes i vedlegg 1 og 2.

Figur 6 illustrerer disponible budsjettmidler sett i forhold til ubenyttede midler i perioden 2006 til 2021 på post 30. Disponible midler består av den årlige bevilgningen fra Stortinget og de midlene som er overført fra forrige budsjettår. De ubenyttede midlene består av mindreforbruket og tilbakeføringene i revidert budsjett og nysalderingen. Den årlige bevilgningen varierer mellom 5,6 millioner kroner i 2006 til 10,7 millioner kroner i 2013. Overført bevilgning fra året før varierer mye i perioden, fra 0 til 20,8 millioner kroner i 2013. Mindreforbruket over hele perioden utgjør halvparten av de totale bevilgningene. I tillegg ble hele den årlige bevilgningen tilbakeført i 2013, 71 prosent av bevilgningen tilbakeført i 2019 og 40 prosent av bevilgningen tilbakeført i 2021. Se vedlegg 1 for ytterligere detaljer for gjennomføring av budsjett.

¹²⁷ Se vedlegg 1 og 2

¹²⁸ Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen 29.03.2022

Figur 6 Bevilgning og tilbakeføring på post 30 sikrings- og miljøtiltak

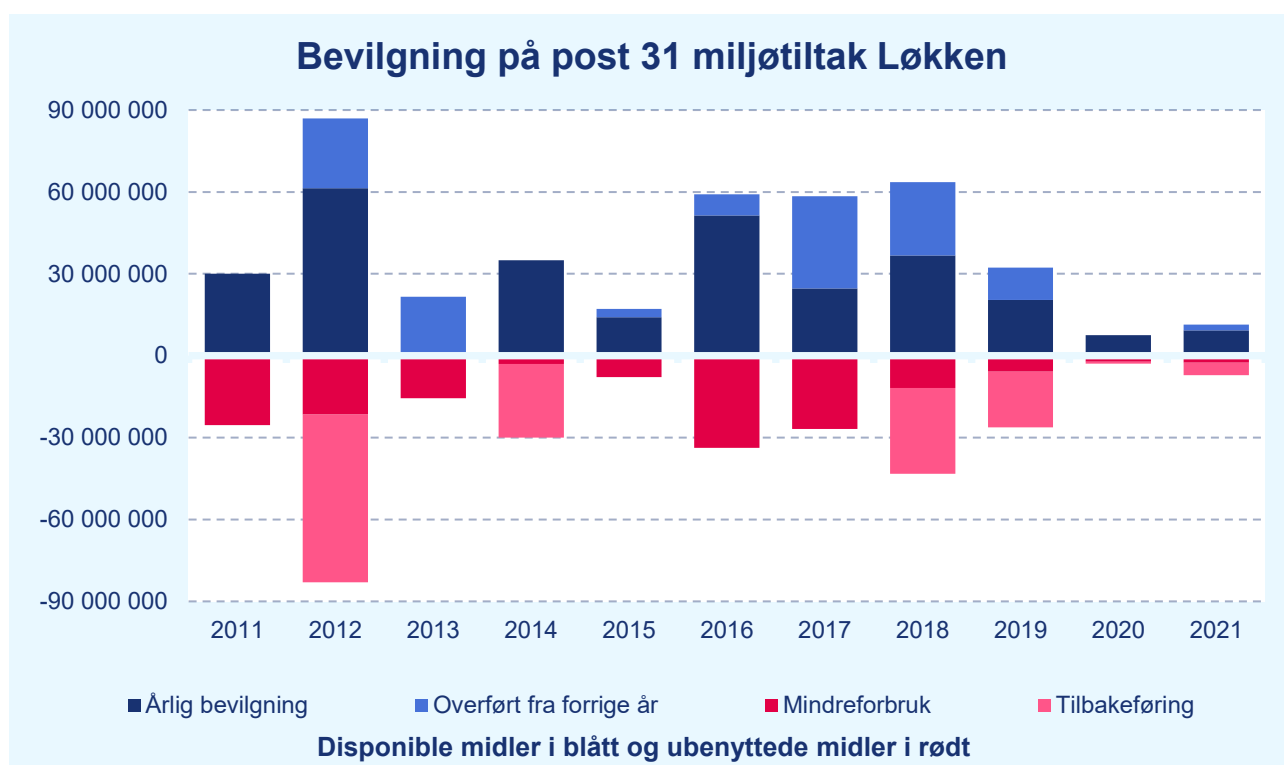

Kilde: Riksrevisjonen

Figur 7 illustrerer disponible budsjettmidler sett i forhold til ubenyttede midler i perioden 2011 til 2021 på post 31. Disponible midler består av den årlige bevilgningen fra Stortinget og de midlene som er overført fra forrige budsjettår. De ubenyttede midlene består av mindreforbruket og tilbakeføringene i revidert budsjett og nysalderingen. Årlig bevilgning varierer mye innenfor et intervall fra 7,5 millioner kroner (2020) til 61,4 millioner kroner (2012). Overført bevilgning fra året før varierer fra 0 til 33,8 millioner kroner.

Direktoratet for mineralforvaltning har fått bevilget totalt 290 millioner kroner for perioden 2011-2021. Av disse midlene har 146 millioner kroner blitt tilbakeført i revidert budsjett og nysalderingen. I vedlegg 2 finnes ytterligere detaljer om gjennomføring av budsjett.

Figur 7 Bevilgning og tilbakeføring på post 31 miljøtiltak Løkken

Kilde: Riksrevisjonen

Nærings- og fiskeridepartementet er enig med Riksrevisjonen i at det er et forbedringspotensial knyttet til realistisk budsjettering for DMFs bevilgninger til sikrings- og miljøtiltak. NFD har fulgt opp dette i etatsstyringsdialogen med DMF, og vil fortsette å arbeide for mer realistisk budsjettering.

Departementet understreker samtidig at forurensningsbegrensede arbeid er komplisert, og at det kan dukke opp uforutsette problemstillinger som gjør at et tiltak tar lenger tid enn opprinnelig planlagt. NFD mener det er viktig at midlene brukes på en slik måte at ressursbruk og virkemidler er effektive for å oppnå de forutsatte resultater.¹²⁹

8.2 Stortinget er ikke informert om den faktiske avrenningen av tungmetaller til sentrale elver

Målet med bevilgningen på post 30 og 31 er at «DMFs virksomhet skal føre til at tidligere mineralvirksomhet er forsvarlig sikret og at tiltak for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte¹³⁰ gruveeiendommer underlagt NFD er gjennomført».

I stortingsproposisjonene for 2011 til og med 2022 presiserer NFD hva bevilgningene på disse postene skal benyttes til:

- Post 30 skal brukes til sikring av farlige gruveåpninger og til tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak.
- Post 31 skal brukes til pålagte forurensningsbegrensende tiltak etter tidligere gruvevirksomhet på Løkken, og senere år presiserer NFD at bevilgningen brukes til kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken.

¹²⁹ Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen datert 18. mai 2022

¹³⁰ Prop 1 S. (2020-2021) Nærings- og fiskeridepartementet For budsjettåret 2020 ble målet endret til å bare gjelde hjemfalte gruver underlagt NFD. Nordgruvefeltet på Røros er ikke hjemfalt og faller derfor utenfor formålet fra 2020.

NFDs resultatrapportering til Stortinget tegner ikke et bilde av den faktiske forurensningssituasjonen, progresjonen og målet med arbeidet.

Det gis ikke konkrete opplysninger om

- tidsperspektiv
- nivåene av tungmetaller i avrenningen til vannforekomstene i området
- miljømyndighetenes krav til maksimalt utslipp av tungmetaller
- avviket mellom den faktiske tilstanden og miljømyndighetenes krav

Påleggene om maksimalt utslipp av tungmetaller er gamle og kom i tidsrommet 1990-2010. Det kommer ikke frem av rapporteringen at departementet har bedt Stortinget om midler til å løse avrenningsproblematikken av tungmetaller fra de nedlagte gruvene i over 30 år uten å lykkes.

Rapporteringen til Stortinget gir ikke informasjon om hvordan departementet ønsker å benytte midlene fremover i tid for å nå målene som departementet har satt. I NFDs rapportering finnes det ikke informasjon eller planer om hvordan og når avviket mellom de faktiske utslippene av tungmetaller og kravene fra forurensningsmyndighetene skal nås.

I 2019 rapporterte departementet at pålegget på Løkken om utslipp til Orkla ble nådd. Det kommer ikke frem av rapporteringen at utslippsmålet kun er nådd for to av de tre vannforekomstene på Løkken som pålegget gjelder for. De stedlige påleggene om maksimalt utslipp av tungmetaller er fortsatt ikke nådd for Sulitjelma og Folldal Verk.

De faktiske utslippene av tungmetaller er det ikke rapportert om. Det kommer heller ikke frem av rapporteringen hvor lenge utslippene av de skadelige tungmetallene til elver og vannforekomster har pågått.

Resultatrapporteringen gir heller ingen informasjon om hva som er det foreløpige resultatet av arbeidet med å redusere avrenningen fra de nedlagte gruvene.

De elleve gruvene¹³¹, som ikke har fått pålegg fra forurensningsmyndighetene, har departementet ikke rapportert om de siste 14 årene. Departementet har ikke kunnskap om forurensningssituasjonen i disse gruveområdene.¹³²

Midlene som bevilges på post 30, skal i henhold til målet med posten dekke arbeidet med å overvåke forurensning og å begrense miljøskader fra alle de hjemfalte gruvene.

Nærings- og fiskeridepartementet erkjenner at rapporteringen til Stortinget kunne vært mer konkret. Departementet viser til at det fra 2018 årlig rapporteres om formålet med overvåkingen av forurensningssituasjonen på Løkken, Folldal, Sulitjelma og Røros.

Departementet opplyser at Stortinget er informert om det forberedende arbeidet med en helhetlig plan for Folldal i 2021.¹³³

8.3 Det har vært et årlig mindreforbruk siden 2006

Midlene på post 30 i statsregnskapet er ment til «tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak»

¹³¹ De 11 eiendommene er gruverommene Nysæter sinkgruver, Fosdalen Bergverk, Kongsberg sølvverk, Mofjellet gruver, Åmdal kobberverk, Ørdsalen gruver og Flåt nikkelgruve, samt gruveområdene Skorovas gruver, Knaben molybdengruver, Vigsnes kobberverk og Raudsand gruver frem til salget i 2021

¹³² Referat fra møte mellom DMF og RR, 7. desember 2021, Referatet er verifisert

¹³³ Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen datert 18.05.2022

Bevilgningen på post 31 i statsregnskapet «skal dekke kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken gruver».

I perioden 2006 til 2021 har mindretutgiftene på post 30 variert i størrelsesorden 7,5 prosent av årets budsjett i 2007 til 87,1 prosent i 2012.¹³⁴ I tillegg har det vært flere tilbakeføringer av budsjettmidler i desember måned.¹³⁵ På post 31 har mindreforbruket variert fra 85 prosent i 2011 til 31,7 prosent i 2020.¹³⁶

Det årlige mindreforbruket på post 30 og 31 har også vært et tilbakevinnende tema i etatsstyringsmøtene de siste 10 årene. NFD ga i november 2018 DMF i oppdrag å redegjøre for tiltak knyttet til budsjettering og oppfølging av midler på post 30 sikrings- og miljøtiltak og post 31 miljøtiltak på Løkken i Meldal kommune.

Innledningsvis i sin redegjørelse skriver DMF følgende:

«DMF har over tid hatt begrenset tilgjengelig kapasitet til utredning og gjennomføring av tiltak. Mindreforbruket på post 30 og 31, må ses i sammenheng med den pressede ressursituasjonen i etaten, hvor reduksjon av konsesjonskøen har hatt en særskilt prioritet».

For å øke treffsikkerheten på budsjetteringen og styrke oppfølgingen av post 30 og 31 skulle DMF gjøre følgende tiltak i løpet av 2019/2020:

- langsiktig planlegging for å gi et bedre grunnlag for budsjettering
- øke kapasitet og intern styring for å styrke gjennomføringsevnen med tanke på etablerte fremdriftsplaner
- systematisere erfaringer og styrke oppfølging i prosjektgjennomføringen for å fange opp behov for endringer i planer og budsjett raskere.

Regnskapstallene for 2019, 2020 og 2021 tyder på at DMF fortsatt har utfordringer med en realistisk budsjettering av postene 30 og 31:

- Regnskapet for 2019 viste at bevilgningen på post 30 ble redusert med 5 millioner kroner og post 31 ble redusert med 20,4 millioner kroner i desember 2019. Mindreforbruket på post 30 og 31 på henholdsvis 1,6 og 5,8 millioner kroner var da i realiteten 6,6 og 26,2 millioner kroner.
- Regnskapet for 2020 viste et mindreforbruk på post 30 på 1,7 millioner kroner og på post 31 på 2,1 millioner kroner. I 2020 var det ingen tilbakeføring av midler på post 30, mens på post 31 ble det tilbakeført 700 000 kroner i desember.
- I 2021 ble bevilgningen på post 30 redusert med 3,5 millioner kroner i desember 2021¹³⁷. Virksomhetsregnskapet viste derfor bare et mindreforbruk på 940 000 kroner. Det faktiske mindreforbruket utgjorde litt over 4,4 millioner kroner, men ble redusert på grunn av salderingen av statsbudsjettet på slutten av året. Mindreforbruket på post 31 var på 2,6 millioner kroner.

Se vedlegg 1 og 2 for ytterligere detaljer om budsjett og regnskap for postene 30 og 31.

¹³⁴ Se vedlegg 1

¹³⁵ Se også vedlegg 1

¹³⁶ Se vedlegg 2

¹³⁷ Finansdepartementet Prop. 36 S (2021-2022) *Ny saldering av statsbudsjettet 2021*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-36-s-20212022/id2890669/>

8.4 Stortinget ble ikke informert om hvorfor tiltakene på Røros sluttet i 2011.

NFD har for årene 2006-2010 rapportert til Stortinget om forurensningstiltak på gruveområdene ved Røros. I rapporteringen for 2011 er Røros utelatt uten en nærmere forklaring til Stortinget. Departementet har i dag ikke kunnskap om hvorfor de sluttet å rapportere om Røros i 2011¹³⁸

I 2018 ble Røros igjen omtalt i rapporteringen til Stortinget. Miljødirektoratet påla NFD i 2016 å gjennomføre vannovervåkning av de fire gruveområdene Løkken Verk, Sulitjelma gruver, Folldal Verk og Nordgruvefeltet på Røros.¹³⁹

På Røros har det også tidligere vært gjennomført vannmålinger i DMFs regi. Hensikten med vannovervåkningen av avrenningen av tungmetaller fra 1996-2016 antar NFD var «å overvåke miljøtilstanden i vannforekomstene for å få kunnskap om forurensningen, og for å kunne måle effekten av gjennomførte tiltak»¹⁴⁰.

Siste rapportering til Miljødirektoratet fra vannovervåkningen for 2021 rapporterte DMF følgende om tilstanden i Glomma:¹⁴¹

«Vannkjemien i Glomma direkte nedstrøms Orva viser at vannforekomsten er sterkt påvirket av vann fra Orva. Kjemisk tilstand er klassifisert som *Ikke god*, og den stedeagne grenseverdien for kobber overholdes ikke. Det er også tidvis giftige konsentrasjoner av labilt aluminium».

Overvåkingen av avrenningen av tungmetaller fra Nordgruvefeltet og ut i Glomma viser en betydelig verre forurensningssituasjon der enn på Løkken, i Sulitjelma og i Folldal. Ettersom området ikke er hjemfalt til staten gjennomføres det likevel ingen tiltak for å bedre forurensningssituasjonen.

Departementet¹⁴² opplyser at de ikke har et forvaltningsansvar for Nordgruvefeltet på Røros. Det er uklart hvem som har forvaltningsansvaret for Nordgruvefeltet på Røros.

Det er tidligere beregnet at Nordgruvefeltet i Røros kommune bidrar med ca. 60 prosent av de samlede tilførselene av kobber til Glomma fra gruvene i Rørosfeltet.¹⁴³

¹³⁸Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet til Riksrevisjonen 29.03.2022

¹³⁹Brev fra Miljødirektoratet til Nærings- og fiskeridepartementet 06.12.2016

¹⁴⁰Brev fra Miljødirektoratet til Nærings- og fiskeridepartementet 06.12.2016

¹⁴¹Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren på Svalbard (2022) «Overvåkning av gruvepåvirkede vassdrag ved Nordgruvefeltet på **Røros** Årsrapport 2021» til Miljødirektoratet

¹⁴²Svar på oppfølgingsspørsmål mottatt 22.10.2021 i datalast

¹⁴³Niva rapport (2010) L.nr 6061-2010 «Avrenning fra Nordgruvefeltet, Røros kommune - undersøkelser 2009-2010»

9 Konklusjon

Hovedkonklusjonen

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter ikke de nedlagte gruveområdene de eier i samsvar med pliktene etter forurensningsloven om å unngå forurensning, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger om å gjennomføre bevilgningsvedtakene til miljøtiltak.

Konsekvensene av den manglende gjennomføringen av tiltak er at det fortsatt slippes ut for store mengder tungmetaller i sentrale elver og lokale vannforekomster.

Forurensningsmyndighetenes pålegg om reduksjon av utslipp er fra perioden 1990-2008. Stortinget har bevilget midler til formålet siden 1989. Det vil si at forurensningen fra de nedlagte gruvene har pågått i 30 år etter at opprydningsarbeidet startet.

Nærings- og fiskeridepartementet har som grunneier ikke ivaretatt det selvstendige ansvaret de har etter forurensningsloven, om å stanse, fjerne eller begrense utslipp av tungmetaller fra de nedlagte kisgruvene. Departementet har delvis forholdt seg til forurensningsmyndighetenes pålegg om tiltak uten å oppnå tilstrekkelig forbedring eller legge egne planer i samarbeid med Direktoratet for mineralforvaltning for å redusere forurensningen. Bevilgningene til formålet over statsbudsjettet viser et vesentlig mindreforbruk over mange år.

Nærings- og fiskeridepartementet har fått pålegg fra forurensningsmyndighetene om å redusere utslipp av tungmetallene kobber og sink til fastsatte verdier i gruveområdene Sulitjelma, Løkken og Folldal. Påleggene ble gitt i tidsrommet 1990-2008, men er ikke oppfylt.

Nærings- og fiskeridepartementet har ikke kunnskap om forurensningssituasjonen for de resterende gruveeiendommene de eier, selv om risikoen for forurensning fra nedlagte kisgruver er kjent.

Det har årlig vært ubrukte midler til miljøtiltak og flere salderinger av budsjettet i desember. Budsjettforslagene fra departementet til Stortinget har ikke tatt hensyn til den manglende budsjettgjennomføringen over flere år. Direktoratet for mineralforvaltning har i dialog med departementet, gjentatte ganger og over flere år påpekt at det ikke har tilstrekkelig kapasitet til å følge opp ansvaret for de nedlagte gruveområdene.

Hovedkonklusjonen er basert på følgende funn:

9.1 Direktoratet for mineralforvaltning etterlever ikke forurensningslovens krav til å stanse, fjerne eller begrense forurensningen fra nedlagte gruver som NFD eier.

- DMF etterlever ikke Miljødirektoratets pålegg fra 1990-2005 om å redusere tungmetallforurensning ved Sulitjelma og Folldal. Kobber, som er vanligst, er akutt giftig for vannlevende organismer som lever i vann, og har stor betydning for fiskens livsvilkår og reproduksjon.
- DMF etterlever to av tre pålegg fra Miljødirektoratet i 2008 om å redusere tungmetallforurensningen ved Løkken.
- Tiltaksplanene som DMF har utarbeidet etter pålegg fra Miljødirektoratet, har i liten grad resultert i at tiltak har blitt gjennomført.
- DMF etterlever i hovedsak Miljødirektoratets pålegg om å gjennomføre vannovervåking etter kravene i vannforskriften ved Løkken, Folldal, Sulitjelma og Nordgruvefeltet på Røros
- DMF har bare kartlagt forurensningssituasjonen for gruvene NFD eier, der det er gitt pålegg om det.
- DMF har kartlagt forurensningen i forkant av salget av Raudsand gruver. Staten har fortsatt ansvaret for eventuelle pålegg om tiltak fra forurensningsmyndighetene som skyldes forurensning fra gruvene.

9.2 Nærings- og fiskeridepartementet ivaretar ikke ansvaret og følger ikke opp at Direktoratet for mineralforvaltning forvalter de nedlagte gruveområdene i samsvar med lovkrav, pålegg fra forurensningsmyndighetene og Stortingets forutsetninger med bevilgningsvedtakene.

- Departementet har i liten grad endret styringssignalene til direktoratet på tross av manglende måloppnåelse
- Direktoratet for mineralforvaltning har i dialog med departementet, gjentatte ganger og over flere år påpekt at de ikke har tilstrekkelig kapasitet til å følge opp ansvaret for de nedlagte gruveområdene. Det har resultert i årlige ubrukte midler til miljøtiltak og tilbakeføring av bevilgning ved saldering av budsjettet i desember.
- De korrigerende tiltakene var ikke tilstrekkelige for å nå påleggene fra forurensningsmyndighetene
- Departementet har ikke delegert ansvaret for gruveområdene som ikke har fått pålegg fra forurensningsmyndighetene selv om risikoen for forurensning er høy.
- Departementet har ingen kunnskap om forurensningssituasjonen til de 11 gruveområdene uten pålegg fra forurensningsmyndighetene
- Det er ikke gjennomført evalueringer av arbeidet med å redusere forurensning fra de nedlagte gruvene.

9.3 Nærings- og fiskeridepartementet har informert Stortinget om formålet med bevilgningene, men har ikke rapportert til Stortinget om at resultatet av gjentakende mindreforbruk er at tiltakene for å redusere miljøkonsekvensene på de hjemfalte gruveeiendommene ikke oppnår resultater.

- Stortinget har blitt informert om at formålet med bevilgningene var å gjennomføre tiltak for å redusere miljøkonsekvenser på hjemfalte gruveeiendommer underlagt NFD. Departementet har ikke lagt frem realistiske budsjetter for perioden 2006-2021. Budsjettforslagene var ikke basert på erfaringene med manglende gjennomføring av budsjettene fra 2006.
- Stortinget har ikke blitt informert om den faktiske avrenningen av tungmetaller til sentrale elver eller at de høye verdiene av kobber skader fisk og annet liv i vassdragene ved Røros, Sulitjelma, Folldal og Løkken.
- Departementet rapporterte i 2006-2021 om miljøtiltak i de fire gruveområdene som har fått pålegg fra forurensningsmyndighetene, men informerte ikke om at arbeidet har pågått i 30 år uten å lykkes med å redusere forurensningen til pålagt nivå.
- For årene 2006-2021 finnes det ingen rapportering om de elleve gruveeiendommene¹⁴⁴ fordi forurensningssituasjonen er ukjent.
- Nærings- og fiskeridepartementet har ikke informert Stortinget om hvorfor det ikke lenger utføres tiltak i departementets regi på Røros.

¹⁴⁴ De elleve gruveområdene er Knaben molybdengruver, Skorovas gruver, Vigsnes kobberverk, Nysæter sinkgruver, Fosdalen Bergverk, Kongsberg sølvverk, Mofjellet gruver, Åmdal kobberverk, Ørdsalen gruver, Flåt nikkelgruve og Raudsand gruver frem til salget i 2021.

10 Vedlegg

Vedlegg 1: Post 30 Sikrings- og miljøtiltak 2006 til 2021

Vedlegg 1 viser overføringene fra forrige år, årets bevilgning, tilbakeføringene av budsjettmidler, total bevilgning, regnskap, mindreforbruk i beløp og i prosent av total bevilgning på post 30 Sikrings- og miljøtiltak for budsjettårene 2006 til 2021.

Bud-sjettår	Overføring fra forrige år	Årlig bevilgning post 30	Tilbakeføring i revidert budsjett og/eller nysalderingen - totalt for året	Total bevilgning	Regnskap	Mindre-forbruk	Mindre-forbruk i prosent av total bevilgning
2021	1 771 000	8 700 000	3 500 000	6 971 000	6 029 000	942 000	13,5
2020	1 684 000	8 500 000	0	10 184 000	8 413 000	1 771 000	17,4
2019	11 134 000	6 998 000	5 000 000	13 132 000	11 448 000	1 684 000	12,8
2018	7 103 000	7 000 000	0	14 103 000	2 969 000	11 134 000	78,9
2017	3 406 000	6 900 000	0	10 306 000	3 203 000	7 103 000	68,9
2016	5 844 000	6 700 000	0	12 544 000	9 138 000	3 406 000	27,2
2015	6 500 000	6 500 000	0	13 000 000	7 156 000	5 844 000	45,0
2014	10 500 000	6 500 000	0	17 000 000	9 215 000	7 785 000	45,8
2013	20 752 000	10 700 000	10 700 000	20 752 000	2 979 000	17 773 000	85,6
2012	13 320 000	10 500 000	0	23 820 000	3 068 000	20 752 000	87,1
2011	7 325 000	10 500 000	0	17 825 000	4 505 000	13 320 000	74,7
2010	2 182 000	10 300 000	0	12 482 000	5 157 000	7 325 000	58,7
2009	3 163 000	10 000 000	0	13 163 000	10 981 000	2 182 000	16,6
2008	665 000	10 000 000	0	10 665 000	7 502 000	3 163 000	29,7
2007	829 000	8 000 000	0	8 829 000	8 164 000	665 000	7,5
2006	1 069 000	5 600 000	0	6 669 000	5 840 000	829 000	12,4
	97 247 000	133 398 000	19 200 000	211 445 000	105 767 000	105 678 000	50,0

Kilde: Riksrevisjonen

Den siste raden i tabellen viser totalsum for alle kolonner for perioden 2006 - 2021.

I årene 2014 til 2019 ble stort sett hele årets bevilgning overført til det påfølgende året. Unntaket var i 2017 der ca. 50 prosent av bevilgningen ble overført fra 2016. For årene 2012 var overføringene til det påfølgende året nesten tilsvarende den totale bevilgningen for året.

I 2019 ble årets bevilgningen tilbakeført med 71,5 prosent før overføringen til 2020. I 2013 ble hele bevilgningen for året tilbakeført før overføringen til 2014.

Vedlegg 2: Post 31 miljøtiltak Løkken 2011-2021

Vedlegg 2 viser overføringene fra forrige år, årets bevilgning, tilbakeføringene av budsjettmidler, total bevilgning, regnskap, mindreforbruk i beløp og i prosent av total bevilgning på post 31 Miljøtiltak Løkken for årene 2011 til 2021.

Bud-sjettår	Overført ra forrige år	Årlig bevilg-ning post 31	Tilbake-føring i revidert budsjett og/eller nysalderingen - totalt for året.	Total bevilgning	Regnskap	Mindre- forbruk	Mindre- forbruk prosent av total bevilg- ning
2021	2 153 000	9 250 000	4 500 000	6 903 000	4 301 000	2 602 000	37,7
2020	0	7 500 000	700 000	6 800 000	4 647 000	2 153 000	31,7
2019	11 811 000	20 480 000	20 480 000	11 811 000	6 012 000	5 799 000	49,1
2018	26 875 000	36 700 000	31 500 000	32 075 000	20 263 731	11 811 269	36,8
2017	33 775 000	24 600 000	0	58 375 000	31 500 000	26 875 000	46,0
2016	7 807 000	51 350 000	0	59 157 000	25 382 000	33 775 000	57,1
2015	3 037 000	14 100 000	0	17 137 000	9 333 000	7 804 000	45,5
2014	0	35 000 000	27 000 000	8 000 000	4 963 000	3 037 000	38,0
2013	21 577 000	0	0	21 577 000	6 016 000	15 561 000	72,1
2012	25 485 000	61 400 000	61 400 000	25 485 000	3 908 000	21 577 000	84,7
2011	0	30 000 000	0	30 000 000	4 515 000	25 485 000	85,0
132 520 000		290 380 000	145 580 000	277 320 000	120 841 013	156 478 987	56,4

Kilde: Riksrevisjonen

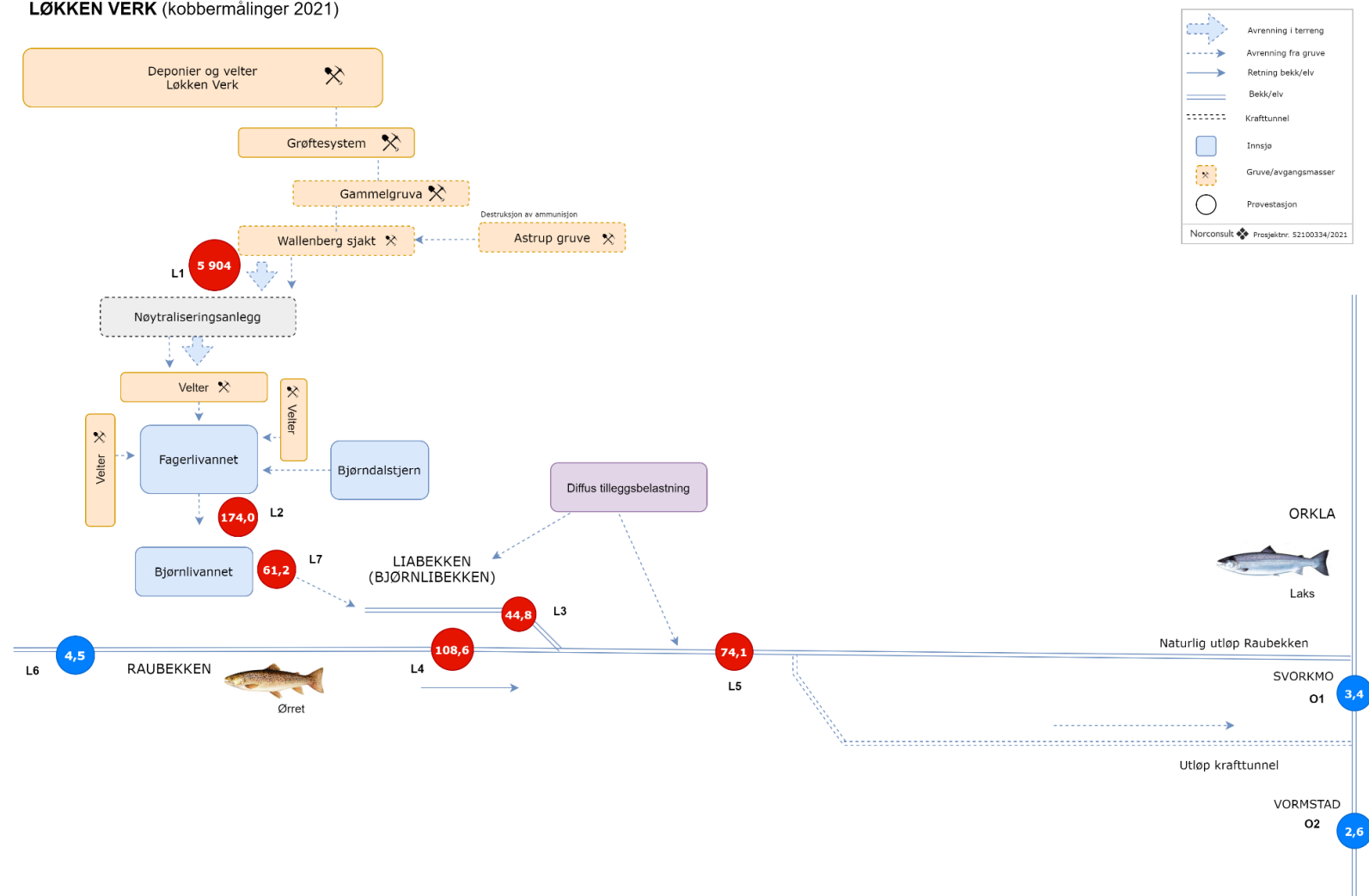
Den siste raden i tabellen viser totalsum for alle kolonner for perioden 2011 til og med 2021¹⁴⁵ og utgjør 290,4 millioner kroner. Kolonnen for tilbakeføring av bevilgning viser 145,6 millioner som utgjør 50 prosent av årets bevilgning.

NFD har i årene 2012, 2014, 2018, 2019, 2020 og 2021 redusert årets bevilgning med store beløp. I 2018 ble årets bevilgning redusert med 31,5 millioner kroner, som utgjorde 87,5 prosent av årets bevilgning. Bevilgningen i 2019 ble redusert med 20,5 millioner kroner, som utgjorde hele årets bevilgning og bevilgningen i 2021 ble redusert med 4,5 millioner kroner, noe som utgjorde 48,6 prosent av årets bevilgning.

¹⁴⁵ Overføringer er ikke inkludert.

Vedlegg 3: Flytskjemaer med oversikt over forurensningskilder

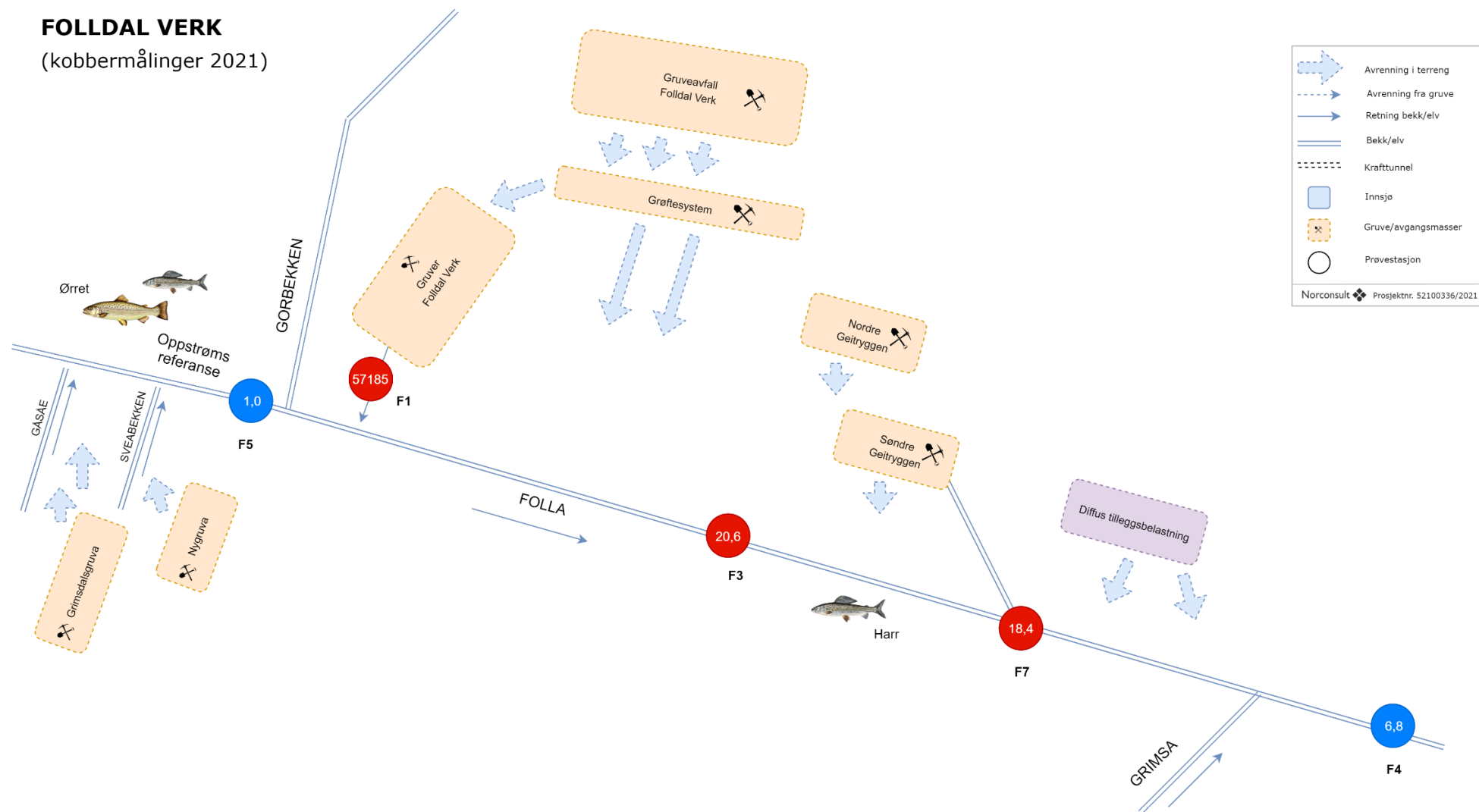
LØKKEN VERK (kobbermålinger 2021)

Flytskjema med oversikt over gruver, velter, vann og elver i Løkken-området. Kilde: Norconsult

FOLLDAL VERK

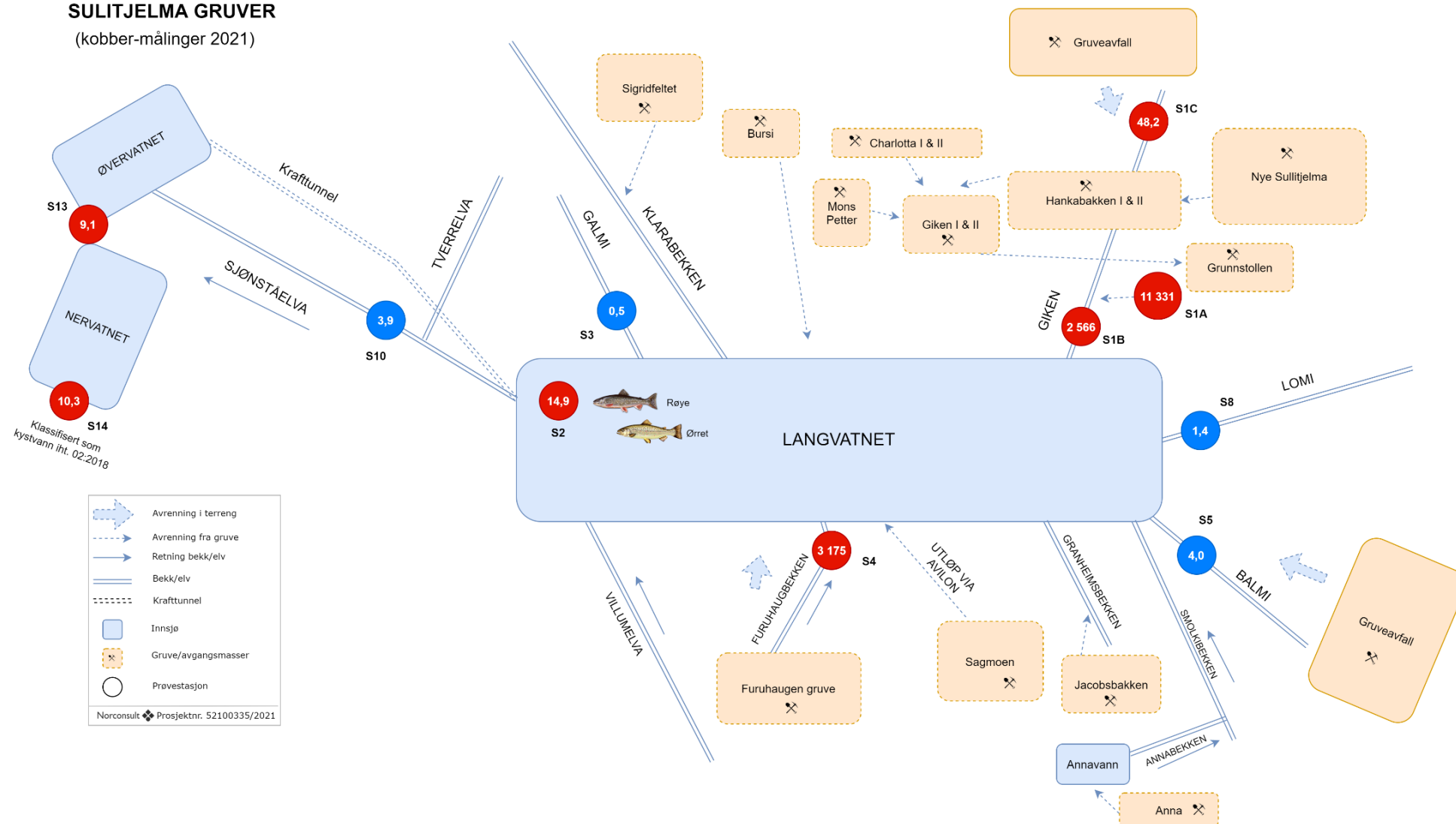
(kobbermålinger 2021)

Flytskjema med oversikt over forurensningskilder, vann og elver i Folldal-området. Kilde: Norconsult

SULITJELMA GRUVER

(kobber-målinger 2021)

Flytskjema med oversikt over forurensningskilder, vann og elver i Sulitjelma-området. Kilde Norconsult

Årsplan 2023 for kontrollutvalget

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

44/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033

Arkivsaknr 20/3 - 36

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget slutter seg til årsplan 2023 for kontrollutvalget.

Kontrollutvalget vedtar følgende møtedatoer for 2023:

- 28. februar
- 16. mai
- 13. juni
- 19. september
- 14. november
- 12. desember

Kontrollutvalgets leder gis fullmakt til å endre møteplanen, dersom dette skulle vise seg nødvendig.

Kontrollutvalget ønsker at det tilrettelegges for besøk ved.....

Vedlegg

Møteplan 2023 for kontrollutvalget

Saksopplysninger

For å kunne planlegge å gjennomføre kontrollarbeidet på en best mulig måte er det nødvendig å fastsette en årsplan og møtedatoer for kontrollutvalget.

Årsplanen inneholder en oversikt over hvilke kontrolloppgaver som vil stå i fokus i løpet av 2023. I tillegg til de planlagte sakene kan det komme saker fortløpende fra kommunestyret, revisor, henvendelser fra innbyggere/andre eller saker som kontrollutvalget tar opp på eget initiativ.

Kontrollutvalgets møteplan bør tilpasses møteplanen for kommunestyret. Orkland kommune har vedtatt møteplan tom. oktober 2023. Møtedato for behandling av regnskap er i tillegg avtalt med regnskapssjef (mai-møtet).

I årsplanen er det lagt opp til to virksomhetsbesøk eller be inn en virksomhet til kontrollutvalgets møte, kontrollutvalget må selv bestemme hvilke virksomheter de vil besøke/be inn.

Kontrollutvalget har budsjettet med å gjennomføre seks møter i 2023, og det er naturlig å avvike tre på våren og tre på høsten. Utvalget kan løpende gjennom året, vurdere om det er behov for endringer.

28. februar 2023

På møte i februar vil kontrollutvalgets årsmelding 2022 legges frem. Rapportering av timer til forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll vil legges frem for kontrollutvalget på møtet i februar.

Rapport fra eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon av Orkland Energi AS er klar til behandling på kontrollutvalget. Videre vil bestilling av en forvaltningsrevisjon eller eierskapskontroll være aktuell.

16. mai 2023

I henhold til forskrift om revisjon skal revisor avgi sin revisjonsberetning innen 15. april, så fremt årsregnskapet er rettidig avlagt. I så fall vil behandlingen av årsregnskapene for Orklandbadet KF og Orkland kommune, med avgivelse av kontrollutvalgets uttalelse, bli en

viktig sak på møtet i mai. Prosjektplan vedr. bestilt forvaltningsrevisjon eller eierskapskontroll vil mest sannsynlig være ferdig og klar for behandling i kontrollutvalget.

13. juni 2023

I møteplanen er det lagt opp til to virksomhetsbesøk/be inn en virksomhet til kontrollutvalgets møte, det første er planlagt gjennomført i juni. Bestilling av den siste forvaltningsrevisjonen i inneværende valgperiode vil være aktuell sak i juni.

19. september 2023

Viktige saker i september er utarbeidelse av budsjett for kontroll- og tilsynsvirksomheten for 2024 som legges frem for endelig vedtak i kommunestyret i forbindelse med budsjettbehandlingen for 2024. Rapport fra forenklet etterlevelseskontroll for 2022 vil være aktuell. I årsplanen er det lagt opp til det andre virksomhetsbesøket/ be inn en virksomhet til kontrollutvalgets møte. Kontrollutvalget må også utarbeide en rapport om utvalgets virksomhet for valgperioden 2019-2023 som legges frem for det nye kommunestyret til orientering. Rapport fra forvaltningsrevisjon av Internkontroll er klar til behandling på kontrollutvalgets møte i september. Prosjektplan vedr. forvaltningsrevisjon eller eierskapskontroll som ble bestilt i juni vil mest sannsynlig være ferdig og klar for behandling i kontrollutvalget.

14. november 2023

Nytt kontrollutvalg !

Konstituerende møte i kommunestyret skal avholdes innen 31. oktober, kontrollutvalget skal velges på dette møtet (kommuneloven § 7.1).

Møtet legges i utgangspunktet opp som et informasjonsmøte der vi tar en gjennomgang av kontrollutvalgets oppgaver, funksjon og rolle, samt en presentasjon av Konsek Trøndelag IKS og Revisjon Midt-Norge SA.

Revisor vil orientere om revisjonsstrategien for regnskapsåret 2023 på kontrollutvalgets møte i november. Revisor vil også orientere om risiko- og vesentlighetsvurderinger når det gjelder forenklet etterlevelseskontroll.

12. desember 2023

Kontrollutvalgets årsplan for 2024 vedtas på møtet i desember. Rapport fra forvaltningsrevisjon eller eierskapskontroll som ble bestilt i februar vil mest sannsynlig være klar til behandling i kontrollutvalget.

Sekretariatet foreslår å legge kontrollutvalgets siste møte til 12. desember. Tidspunktet er valgt ut fra at de fleste oppgaver for 2023 er ferdigstilt, samtidig kan behandling av saker 12. desember være tidsnok til å kunne få saker fremmet på kommunestyrets siste møte før jul.

Forslag til møtedatoer for 2023:

	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni
Kommunestyret	25.		1. og 29.		3. og 31.	21.
Formannskapet	4. og 18.	1. og 15.	8. og 22.	26.	24.	14.
Kontrollutvalget		28.			16.	13.

	August	September	Oktober	November	Desember
Kommunestyret		6.	4. og 25.	29.	20.
Formannskapet	30.	13. og 27.	18.	1. og 22.	6.
Kontrollutvalget		19.		14.	12.

Konklusjon

Kontrollutvalgets sekretariat anbefaler at kontrollutvalget avvikler 3 møter på våren og 3 på høsten. Forslag til møtedatoer fremgår av kontrollutvalgssekretariatets forslag til vedtak.

Møteplan for kontrollutvalget

Aktiviteter/saker	Februar	Mai	Juni	September	November	Desember
Årsplan						X
Årsmelding for kontrollutvalget	X					
Kontrollutvalgets uttalelse om årsregnskap og årsberetning		X				
Forenklet etterlevelseskontroll				X		
Bestilling av forvaltningsrevisjon/eierskapskontroll	X		X			
Prosjektplan forvaltningsrevisjon/eierskapskontroll		X		X		
Rapport fra forvaltningsrevisjon/eierskapskontroll	X			X		X
Revisjonsstrategi					X	
ROV forenklet etterlevelseskontroll					X	
Budsjettkontroll kontrollutvalget				X		
Budsjett for kontrollutvalget				X		
Oppfølging av politiske vedtak	X	X	X	X	X	X
Virksomhetsbesøk			X	X		
Rapportering av timer revisjon	X					
Rapportering – kontrollutvalgets virksomhet valgperioden 2019-2023				X		
Opplæring nytt kontrollutvalg					X	

Oppfølging av politiske vedtak i Orkland kommune

Behandles i utvalg	Møtedato	Saknr
Kontrollutvalget i Orkland kommune	13.12.2022	45/22
Saksbehandler	Eva J. Bekkavik	
Arkivkode	FE-033	
Arkivsaknr	20/306 - 16	

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget tar saken til orientering og ber sekretariatet om å oppdatere oversikten "Saker for videre oppfølging" etter eventuelle innspill fremkommet i møtet.

Vedlegg

Saker for videre oppfølging
Kommunestyre 23.11.2022
Kommunestyre 26.10.2022
Formannskap 07.12.2022
Formannskap 30.11.2022
Formannskap 16.11.2022
Formannskap 09.11.2022
Hovedutvalg Forvaltning 16.11.2022
Hovedutvalg helse og mestring 09.11.2022
Hovedutvalg kultur, idrett og folkehelse 09.11.2022
Hovedutvalg Oppvekst 09.11.2022
Hovedutvalg Teknikk 09.11.2022

Saksopplysninger

I henhold til bestemmelsene om kontroll og tilsyn i kommuneloven skal kontrollutvalget føre tilsyn med den kommunale forvaltningen på kommunestyrets vegne. Videre går det i forskrift om kontrollutvalg frem at kontrollutvalget skal påse at kommunestyrets vedtak i tilknytning til behandlingen av regnskapet, revisjonsberetningen eller forvaltningsrevisjonsrapporter blir fulgt opp.

I tråd med kontrollutvalgets vedtak i sak 05/20 Kontrollutvalgets arbeidsform, legger kontrollutvalgets sekretariat frem kopi av sakslistene fra møtene i utvalgene som er avholdt etter utsending av sakspapirer til kontrollutvalget møte 25.10.2022. Kontrollutvalgets sekretariat tar høyde for gjennomgang av disse sakene i møtet.

Formannskapets møte 02.11.2022 er avlyst.

Kommunestyrets sak 75/22 Forvaltningsrevisjon vann og avløp er lagt inn i oppfølgingslisten etter forrige møte i kontrollutvalget.

Kontrollutvalget har fordelt oppfølging av utvalgene på følgende måte:

Kommunestyret: Aud Inger, Espen, Grethe
Formannskap: Espen, Grethe
Hovedutvalg forvaltning: Espen
Hovedutvalg helse og mestring: Grethe
Hovedutvalg kultur, idrett og folkehelse: Espen, Aud Inger
Hovedutvalg oppvekst: Grethe
Hovedutvalg teknikk: Finn

Saker til oppfølging i perioden

Saker som krever særskilt oppfølging fra kontrollutvalget er saker av prinsipiell karakter, saker der rådmannen gis særskilte pålegg eller saker som har betydning for kommunens fremtidige tjenestetilbud, stilling eller omdømme.

Konklusjon

Kontrollutvalgets sekretariat viser til gjennomgangen av utvalgenes vedtak.

Saker for videre oppfølging:

På bakgrunn av gjennomgang av aktuelle saker i perioden 19.10.2022 – 06.12.2022, foreslår kontrollutvalgets sekretariat at følgende saker videreføres til oppfølging:

Kontrollutvalget i Orkland kommune – saker til oppfølging pr. 06.12.2022:			
Sak	Tittel	Kommentar	Til oppfølging
KS 75/22	Forvaltningsrevisjonsrapport-vann og avløp	- Kommunestyret tar forvaltningsrevisjonsrapport om vann og avløp til orientering - Kommunestyret ber kommunedirektøren om å: - Få på plass rutiner og planer på de områdene hvor dette mangler, samt oppdatere de ved behov - Gjøre tiltak som reduserer lekkasjer på ledningsnettet - Beskrive drifts- og vedlikeholdsbehov for alle anlegg - Utarbeide en overordnet plan for vedlikehold og fornying - Oppdatere beredskapsplan for vann - Sikre at utskiftingstakten på ledningene er tilstrekkelig - Sikre at avløpsanleggene har tilstrekkelig kapasitet - Sikre at rutiner for oppfølging av avløpsanlegg og etterlevelse av tillatelser innen avløp er tilstrekkelig - Sikre at kommunen har tilstrekkelig oversikt over private avløpsanlegg i sine system - Gjennomføre tilsyn med private avløpsanlegg - Sikre at alle anlegg inspiseres jevnlig - Kommunestyret ber kommunedirektøren gi kontrollutvalget skriftlig tilbakemelding om hvordan kommunestyrets vedtak er fulgt opp innen 31.03.2023.	Orientering på utvalgets møte mai/juni

Orkland kommune

Kommunestyre

Dato: 23.11.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus, kommunestyresalen

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 17.11.2022

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Spørretime

1/22 Spørretime - budsjett/handlingsplan	3
--	---

Orienteringssaker

18/22 Ordføreren og kommunedirektøren orienterer om aktiviteter og status.	4
--	---

Referatsaker

28/22 Dokumenter fra Styremøte i Midt-Norge 110-sentral IKS.	5
29/22 Signert referat ekstraordinært representantskapsmøte 2022	40
30/22 Dokumenter fra møte Representantskapet i Midt-Norge 110-sentral IKS 29.09.2022	43
31/22 Protokoller fra ekstraordinær generalforsamling i TrønderEnergi og TrønderEnergi Vekst Holding, 4. oktober 2022	70
32/22 Oversendelse av kontrollutvalgets møteprotokoll til kommunestyret	84

Politiske saker

87/22 Ny selskapsavtale for Trondheim Havn IKS	90
88/22 Ny samarbeidsavtale for Midt-Norge IUA	104
89/22 Valg av vararepresentant til representantskapet ReMidt IKS	115
90/22 Valg av fast medlem til kommunestyret fra SP i kommunestyremøte den 26.10.2022	119

Eventuelt

Kommunestyre

Dato: 26.10.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus, kommunestyresalen

Notat:

Kl. 15:00 - Utmerkelse til alle som har tatt fagbrev siste år hos oss.

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 25.10.2022

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

17/22 Ordføreren og kommunedirektøren orienterer om aktiviteter og status	3
---	---

Interpellasjon og grunngitte spørsmål

6/22 Grunngitt spørsmål fra Hans Kringstad, Småbylista	4
7/22 Grunngitt spørsmål fra Knut Even Wormdal Småbylista til kommunestyret 26.10.22 - forurensning i Gammelosen	5

Referatsaker

26/22 Oversendelse av kontrollutvalgets møteprotokoll til kommunestyret	6
27/22 Møtereferat Midt-Norge IUA beredskapsstyre 04.10.2022 22/7626	14

Politiske saker

75/22 Forvaltningsrevisjonsrapport - vann og avløp	17
76/22 Realisering av Krokstadøra Serviceområde	88
77/22 Økt ansvarlig lån til Meldal Næringscenter AS	106
78/22 Finansiering av supplerende opptak i barnehagen	151
79/22 Søknad om kommunal lånegaranti - IKAS	155
80/22 Overordnet beredskapsplan for Orkland kommune	160
81/22 Temaplan - Vold i nære relasjoner	199
82/22 Forskrift om hundehold i Orkland kommune	234
83/22 Byvekstavtalen med Trondheim-området	268
84/22 Melding om flytting Mari Storm Myrmæl - valg av nye representanter	284
85/22 kommunestyre- og fylkestingsvalget 2022 - en- eller todagers valg	286
86/22 Stemmekretser i Orkland kommune	287

Eventuelt

Orkland kommune

Formannskap

Dato: 07.12.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus, formannskapssalen

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 03.12.2022

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

27/22 Ordføreren og kommunedirektøren orienterer om aktiviteter og status	3
28/22 Bjørn Wiggen Salvesen & Thams orienterer	4

Politiske saker

85/22 Selskapsavtale for Konsek Trøndelag gjeldende fra 01.01.2023	5
86/22 Salg av næringseiendom, gnr.10 bnr. 336	24
87/22 Høringsuttalelse - tilleggssøknad om utvidelse av Orkdal Trafostasjon	32
88/22 Festeavgift Granmoen og Fjellsaunet pelsdyrområder	116
89/22 Avsetting av midler og igangsetting forprosjekt Orkdalspakken	119
90/22 Turistinformasjon	133
91/22 Budsjettjustering investering	165
92/22 Budsjettregulering drift - desember 2022	170
93/22 Endring i budsjett- og regnskapsforskriften for kommunene	184

Drøftingssaker

9/22 Drøfting salg av tilleggsareal i lukket møte jfr kommuneloven § 11,5,B	210
10/22 Drøfting, salg av eiendom	211

Eventuelt

Orkland kommune

Formannskap

Dato: 30.11.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus, formannskapssalen

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 29.11.2022

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Referatsaker

5/22 Saksprotokoll ER, 28112022, Sak 21/22, Budsjett 2023	3
---	---

Orienteringssaker

25/22 Ordføreren og kommunedirektøren orienterer om aktiviteter og status.	7
26/22 Orientering om næringssak i lukket møte jfr. kommuneloven §11,5,B	8

Politiske saker

75/22 Kvartalsrapport 3. kvartal 2022	9
76/22 Rapport 3. kvartal 2022 for Orklandbadet KF	49
77/22 Handlingsplan 2023-2026 med budsjett 2023	58
78/22 Søknad om støtte Yrkesmessa	213
79/22 Søknad om støtte næringsfond.	218
80/22 Finansiering av kostnader før det blir gitt tillatelse til utlegging av sand iGammelosen	234
81/22 Ny forskrift Politivedtekter, Orkland kommune, Trøndelag	236
82/22 Kommunens eiendom 14/55 på Follo i forhold til planer om Nils Arne Eggen Arena	247

Eventuelt

Orkland kommune

Formannskap

Dato: 16.11.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus, formannskapssalen

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 11.11.2022

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

23/22 Ordføreren og kommunedirektøren orienterer om aktiviteter og status.	3
24/22 Orientering Orkland Energi v/styreleder Torbjørn Evjen og daglig leder Johan Skjølberg (kl. 13:00)	4

Referatsaker

3/22 Signert avtale -bensinpumpeanlegg Krokstadøra serviceområde	5
4/22 Signert avtale Krokstadøra serviceområde - butikk	31

Politiske saker

71/22 Prosjekt for å utrede nye muligheter for vannforsyning til prosess- og kjølevann til industrien	47
72/22 Søknad om støtte - Orkla Fellesforvaltning	79
73/22 Ny samarbeidsavtale for Midt-Norge IUA	114
74/22 Ny selskapsavtale for Trondheim Havn IKS	124

Eventuelt

Orkland kommune

Formannskap

Dato: 09.11.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus formannskapssalen

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 08.11.2022

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Drøftingssaker

7/22 Planprogram for reguleringsplan for Folloplataet, drøfting/avklaring av kommunens eiendom 3

8/22 Aktuelle tiltak i eventuell byvekstavgift 22

Eventuelt

Orkland kommune

Hovedutvalg Forvaltning

Dato: 16.11.2022 12:00

Sted: Orkland rådhus, formannskapssalen

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 11.11.2022

Rasmus Skålholt
Leder i utvalg

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

11/22 Orientering om grønn industripark Ustmarkav/Dorte Solvang, Norsk industriutvikling	3
12/22 Kommunedirektøren orienterer	4

Referatsaker

40/22 Administrative vedtak landbruk og naturforvaltning 26.09.- 06.11.2022	5
41/22 Vedr. 201940326-2 - Finansiering av vannområdene i Trøndelag vannregion. Informasjon til vertskommunene.	9
42/22 Melding om oppstart - revidering av forvaltningsplan for rovvilt i rovviltsregion 6 Midt-Norge	34
43/22 Administrative vedtak plan og byggesak oktober 2022	40

Politiske saker

84/22 Ervervsløyver for snøskuter i Orkland for 2023-2024	48
85/22 567/4 Motorferdsel i utmark for kjøring med ATV - persontransport på barmark	52
86/22 Godkjenning av forvaltningsplan for Skåggåberghølen	58
87/22 Forskrift om påslipp av olje- og fettholdig avløpsvann Orkland kommune	99
88/22 104/1 Asbølljårvegen 201, søknad om dispensasjon for fradeling av gårdstun	108
89/22 Mindre endring av reguleringsplan for Grønlia Hyttefelt	131
90/22 915/25 Søknad om dispensasjon fra KPA og Pbl § 1-8	141
91/22 808/2, Søknad om dispensasjon frareguleringsplan for fradeling av eksisterende hytte - Gammelplassen	158
92/22 Forslag til detaljregulering for Frostmyran - Bjugnan hyttefelt - 1. gangs behandling	226
93/22 Første gangs behandling - Reguleringsplan for boliger i Steinvegen, Orkanger	328
94/22 229/40 Raudberget 83, - dispensasjon fra LNF og byggegrense mot vassdrag for oppføring av anneks	426
95/22 789/37 Harald Grønningens vei 3, 5 og 7 -klage på avslag dispensasjon	435
96/22 5/384 Drivhusgata 23,25,27,29,31,33,35,Klage på vedtak om tilbaketrekking av ferdigattest - politisk behandling	452

Drøftingssaker

7/22 Sakliste styringsgruppa KPA 16.11.22	492
---	-----

Eventuelt

Hovedutvalg helse og mestring

Dato: 09.11.2022 12:00

Sted: Orkland Rådhus, Kommunestyresal

Notat:

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 04.11.2022

Hanne Nyhus
Leder i utvalg

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

32/22 Hovedutvalgsleder orienterer	3
33/22 Kommunalsjef orienterer	4
34/22 Resultat brukerundersøkelse	5
35/22 Budsjett 2023	6

Referatsaker

13/22 Protokoll Eldreråd 2020 - 2023 20.10.2022	7
14/22 Protokoll Kommunalt råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne 20.10.2022	16

Eventuelt

Hovedutvalg kultur, idrett og folkehelse

Dato: 09.11.2022 12:00

Sted: Kommunehuset på Krokstadøra

Notat:

Felles hovedutvalg kl. 09:00-11:30 (kommunestyresalen Orkland Rådhus) -
Kommunedirektørens notat budsjett og handlingsplan.

Møtet starter med befarings på bibliotek/frivilligsentral og ungdomsklubben på Aa skole

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til
postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 04.11.2022

Olga Irmina Ucinska
Leder i utvalg

Inger Marie Meland

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

30/22 Leder orienterer	3
31/22 Frivillighetssentralens arbeid	4
32/22 Kommunedirektørens notat	5

Politiske saker

42/22 Støtte til revy - Nå-kor	6
43/22 Søknad om støtte til konsert fra OratorieSolistene	15
44/22 Søknad om støtte til kirkekonsert med CodaVokal og Orkdal storband	21
45/22 Søknad om tilskudd til Julemarked og førjulsfeiring på Lensvik kai 27.11.22	24
46/22 Kulturstipend for ungdom 2022	27
47/22 Orkland kommune sitt Idrettsstipend 2022	29
48/22 Kulturpris 2022	31

Eventuelt

Hovedutvalg Oppvekst

Dato: 09.11.2022 12:00

Sted: Orkland Rådhus

Notat:

Felles hovedutvalgsmøte i Kommunestyresalen kl 09:00.

OR 23/22 i fellesskap med Hovedutvalg Teknikk i lille kommunestyresal

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 03.11.2022

Stig Kalstad
Leder i utvalg

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

23/22 Paviljong Orkanger ungdomsskole, og svømmehall Orkanger barneskole - felles med Hovedutvalg Teknikk	3
24/22 Kommunedirektørens orientering	4
25/22 Løkken kulturhus og svømmeopplæring	5
26/22 Læremidler	6
27/22 Permisjonsreglement	7
28/22 Budsjett	8
29/22 Skolebruksplan	9
30/22 Barnehagebruksplan	10

Referatsaker

25/22 Referat SU og SMU Gjølme skole, 26.09.-22	11
26/22 Referat i Samarbeids- og skolemiljøutvalg ved Evjen skole 19.10.2022	13
27/22 Brev til Orkland Kommune fra FAU ved MBUS	15

Eventuelt

Hovedutvalg Teknikk

Dato: 09.11.2022 12:00

Sted: Orkland Rådhus

Notat:

Lunsj kl 11:30

(Felles hovedutvalg kl 9:00-11:30)

Gyldig forfall meldes snarest til Servicekontoret tlf. 72 46 73 50 eller på e-post til postmottak@orkland.kommune.no.

Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Orkanger, 03.11.2022

Oddvar Kjøren
Leder i utvalg

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signaturer.

Saksliste

Orienteringssaker

21/22 Aktivitetsplan bygg og anlegg pr 02.11.2022	3
22/22 Utvalgsleder og kommunedirektør orienterer om aktiviteter og status	6
23/22 Gjennomgang status prosjekter	7
24/22 Forurensning i Gammelosen	8

Referatsaker

12/22 Administrative vedtak september-oktober 2022	9
--	---

Politiske saker

18/22 Mandat til trafikksikkerhetsutvalget	10
--	----

Drøftingssaker

8/22 Trafikksikkerhetstiltak i Furumoen	12
---	----

Eventuelt

Orientering om aktuelle saker og henvendelser

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

46/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033

Arkivsaknr 21/107 - 6

Forslag til vedtak

Saken legges frem uten forslag til vedtak.

Saksopplysninger

Kontrollutvalgets leder har bedt om at det settes opp en fast sak til hvert møte i kontrollutvalget hvor leder og medlemmene i kontrollutvalget kan orientere om henvendelser fra innbyggere, aktuelle saker i media og eventuelt andre saker som kan være av interesse for utvalget.

Opplæring til kontrollutvalget

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

47/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033

Arkivsaknr 20/3 - 35

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget tar vedlagt dokumentasjon til orientering.

Vedlegg

Kommunestyret må selv vurdere om saken er godt nok opplyst

Rett til fri, men ikke med lønn

Møteboken skal inneholde opplysninger om hvilke vedtak som ble fattet

Departementet - Opp til kommunene om streikestengte barnehager skal få tilskudd

Åpenhet om kontakt med folkevalgte og ansatte

Store mangler i barnevernets dokumentasjon

Det rette må være at fritatt likevel deltar i møtet

Forslaget som får flest stemmer, blir kommunens budsjett

Saksopplysninger

Kontrollutvalget har fått følgende dokumenter til orientering:

1. Vedlegg ble holdt hemmelig, møtet ble lukket, men tross det var flere enn kommunestyrets medlemmer til stede. Var dette en lovlig måte å behandle kommunens beredskapsplan på?
2. Arbeidsgiver vil ikke gi folkevalgt fri med lønn til å delta i møter i forliksrådet eller i et kommunalt selskap. Kan arbeidstaker be om frikjøp?
3. Formannskapet fattet vedtak i en sak, men ville ikke opplyse om hva de hadde vedtatt.
4. Det er kommunene som selv må bestemme om de vil fortsette å gi tilskudd til private barnehager som er rammet av streik, sier Kunnskapsdepartementet.
5. Det er opp til den enkelte kommune å bestemme hvordan åpenhet sikres og utilbørlig påvirkning unngås.
6. Verken barnevernets dokumentasjon av egne, faglige vurderinger eller barn og foreldres medvirkning er blitt særlig bedre etter fire år med kompetanseløft, følge Riksrevisjonen.
7. Hva skjer når den som har meldt forfall likevel møter opp?
8. Det er ikke flertall for forslaget til budsjett, så hva skjer nå?

Kommunestyret må selv vurdere om saken er godt nok opplyst

Kommunal Rapport 24.10.2022, Jan Fridthjof Bernt professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Vedlegg ble holdt hemmelig, møtet ble lukket, men tross det var flere enn kommunestyrets medlemmer til stede. Var dette en lovlig måte å behandle kommunens beredskapsplan på?

SPØRSMÅL: Et kommunestyre skulle vedta en beredskapsplan, men representantene hadde ikke fått tilsendt planens 16 hemmeligholdte vedlegg. Vedleggene ble heller ikke delt ut da saken skulle behandles. Listen over vedleggene forteller at disse blant annet inneholder varslingslister, evakueringsplan, plan for etablering av felles evakuerings- og pårørendesenter ved store ulykker, plan for krisekommunikasjon og plan for opplæring og øving.

1.) *Vil det være fare for at saken ikke er tilstrekkelig opplyst når en så stor del av planverket holdes hemmelig for dem som skal vedta planen?*

SVAR: Som utgangspunkt er det kommunedirektørens ansvar å vurdere hvor omfattende og detaljert informasjon som skal gis i de utsendte dokumentene til en sak som skal behandles av kommunestyret. Kommunestyret må så selv vurdere om det har fått god nok informasjon til å treffe vedtak i saken, og hvis det ikke er fornøyd, kan det treffe vedtak om utsettelse inntil det er levert mer fullstendig dokumentasjon. Og uansett; hvis det i ettertid viser seg at det som er utlevert, ga et ufullstendig eller feilaktig bilde av saksforholdet, kan vedtak som er truffet, bli kjent ugyldig av statsforvalteren, se kommunelovens [§ 27-1](#) og [27-3](#).

2.) *Etter krav fra to av kommunestyrerepresentantene ble vedleggene lagt fram for kommunestyret. Men da dette skjedde, så ble møtet lukket. Er det grunnlag godt nok for å lukke møtet at noen dokumenter er unntatt offentlighet?*

SVAR: I kommuneloven [§ 11-13](#) fastslås som alminnelig regel at kommunestyret har rett til innsyn i alle kommunale saksdokumenter. Hvis kommunestyret ikke er fornøyd med hva det har fått, kan det treffe vedtak som pålegger kommunedirektøren å legge fram bestemte dokumenter, også slike som kan unntas helt eller delvis fra innsyn etter offentleglova. Som alminnelig utgangspunkt er det her nok at minst tre medlemmer setter fram et slikt krav, men hvis det skal gis innsyn også i taushetspliktbelagte opplysninger, må dette vedtas med alminnelig flertall av kommunestyret.

Som alminnelig regel vil interne saksdokumenter unntatt fra offentlig innsyn i offentleglova [§14](#) eller [§15](#), bli offentlige ved utsendelsen til medlemmene når de legges fram for et folkevalgt organ, se offentleglova [§ 16](#) første avsnitt, bokstav a. Hvis det her er tale dokumenter eller opplysninger som er unntatt fra offentlighet etter andre bestemmelser i offentleglova, herunder regelen om unntak for opplysninger underlagt taushetsplikt, vil disse unntakene imidlertid fortsatt gjelde.

Hvis dokumentene er fremlagt etter krav i medhold av § 11-13, vil også interne saksdokumenter som er unntatt etter bestemmelsene i offentleglova § 14 eller er § 15 fortsatt være unntatt fra innsyn etter offentleglova. Her er det imidlertid så vidt jeg kan se ikke truffet noe vedtak eller fremsatt et bindende krav om slik utvidet innsynsrett for kommunestyret. Det som her skjedde, var at kommunedirektøren etterkom et «krav» – som altså ikke var et bindende pålegg – om å legge fram disse vedleggene for kommunestyret. Vi er da tilbake til lovens hovedregel, som er at interne arbeidsdokumenter hos administrasjonen blir offentlige når de fremlegges for kommunestyret, hvis ikke andre unntaksregler i offentleglova kommer inn i bildet.

Så er det et poeng når det legges fram dokumenter for kommunestyret som er unntatt fra offentlighet etter loven, at det i noen sammenhenger kan medføre at kommunestyret kan ha rett eller plikt til lukke møtet når den aktuelle saken behandles. Dette er det bestemmelser om i [kommunelovens § 11–5](#). Er det tale om opplysninger som er underlagt taushetsplikt ved lov, *skal* møtet lukkes. Det samme gjelder i saker om en tilsatts tjenstlige forhold. Ellers *kan* kommunestyret lukke møtet der dette er nødvendig av hensyn til personvern, og endelig også når «det vil komme fram opplysninger i møtet som kunne ha vært unntatt fra innsyn etter offentleglova hvis de hadde stått i et dokument», men da bare hvis også «hensynet til tungtveiende offentlige interesser tilsier at møtet lukkes».

Hvis det står opplysninger i de aktuelle vedleggene som oppfyller disse vilkårene, vil kommunestyret ha rett, men ikke plikt til å lukke møtet. De delene av dokumentene som inneholder opplysninger som går inn under unntaksregler i offentleglova, vil da stadig være unntatt fra innsynsrett, men medlemmene av kommunestyret vil etter egen vurdering kunne meddele disse til andre, så lenge det ikke foreligger lovbestemt taushetsplikt.

3.) Da møtet var lukket var to representanter fra Statsforvalteren til stede. De to var invitert for å orientere kommunestyret om det aktuelle trusselbildet og statsforvalterens forventninger til den kommunale beredskapen. Hadde disse to anledning til å være til stede under den delen av møtet som var lukket?

SVAR: Som alminnelig regel er det bare medlemmene av det folkevalgte organet som har rett til å være til stede når dette behandler en sak i lukket møte. Men så lenge det ikke vil komme fram taushetspliktbelagte opplysninger i møtet, må det kunne invitere andre som har et saklig behov for å være til stede og følge forhandlingene. Dette er det praksis for når det gjelder tilsatte i kommunen, og det må klart nok kunne gjøres for tilsatte i et samarbeidende organ som Statsforvalteren. Og det må også være adgang til å invitere et slikt overordnet organ til å gi en generell innføring i det regelverk som gjelder på det aktuelle området. Men alt dette er det kommunestyret selv som må samtykke til, verken ordfører eller kommunedirektør kan bestemme dette.

Rett til fri, men ikke med lønn

Kommunal Rapport 21.11.2022

Arbeidsgiver vil ikke gi folkevalgt fri med lønn til å delta i møter i forliksrådet eller i et kommunalt selskap. Kan arbeidstaker be om frikjøp?

SPØRSMÅL: En folkevalgt er valgt som kommunestyrets representant i styret i et kommunalt heleid aksjeselskap og som medlem av forliksrådet. Styremøtene foregår på dagtid og hun er tilsatt i en privat bedrift der arbeidsgiver ikke vil gi henne fri med lønn i den tiden hun bruker i disse vervene. Godtgjøring for vervene gis i utgangspunktet av bedriften og forliksrådet selv. Kan hun be om frikjøp fra sitt arbeidsforhold som tilsatt for den tid hun bruker i disse vervene?

SVAR: I [kommuneloven § 8-2](#) er fastslått en rett for folkevalgte til fri fra arbeid når «det er nødvendig på grunn av møteplikt i kommunale eller fylkeskommunale folkevalgte organer». Dette avskjærer ikke arbeidsgiver fra å foreta trekk i lønnen for fravær fra arbeidet, men i [§ 8-3](#) tredje avsnitt har vi en bestemmelse om krav på erstatning for tapt inntekt «fordi han eller hun har et kommunalt eller fylkeskommunalt tillitsverv».

I [§ 8-5](#) har vi så en bestemmelse om adgang for kommunestyret til å vedta at det skal gis «én fast godtgjøring i stedet for dekning av tapt inntekt». Dette er bare noe kommunestyret *kan* vedta, som en oppgjørsmåte overfor den folkevalgte i stedet for erstatning etter § 8-3.

Dette er en modell som jeg tror vil være svært vanskelig å bruke i denne sammenheng. Den forutsetter at det oppstår et inntektstap for den folkevalgte som kan fastsettes med rimelig grad av nøyaktighet, og det er det ikke her.

I [domstolsloven § 57](#) er fastsatt at *forliksrådsmedlemmer* velges av kommunestyret etter reglene om valg i kommuneloven. Dette er et verv det er plikt til å ta imot og fungere i. Bare den som ikke bor i kommunen, kan nekte å ta imot valg ([domstoloven § 56](#), siste avsnitt). Forliksrådene er imidlertid ikke kommunale organer, jf. opplistingen i [§§ 5-1](#) og [5-2](#), der disse ikke nevnes. I tvistelovforskriften (FOR-2007-12-21-1605, jf. [domstolsloven § 27](#) fjerde avsnitt) [§ 2](#) er det derimot fastsatt at medlemmene får en statlig godtgjøring for hver sak som fremmes for forliksrådet, eventuelt etter bestemmelse av departementet som en fast årlig godtgjøring.

Møteplikt i forliksrådet må anses som «gyldig forfall» etter [kommuneloven § 8-1](#) første avsnitt, og vil gå foran møteplikt i kommunalt folkevalgt organ. Det blir dermed ikke spørsmål om noe tap i denne godtgjøringen på grunn av verv som folkevalgt i kommunen. Forliksrådet kan i særlige tilfeller utbetale inntil kr 750 pr. dag til medlemmer til dekning av tapt arbeidsfortjeneste.

Et styreverv i et aksjeselskap er heller ikke et kommunalt verv, selv om selskapet er fullstendig kommunalt eid. Det er ingen regler om plikt til å ta imot valg til styret eller om møteplikt i møter der, men det ligger i aksjelovens regler om forvaltningen av selskapet og styrets tilsynsansvar at det enkelte styremedlem vil kunne bli holdt rettslig eller økonomisk ansvarlig om hun forsømmer sitt virke der.

Det er derfor nærliggende å anta at deltakelse i styremøte vil være lovlig forfall fra møte i folkevalgt organ. Det betyr at det er lite aktuelt å se redusert styrehonorar som inntektstap som skal erstattes av kommunen, og at det i alle fall vil være ganske umulig å dekke slikt tap ved å regne det inn i en frikjøpsavtale knyttet til dette vervet.

Møteboken skal inneholde opplysninger om hvilke vedtak som ble fattet

Kommunal Rapport 14.11.2022, Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Formannskapet fattet vedtak i en sak, men ville ikke opplyse om hva de hadde vedtatt.

SPØRSMÅL: Et formannskap behandlet nylig en varslings sak. Møtet gikk for lukkede dører, og kommunen vil kun opplyse at det ble fattet et vedtak, men nekter å opplyse om innholdet i vedtaket.

I møteinnkallingen står varslings saken oppført som en sak til behandling, men i protokollen finner man ikke igjen noen opplysninger om denne saken.

Kan kommunale utvalg, formannskap eller kommunestyre holde hemmelig selve vedtaket i en behandlet sak?

Vil det ikke være brudd på kommunelovens regler om føring av møtebok, hvis man unnlater å føre opp en behandlet sak i protokollen?

SVAR: Varslings saker vil etter [kommuneloven § 11–5](#) andre avsnitt måtte gå for lukkede dører, fordi det er tale om arbeidstaker tjenstlige forhold. I tillegg vil saken gjerne inneholde taushetspliktbelagte opplysninger om varsler eller om rent personlige forhold for den det er varslet mot.

I **innkallingen til møtet** som sendes medlemmene av formannskapet, skal saken føres opp med full angivelse av hva den dreier seg om, og dokumentene i saken skal følge innkallingen, se [kommunelovens § 11–3](#) første avsnitt.

Medlemmene skal ha best mulig kunnskap om saken de skal behandle, og hvis de ikke har mottatt alle dokumenter sammen med innkallingen, kan ordfører eller en tredel av medlemmene motsette seg at det treffes vedtak i saken, se § 11–3 siste avsnitt.

Innkallingen og saksdokumentene er i utgangspunktet offentlige fra de sendes ut. I den offentlige versjonen av innkallingen skal man stryke det som måtte avdekke taushetspliktbelagte forhold, og det skal foretas sladding av de delene av saksdokumentene som er taushetspliktbelagte opplysninger, jf. [offentleglova § 13](#) og [forvaltningsloven § 13](#) første avsnitt om noens personlige forhold. Men som hovedregel er det ikke taushetsplikt om hvem det er varslet mot og hvilke forhold varslet er basert på.

I [kommunelovens § 11–4](#) er det så gitt regler om **møteboken**. Denne skal blant annet inneholde opplysninger om hvilke saker som ble behandlet, hvilke vedtak som ble truffet, og avstemningsresultatet. Dette gjelder også for saker som blir behandlet i lukket møte. Hvis vedtaket inneholder taushetspliktbelagt informasjon, må dette strykes i den offentlige versjonen av møteboken, men det skal fortsatt fremgå av selve møteboken. Og heller ikke her vil det normalt være adgang til å hemmeligholde navnet på den som varslet er rettet mot.

Ønske om å skjerme identiteten til den det varsles mot, kan ikke sjelden være forståelig, men her veier hensynet til allmennhetens rett til kritisk innsyn i forhold knyttet til offentlig tjeneste tyngre. Som alminnelig regel vil det ikke være taushetsplikt om forhold knyttet til utøving av funksjon som tilsatt i kommunen.

Departementet: Opp til kommunene om streikestengte barnehager skal få tilskudd

Det er kommunene som selv må bestemme om de vil fortsette å gi tilskudd til private barnehager som er rammet av streik, sier Kunnskapsdepartementet.

NTB 03.11.2022

- Det er kommunen som barnehagemyndighet som har ansvaret for tilskuddet til private barnehager i sin kommune, slår departementet fast i en e-post til NTB.
- Som et utgangspunkt vil det være opp til den enkelte kommune å avgjøre om og når de eventuelt vil stanse eller avkorte det kommunale tilskuddet ved midlertidig stengning av en barnehage, skriver departementet videre.

Som NTB skrev onsdag, kan de private barnehagene tjene penger på streiken ettersom de ikke betaler lønn til de streikende i streikeperioden.

Uklare regler

KS har foreløpig anbefalt kommunene å opprettholde de ordinære tilskuddene. Årsaken er uklareheter i regelverket, skriver KS på sine nettsider.

- Det er ikke tydelig avklart i regelverket hvorvidt kommunen er forpliktet til å utbetale fullt ordinært tilskudd til private barnehager som er i streik og dermed ikke yter den tjenesten de er finansiert for å gi til barn og familier.
- Vi anbefaler foreløpig kommunene å opprettholde ordinært tilskudd inntil videre og avvente eventuelle avklaringer av regelverksforståelsen, også basert på streikens varighet og omfang, heter det videre.

Strammer inn

Mellom 80 og 85 prosent av inntektene til de private barnehagene kommer fra kommunale tilskudd. I 2020 ble det utbetalt i alt 21,7 milliarder kroner til private barnehager.

For enkelte har privat barnehagedrift blitt en lukrativ gjøremål med utbytter i milliardklassen. Kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) varslet onsdag en ny og kraftig innstramning for dem som tjener penger på private barnehager.

Streiken blant ansatte i private barnehager startet 17. oktober og omfatter nå drøyt 2.400 ansatte. Strid om pensjon er hovedårsaken til streiken.

Utdrag fra KS sin artikkel om barnehagestreiken

Avsnittet er oppdatert 07.11.22

Tilskudd til private barnehager i streik

Det er ikke omtalt i barnehageloven med forskrifter om kommunen er forpliktet til å utbetale fullt tilskudd til private barnehager som er i streik og dermed ikke yter den tjenesten de er finansiert for å gi til barn og familier. Kunnskapsdepartementet har i mediene presisert regelverket slik at det er opp til kommunen å vurdere hvor vidt en privat barnehage som er midlertidig stengt på grunn av streik skal motta tilskudd.

Kunnskapsdepartementet viser ikke til hvilken hjemmel kommunen har for å avkorte tilskudd til private barnehager i streik eller hvilke vurderinger kommunen skal gjøre. Dette har bidratt

til usikkerhet i kommunene. KS har derfor bedt Kunnskapsdepartementet avklare kommunens handlingsrom i gjeldende regelverk, og er i dialog med departementet om en slik avklaring.

Ansvar for det økonomiske tilsynet med private barnehager ble overført fra kommunene til Utdanningsdirektoratet 1.1.2022. Derfor er det direktoratets nasjonale tilsyn som må kontrollere om private barnehageeiere benytter offentlige tilskudd og foreldrebetaling i tråd med lovverket.

KS mener generelt at kommunenes mulighet til helhetlig lokalpolitisk styring av barnehagetilbudet bør styrkes.

Foreldrebetaling

Kommunen kan få spørsmål som dreier seg om foreldrebetaling når barnehagen er stengt eller driver med redusert kapasitet. Når barnehagetilbudet ikke er tilgjengelig for barna, kan det heller ikke kreves inn foreldrebetaling for denne perioden. Det er ellers opp til den enkelte eier hvordan de vil håndtere dette ved et redusert tilbud.

Private barnehager som ikke krever inn foreldrebetaling på grunn av streik, vil heller ikke ha krav på å få dekket tapte inntekter på grunn av søskenmoderasjon eller andre former for redusert foreldrebetaling i denne perioden. Kommunen kan derfor vurdere å korrigere refusjoner til private barnehager for tapt inntekt som følge av reduksjon i foreldrebetaling den aktuelle perioden.

Tilsyn

Kommunen må på vanlig måte vurdere risiko for brudd på barnehageloven med forskrifter i barnehager som er rammet av streik, og som opprettholder et barnehagetilbud til deler av barnegruppa.

Du kan lese hele artikkelen [her](#)

Åpenhet om kontakt med folkevalgte og ansatte

NKRF 17.11.2022

Det er opp til den enkelte kommune å bestemme hvordan åpenhet sikres og utilbørlig påvirkning unngås. Kommunesektorens etikkutvalg har likevel kommet med noen anbefalinger om mulige tiltak som kan være til hjelp.

Folkevalgte politikere i kommuner og fylkeskommuner er valgt til å representere innbyggerne. For å ivareta dette ansvaret og sikre at vedtak er i tråd med innbyggernes ønsker og behov er det nødvendig med god kontakt med innbyggerne og ulike interesser i lokalsamfunnet, også mellom valgene.

Tilliten mellom innbyggere og folkevalgte blir styrket når folkevalgte lytter og tar hensyn. Slik kontakt er også viktig for å sikre at saker er mest mulig opplyst, og at det faglige vurderingsgrunnlaget er godt. For politikere og kommunalt ansatte kan muligheten til å få større kunnskap oppleves som et gode.

Samtidig kan kontakt med næringslivet og andre aktører også innebære en form for påvirkning og innflytelse der bestemte interesser, gjerne ressurssterke, får oppmerksomhet og blir tillagt vekt i den kommunale beslutningsprosessen. Mens konkurrerende interesser uten tilsvarende ressurser ikke når fram med sin informasjon og dermed står i fare for ikke å bli hørt i samme grad.

Informasjon som kommer til folkevalgte gjennom slik påvirkning og uten offentlige dokumenter, kan oppfattes som utilbørlig påvirkning. Veien fra utilbørlig påvirkning til korrupsjon kan dessuten være kort og grenseoppgangene vanskelige. Mangel på åpenhet om kontakt og påvirkning kan i tillegg redusere tilliten til at beslutningsprosessene har gått riktig for seg.

Enkelte kommuner og politiske partier har tatt til orde for å etablere åpenhetsregister (ofte omtalt som lobbyregister). Mange land i Europa har allerede innført lignende ordninger, først og fremst på nasjonalt nivå. Noen har ordninger hvor en må registrere seg på forhånd om en ønsker møter med folkevalgte og andre, for eksempel i EU-systemet.

Norge har fått kritikk for å ha for liten oppmerksomhet om åpenhet rundt lobbyisme og påvirkning. Europarådets antikorrupsjonsorgan GRECO har anbefalt å øke åpenheten om lobbyister og andre tredjeparter som søker å påvirke prosesser og beslutninger.

OECD har i rapporten [*Drivers of trust in Public Institutions in Norway*](#) fra 2022 anbefalt at Norge bør vurdere hvordan det kan skapes mer transparens om de som har innflytelse på politikken, for eksempel om det er behov for å regulere lobbyisme.

En måte å sikre økte åpenhet på, kan være å etablere et åpenhetsregister. På oppdrag for KS har advokatfirmaet Lund & co utarbeidet en [utredning](#) som viser hvordan kommuner som ønsker det, kan etablere et register som også ivaretar hensynet til personvern etter EUs personvernforordning (GDPR). I utredningen skisseres en modell for registrering av kontakt med både juridiske personer og folkevalgte i kommunen, i pågående saker.

Kommunesektorens etikkutvalg har nylig kommet med følgende **anbefalinger**:

- *til kommunene*:

1. å arbeide systematisk for åpenhet i politiske beslutningsprosesser, og sette temaet regelmessig på dagsorden i kommunestyret.

2. å ha høy bevissthet rundt demokratiske utfordringer knyttet til lobbyisme og påvirkning fra næringslivsaktører, interesseorganisasjoner og andre.
3. å etablere rutiner eller ordninger slik at det kommer tydelig fram hvem som eventuelt har hatt møter med folkevalgte og/eller ansatte i politiske saker. Dette kan for eksempel gjøres ved:
 - å etablere et åpenhetsregister eller tilsvarende som er offentlig tilgjengelig og viser hvem som har møter med folkevalgte i bestemte saker.
 - å innarbeide noen kjøreregler om folkevalgte og ansattes kontakt med næringsliv og andre i relevante kommunale dokumenter, som f. eks. etiske retningslinjer, eller en «vær åpen plakat». Slike kjøreregler må være praktisk mulige å etterleve, og ikke heve terskelen eller vanskeliggjøre direkte kontakt mellom innbyggere, folkevalgte og/eller ansatte.
 - å sørge for å ha åpne kalendre.

- til partigrupper i kommunestyre og fylkesting:

1. å praktisere åpenhet om hvem som inviteres inn i gruppemøter ved behandling av politiske saker.
2. å praktisere bestemmelser om habilitet på samme måte som i politiske møter som er omfattet av forvaltningsloven og kommunelovens bestemmelser.

Kilde: Kommunesektorens etikkutvalg

<https://www.ks.no/fagomrader/demokrati-og-styring/etikk/>

Store mangler i barnevernets dokumentasjon

Kommunal Rapport 15.11.2022

Verken barnevernets dokumentasjon av egne, faglige vurderinger eller barn og foreldres medvirkning er blitt særlig bedre etter fire år med kompetanseløft, følge Riksrevisjonen.

– Dokumentasjon er avgjørende både for den enkeltes rettssikkerhet og for at det skal være mulig å etterprøve barnevernstjenestes vurderinger og beslutninger i sakene, sa riksrevisor Karl Eirik Schjøtt-Pedersen da ha presenterte [en ny rapport](#) tirsdag.

Rapporten viser at det til tross for Barne- og familiedepartementets (BFD) kvalitets- og kompetanseløft, som startet i 2017 og fortsatt pågår, ikke står så bra til med praksis.

For å understreke betydningen av god dokumentasjon i barnevernet viste Schjøtt-Pedersen til tre avgjørelser avsagt av Høyesterett i 2020. Her ble kravene til barnevernets saksbehandling, særlig når det gjelder begrunnelser i saker om adopsjon, omsorgsovertakelser og samvær, presisert.

Fortsatt store mangler

Riksrevisjonens undersøkelse viser forbedring av dokumentasjonen i saker om omsorgsovertakelse, men at det fortsatt er mangler når det gjelder dokumentasjon av barnevernsfaglige vurderinger ved hjelpetiltak i hjemmet.

Vurderinger som blir gjort underveis i sakene, blir i liten grad dokumentert. Det gjør det vanskelig å forstå og etterprøve valgene barnevernstjenestene har gjort underveis i saksbehandlingen, påpeker Riksrevisjonen.

– I saker fra 2021 finner vi fortsatt ikke tilstrekkelig dokumentasjon, sa Schjøtt-Pedersen.

Heller ikke når det gjelder barn og foreldres medvirkning, fant revisjonen noen vesentlig forbedring av dokumentasjonen.

Usikkert om medvirkningen er reell

Undersøkelsen viser at det blir gjennomført samtaler med barn og foreldre, og at det blir skrevet referat. Her blir barns synspunkter om egen situasjon og behov for hjelp gjengitt, men ofte mangler dokumentasjon av hvordan tjenesten har vurdert synspunktene. Det gjelder både underveis og i den avsluttende vurderingen i vedtak.

– Dermed blir det vanskelig å se om og hvordan barns synspunkter er vektlagt, og om de har hatt reell medvirkning, sa riksrevisoren.

– Referatene fra samtalene med foreldrene blir heller ikke alltid sendt ut, og da blir det vanskelig for foreldrene å ivareta sine rettigheter, sa han.

Kritiserer departementet

Riksrevisjonen berømmer BFD for å ha satt i verk omfattende tiltak for å heve kompetansen i det kommunale barnevernet, men konstaterer altså at det ikke har ført til vesentlige forbedringer i forvaltningspraksisen.

Riksrevisjonen betegner funnene som «kritikkverdig», som er laveste alvorlighetsgrad i «karakterboka» de bruker.

At kompetansetiltakene har hatt begrenset effekt, mener Riksrevisjonen kan skyldes svakheter ved styring og internkontroll i barnevernstjenestene, høy turnover og ressursknapphet.

Undersøkelsen er gjort gjennom en saksgjennomgang i seks barnevernstjenester, der saker behandlet både før og etter kompetansetiltakene ble vurdert. Det er også gjort en spørreundersøkelse og intervjuer med lederne i de kommunale barnevernstjenestene. I tillegg er tilsynsrapporter fra statsforvalterne gjennomgått.

Rapporten finner du [her](#)

Det rette må være at fritatt likevel deltar i møtet

Kommunal Rapport 28.11.2022, Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Hva skjer når den som har meldt forfall likevel møter opp?

SPØRSMÅL: Ett medlem av et utvalg har meldt forfall til et møte. Også første varamedlem melder forfall, og andre varamedlem bli innkalt. Før møtet begynner dukker imidlertid første varamedlem opp og sier at han likevel vil delta. Utvalgets leder mener at det kan han ikke når han har meldt forfall. Hva er riktig her?

SVAR: I kommuneloven [§ 7–10](#) er det en bestemmelse om at «Varamedlemmer skal så langt som mulig innkalles i den nummerordenen de er valgt». Det kan være nærliggende å forstå dette slik at møteplikt og møterett da ligger på den som er innkalt.

Mot dette står imidlertid bestemmelsen i [§ 8–1](#) om plikt for medlem av folkevalgt organ til å møte hvis hun ikke har «gyldig forfall». Denne regelen gjelder klart nok også for varamedlemmer, og når første varamedlem møter opp, har han klart nok ikke gyldig forfall.

Jeg vil derfor mene at det rette må være at første varamedlem deltar i møtet, selv om dette kan være ergerlig for varamedlemmet som møtte opp helt forgjeves. Men her er det nok rom for ulike meninger.

Forslaget som får flest stemmer, blir kommunens budsjett

Kommunal Rapport 05.12.2022, Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Det er ikke flertall for forslaget til budsjett, så hva skjer nå?

SPØRSMÅL: Jeg leser i avisene at det ikke skal være mulig å få flertall for forslaget til årsbudsjett som er lagt fram i Bergen. Hva skjer nå?

SVAR: Kommunens årsbudsjett skal være en samlet og balansert oppstilling over hvordan forventede inntekter og finansieringskilder skal anvendes i det kommende budsjettåret. En kommune kan ikke fungere uten et vedtatt budsjett. Kommuneloven har derfor særlige regler som skal sikre man ikke kommer opp i en slik situasjon fordi det ikke er mulig å samle et flertall bak ett bestemt forslag.

Regler om dette finner vi i [kommuneloven § 11–9](#) siste avsnitt: Når det votes over forslag til årsbudsjett, skal det stemmes over disse som helhet ved den endelige avstemningen. Uenighet om enkeltposter må da komme til uttrykk i et alternativt forslag til samlet budsjett, der de ulike forslagene er innarbeidet. Det stemmes så over de ulike forslagene.

Hvis ingen av disse får flertall ved denne avstemningen, votes det på nytt alternativt bare mellom de to forslagene som fikk flest stemmer ved første avstemning.

Her, som ellers, har alle møtende medlemmer plikt til å avgi stemme, og det kan ikke stemmes blankt, se [kommuneloven § 8–1](#) andre siste avsnitt. Det av de to forslagene som får flest stemmer ved denne voteringen, blir kommunens årsbudsjett og er en bindende ramme for virksomheten i neste budsjettår, se [kommuneloven § 14–5](#).

Disse reglene gjelder også i parlamentarisk styrte kommuner, men hvis kommune- eller byrådet ikke får flertall for sitt forslag, kan det meddele at da vil det fratre – enten før siste votering – såkalt kabinettsspørsmål – eller etter at vedtak er truffet.

Hvis det velger å bli sittende, må det etterleve det budsjettvedtaket som fikk flertall, både mht. både hva det kan og hva det skal bruke penger til.

Referatsaker

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

48/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033, TI-&17

Arkivsaknr 22/258 - 2

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget tar referatsakene til orientering.

Vedlegg

Tilbakemeldingsbrev etter årsrevisjon 2021 - Orklandbadet KF

Tilbakemeldingsbrev etter årsrevisjon 2021 - Orkland kommune

Svar på revisors tilbakemeldingsbrev - Orklandbadet KFs årsregnskap 2021

Svar på revisors tilbakemeldingsbrev - Orkland kommunes årsregnskap 2021

Melding om politisk vedtak - Forvaltningsrevisjonsrapport vann og avløp

Ny veileder til helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse i kommunen

FKT - Fagkonferansen 2023, 31. mai -1. juni

Saksopplysninger

Kontrollutvalget har fått følgende dokumenter som referatsaker:

1. Revisjonens tilbakemeldingsbrev etter årsrevisjon 2021 - Orkland kommune
2. Revisjonens tilbakemeldingsbrev etter årsrevisjon 2021 - Orklandbadet KF
3. Orkland kommune sitt svar til Revisjon Midt-Norge SA etter årsrevisjon 2021
4. Orklandbadet KF sitt svar til Revisjon Midt-Norge SA etter årsrevisjon 2021
5. Melding om politisk vedtak - kommunestyrets sak 75/22 Forvaltningsrevisjonsrapport vann og avløp.
6. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap la den 16. oktober 2022 ut en revidert versjon av veileder til helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse i kommunen.
7. FKT - Fagkonferansen 2023 arrangeres på Scandic Lerkendal i Trondheim

Orklandbadet KF
v/daglig leder

Kontaktperson:
Monica Nordvik Larsen

Dato og referanse:
7. juli 2022

Revisjon Midt-Norge SA
Brugata 2
7715 Steinkjer

Org nr: 919 902 310 mva
Bank: 4270 18 38658
M post@revisjonmidt norge.no
T +47 907 30 300

TILBAKEMELDING ETTER AVSLUTTET REVISJON AV ORKLANDBADETS ÅRSREGNSKAP FOR 2021

Revisjonen av årsregnskapet for 2021 er avsluttet med avgitt revisjonsberetning, endelig, den 7. juni 2022. Vi ønsker med dette brevet å gi en tilbakemelding etter utført revisjon og samtidig kommentere foretakets rutiner på enkelte områder.

1. For seint avlagt årsregnskap

Foretaket avla årsregnskapet for 2021 etter fristen 22. februar som følger av kommuneloven, KL, § 14-6. Vi var følgelig ikke i stand til å utføre revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk innen fristen for å avgi revisjonsberetning jfr kommuneloven § 24-8. Revisjonen pliktet derfor å avgi en negativ beretning den 19.04.2022 med tilhørende nummererte brev. Det er styret som avlegger årsregnskapet og avgir årsberetningen for foretaket ihht KL §9-8. Foretaket må sørge for å avlegge årsregnskap for innværende år innen fristen.

2. Kommunens avstemminger og dokumentasjon

Foretakets avstemminger og dokumentasjon for årsregnskapet med noter skal være tilgjengelig for revisor når regnskapet avlegges/oversendes revisjonen. Kommunen gjorde avstemmingene og dokumentasjon tilgjengelig på teams noen dager etter at årsregnskapet ble oversendt. En del av avstemmingene måtte revisjonen etterspørre, f.eks avstemminger på lønnsområdet. Avstemmingene var gjort tilgjengelig for revisjonen på en måte som gjorde at vi ikke fikk lastet ned dokumentasjonen. Vi hadde dialog med kommunen og løsningen ble at revisjonen opprettet et område på revisjonens teams hvor dokumentene ble lastet ned. Det tar tid å etterspørre dokumentasjon og få den i et format som kan lastes ned. Det er foretakets ansvar å avstemme og dokumentere regnskapet og sørge for at all dokumentasjon er tilgjengelig for revisor når regnskapet avlegges. Hvilke avstemminger revisjonen forventer av kommunen framkommer av regnskapsmappa som kommunen får oversendt. Bokføringsloven (BL) med forskrifter stiller også krav til dokumentasjon og avstemminger. Det skal foreligge dokumentasjon av alle balanseposter med mindre de er ubetydelige ihht BL § 11. For senere år må alle avstemminger og dokumentasjon være tilgjengelig når regnskapet avlegges/oversendes revisjonen, på et format som kan lastes ned.

Avstemming av innlagte budsjettopplysninger i regnskapet skal spesifiseres og avstemmes om alle gyldige vedtak er lagt inn riktig. Det er utarbeidet et eget skjema for dette i regnskapsmappen som kan brukes til formålet. Avstemming av budsjett var ikke gjennomført og lagt på avstemmingsmappe og revisjonen måtte innhente oversikt over budsjettvedtak. Revisjonen ber om at budsjettet avstemmes og at skjema i regnskapsmappa fylles ut. Avstemmingen skal foreligge som en del av avstemmingen av årsregnskapet.

3. Bokføring

Orklandbadet KF har valgt å legge kontoplan etter NS 4102 til grunn i sin regnskapsføring, men med noen tilpasninger for å dekke krav som følger av kommunale regnskapsbestemmelser. Kommunale foretak skal også rapportere til KOSTRA. Bruk av egen kontoplan krever da at hver konto og bokføringsdimensjon er riktig koblet mot KOSTRA art og funksjon, slik at KOSTRA-rapporteringen kan gjennomføres. Det må minst årlig tas ut en oversikt som viser koblingen mellom Orklandbadets kontoplan og KOSTRA-art, dette må ligge som en del av dokumentasjonen/avstemmingen av

årsregnskapet. Foretaket har ansvaret for at alle arter har riktige koblinger og må selv også kontrollere dette.

Som følge av at Orklandbadet KF sitt regnskap også skal inngå i Orkland kommunes konsoliderte regnskap, er det viktig at man fører transaksjoner og mellomværende med kommunen på riktig konto og tjenstedimensjon slik at man får en mest mulig riktig rapportering på konsolidert nivå. For 2020 og 2021 ble det klart at det ikke var brukt riktig KOSTRA-art og tjenstedimensjon på flere transaksjoner med kommunen. Følgelig ble det krevende å verifisere om konsolidert regnskap ble riktig presentert. Vi ber derfor om at foretaket og kommunen avklarer hvilke konti og tjenstedimensjoner som skal brukes ved transaksjoner og mellomværende med kommunen, slik at rapporteringen fra foretaket blir riktig til KOSTRA og at grunnlaget for konsolidert regnskap blir mest mulig riktig.

4. Leverandørgjeld – gjennomgang reskontro

Noen gamle gjenstående poster ligger i leverandørreskontro pr 31.12.2021. Foretaket bør foreta en gjennomgang og dersom noen av postene er oppgjort, bør det foretas en opprydding.

5. Inntekter

Etter hva vi har oppfattet håndterer BRP-systemet alle inntekter knyttet til salg av varer og tjenester for foretaket. Regnskapsføringen skjer på grunnlag av rapporter fra BRP-systemet. Følgelig må det foreligge en avstemming pr 31.12. på årets omsetning og utestående fordringer ifølge BRP mot det som er regnskapsført. En slik avstemming må ligge som en del av dokumentasjonen knyttet til regnskapsavleggelsen for 2022 og framover. Revisjonen anbefaler at foretaket foretar månedlige avstemminger på dette.

Det er også viktig at foretaket etablerer rutiner for telling av kasser. Bokføringsreglene stiller krav til dokumentasjon av kontantsalg og til dokumentasjon for telling av kassen. Saldo på kontantkassen pr 31.12 må dokumenteres med en kassetelling som er signert av to personer. Revisjonen ber om at foretaket utarbeider dokumentasjon og spesifikasjon som omtalt og ihht bokføringsregelverket vedr kontantkasser og kontantsalg.

Avstemming av konto for ikke innløste gavekort må gjennomgås og foretaket må sørge for årlig avstemming og dokumentasjon pr 31.12.

Konto 1929 unmatchede betalinger. Kontoene består av unmatchede betalinger og mesteparten gjelder vipps. For å unngå mest mulig unmatchede betalinger bør foretaket vurdere tiltak, for eksempel å opprette en låst meny i vipps.

6. Innberettet for mye pensjon i 2021

Det er innrapportert for høyt beløp for grunnlag arbeidsgiveravgift vedrørende pensjon i 2021. Dette bør gjennomgås og følges opp i 2022. Revisjonen ber om tilbakemelding ift hvordan dette skal korrigeres.

7. Renteutgifter og avdrag, men ikke langsiktig gjeld – avtaler med kommunen

Foretaket har bokført renter og avdrag, men har ikke bokført langsiktig gjeld. Det er utarbeidet en note 6- langsiktig gjeld, der det er opplyst om følgende, utdrag:

Folkehelsesenteret er i sin helhet finansiert av Orkland kommune, via Orkland kommunes regnskap.

Orklandbadet KF har derfor ikke lånegjeld knyttet til anlegget. Det er av samme grunn heller ikke balanseført noen eiendom i Orklandbadet KF sitt regnskap.

Det følger imidlertid av kommunestyrets vedtak knyttet til finansieringen av Folkehelsesenteret at Orklandbadet KF skal dekke kapitalkostnadene knyttet til utleiearealer i 4 etasje og investeringene i energisparetiltak og solkraftanlegg.

Den andelen av renter og avdrag som Orklandbadet KF ut fra ovenstående dekker er i regnskapet til Orklandbadet KF klassifisert som hhv. renteutgifter og avdragsutgifter, selv om foretaket ikke har balanseført eiendeler eller lånegjeld knyttet til disse utgiftene.

Revisjonen ber om å få oversendt avtalen mellom Orkland kommune og Orklandbadet KF som regulerer dette forholdet og en beskrivelse og vurdering av de regnskapsmessige føringene.

Revisjonen har forstått det slik at det har vært en diskusjon mellom kommunen og foretaket ift mellomværende, men at det er ordnet opp ila 2021. Det er viktig at det foreligger klare avtaler mellom kommunen og foretaket slik at man kan unngå dette i framtiden. Revisjonen ber om å få kopi av eventuelle avtaler eller avtalte forutsetninger som foreligger mellom kommunen og foretaket.

8. Budsjettoppfølging – vesentlige avvik mellom regnskap og budsjett

I årsmeldingen er det omtalt følgende: «Avvik mellom regnskap for 2021 og revidert budsjett for 2021 skyldes dels at selskapets rutiner i forhold til oppfølging av avvik mellom opprinnelig budsjettforutsetninger og aktiviteten i året ikke har vært på plass.

Budsjettstyring i kommunale foretak er omtalt i kommuneloven § 9-15:

Daglig leder skal minst to ganger i året rapportere til foretakets styre om utviklingen i inntekter og utgifter, sammenholdt med foretakets årsbudsjett. Hvis utviklingen tilsier vesentlige avvik fra årsbudsjettet, skal daglig leder foreslå endringer i dette. Styret skal endre årsbudsjettet når det er nødvendig for å oppfylle kravene om realisme og balanse etter [§ 14-4](#).

Styret skal gjennom budsjettåret legge fram rapporter for kommunestyret eller fylkestinget som viser utviklingen i inntekter og utgifter, sammenholdt med kommunestyrets eller fylkestingets vedtatte rammer for foretaket.

Daglig leder må sørge for at rutinene ift budsjettstyring er på plass i 2022 og revisjonen ber om å få en beskrivelse av foretakets rutiner og rapportering hittil i 2022..

9. Nye budsjett- og regnskapsoppstillinger

Det ble for regnskapsåret 2020 tatt i bruk nye regnskapsskjema etter ny kommunelov med forskrift. Det er også gjort endringer i kravene på slutten av 2021 som gjelder både for 2021 og 2022. Da oppstillingskravene er komplekse, har revisjonen forståelse for at det kan være krevende å sikre at budsjett- og regnskapsskjemaene stilles opp ihht kravene. Foretaket må sørge for at budsjett- og regnskapsoppstillingen oppfyller de enhver tids gjeldende krav.

I regnskapsskjema økonomisk oversikt drift er det ikke samsvar mellom tall på finansposter og netto finansutgifter. For senere år må det foretas en kvalitetssikring av om regnskapsskjemaene er framstilt riktig.

Avslutning

Revisjonen ber om at svar på dette brevet oversendes oss senest innen 25. august 2022.

Med vennlig hilsen

Monica Nordvik Larsen
Oppdragsansvarlig revisor

Direkte ☎ 90 80 97 33 eller ✉ monica.larsen@revisjonmidtnorge.no

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Kopi:

- Økonomisjef
- Regnskapssjef
- Kontrollutvalg

Orkland kommune
v/Kommunedirektør

Kontaktperson:
Monica Nordvik Larsen

Dato og referanse:
15. juni 2022

Revisjon Midt-Norge SA
Brugata 2
7715 Steinkjer

Org nr: 919 902 310 mva
Bank: 4270 18 38658
M post@revisjonmidt norge.no
T +47 907 30 300

TILBAKEMELDING ETTER AVSLUTTET REVISJON AV ORKLAND KOMMUNES ÅRSREGNSKAP FOR 2021

Revisjonen av årsregnskapet for 2021 er avsluttet med avgitt revisjonsberetning, endelig, den 7. juni 2022. Vi ønsker med dette brevet å gi en tilbakemelding etter utført revisjon og samtidig kommentere foretakets rutiner på enkelte områder.

1. For seint avlagt årsregnskap

Kommunen avla årsregnskapet for 2021 etter fristen som følger av forskrift om årsregnskap og årsberetning. Vi var følgelig ikke i stand til å utføre revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk innen fristen for å avgi revisjonsberetning jfr kommuneloven § 24-8. Revisjonen pliktet derfor å avgi en negativ beretning den 19.04.2022 med tilhørende nummererte brev. Kommunen må sørge for å avlegge årsregnskap for inneværende år innen fristen.

2. Kommunens avstemminger og dokumentasjon

Kommunens avstemminger og dokumentasjon for årsregnskapet med noter skal være tilgjengelig for revisor når regnskapet avlegges/oversendes revisjonen. Kommunen gjorde avstemmingene og dokumentasjon tilgjengelig på teams noen dager etter at årsregnskapet ble oversendt. En del av avstemmingene måtte revisjonen etterspørre, f.eks avstemminger på lønnsområdet. Avstemmingene var gjort tilgjengelig for revisjonen på en måte som gjorde at vi ikke fikk lastet ned dokumentasjonen. Vi hadde dialog med kommunen og løsningen ble at revisjonen opprettet et område på revisjonens teams hvor dokumentene ble lastet ned. Det tar tid å etterspørre dokumentasjon og få den i et format som kan lastes ned. Det er kommunens ansvar å avstemme og dokumentere regnskapet og sørge for at all dokumentasjon er tilgjengelig for revisor når regnskapet avlegges. Det var noen avstemminger som manglet f.eks på en del større balansekonto under kortsiktige fordringer og kortsiktig gjeld. Disse avstemte revisjonen selv. Hvilke avstemminger revisjonen forventer av kommunen framkommer av regnskapsmappa som kommunen får oversendt. Bokføringsloven (BL) med forskrifter stiller også krav til dokumentasjon og avstemminger. Det skal foreligge dokumentasjon av alle balanseposter med mindre de er ubetydelige ihht BL § 11. For senere år må alle avstemminger og dokumentasjon være tilgjengelig når regnskapet avlegges/oversendes revisjonen, på et format som kan lastes ned.

Avstemming av innlagte budsjettopplysninger i regnskapet skal spesifiseres og avstemmes om alle gyldige vedtak er lagt inn riktig. Det er utarbeidet et eget skjema for dette i regnskapsmappa som kan brukes til formålet. Avstemming av budsjett var ikke gjennomført og lagt på avstemmingsmappe og revisjonen måtte innhente kommunens avstemming. Revisjonen mottok kommunens avstemming, men den var ikke utarbeidet på samme format som på skjemaet i regnskapsmappa. Revisjonen ber om at budsjettet avstemmes og at skjema i regnskapsmappa fylles ut alternativt at kommunen utarbeider egen oppstilling, men vi ber da om at alle punkt i avstemmingsarket fra regnskapsmappa tas inni evt. egenutviklet skjema. Vi anbefaler at avstemmingsskjema fra regnskapsmappa benyttes. Avstemmingen skal foreligge som en del av avstemmingen av årsregnskapet.

Kommuneregnskapet består av mange hovedboksposter og flere gjelder korrigering av feil. En del bilag er vanskelig å forstå og det framgår ikke hvorfor det korrigeres og hvilket bilag som blir korrigert. Vi har for noen av bilagene måtte etterspørre dokumentasjon og innhente årsaken til korrigering. Det er også regneark som ligger som dokumentasjon på flere hovedboksbilag, der det ikke klart framgår hva årsaken til posteringen er. Vi har etterspurt dokumentasjon for noen inntektsbilag og vi har fått oversendt det meste vi har spurt om. Vi har ikke fått oversendt dokumentasjon for et bilag der det inntektsført kr 3.082.283 på konto 18102. Revisjonen måtte derfor vurdere dette som en mulig feil. Bokførte opplysninger skal være dokumentert iflg BL § 10. Dokumentasjonen skal utstedes med et korrekt og fullstendig innhold og vise de bokførte opplysningenes berettigelse. Dersom dokumentasjon består av flere dokumenter, skal det være referanse fra primærdokumentasjon til øvrige dokumenter. Bokføringsforskriften omhandler nærmere regler og i § 5-12 framgår det at dersom disposisjonen er en korreksjon av en bokført opplysning, skal det påføres en gjensidig referanse mellom den nye og den opprinnelige dokumentasjon så langt det er praktisk mulig. Revisjonen ber om at kommunen sørger for at alle bilag er tilfredsstillende dokumentert iht kravene i bokføringsloven med forskrift.

Generelt har kommunen veldig mange balansekonti. Vi antar at behovet for dette skyldes kommunesammenslåingen og det har vi forståelse for. Det er noen konti som er avsluttet og noen av balansekontiene har fått redusert saldo i 2021. År 2022 er Orkland kommunes tredje driftsår og revisjonen forventer at de fleste av balansekontiene fra de gamle kommunene avsluttes/gjøres opp etter hvert.

3. Rutiner for lukking av perioder

Revisjonen har opplevd store utfordringer ved gjennomgang og avstemming av merverdiavgiftskompensasjonen for Orkland kommune for 2021. Vi har opplevd i de fleste tilfeller avvik mellom oversendt krav og kravet som framkommer ved vår spørring i regnskapsperioden. Utfordringer med gjenåpning av stengte perioder har vært årsaken til dette. Bokføringsforskriften §7-6 stiller krav om lukking av perioder. Regnskapsperioder skal lukkes innen fristene som nevnt i [bokføringsloven § 7](#) annet ledd. Lukkingen skal skje på en måte som gir betryggende sikring mot endring eller sletting av bokførte opplysninger.

Det skal foreligge en beskrivelse av regnskapssystemets funksjonalitet for lukking av regnskapsperioder, herunder hvordan lukkingen gir betryggende sikring mot endring eller sletting av bokførte opplysninger. Beskrivelsen skal oppbevares i fem år etter regnskapsårets slutt.

Revisjonen ba om å få skriftlig tilbakemelding på et par spørsmål ift lukking av perioder den 17.02.2022, men har pr dd ikke mottatt svar selv om vi har purret et par ganger. Praksisen med stenging av perioder har forbedret seg i 2022, men revisjonen ber om at spørsmålene blir besvart:

- Revisjonen ber om at kommunen sørger for å lukke regnskapsperioder iht bokføringsforskriften § 7-6.
- Revisjonen ber om å få oversendt en beskrivelse av regnskapssystemets funksjonalitet for lukking av regnskapsperioder, herunder hvordan lukkingen gir betryggende sikring mot endring eller sletting av bokførte opplysninger.

4. Revisors tilgang til regnskapssystemet

Revisors tilgang til kommunens regnskapssystem er ved revisjonen av 2021 betraktelig forbedret sammenlignet med revisjon av 2020-regnskapet, som var sterkt preget av manglende og mangelfulle tilganger for revisor til kommunens regnskapssystem Visma. Alle tre på revisjonsteamet har hatt tilgang ved revisjon av 2021-regnskapet, men tilgangene oppleves fortsatt som svært treg ved spørringer i Visma-programmet. Revisjonen benytter også WEB-versjonen som er raskere, men alle spørringer og rapporter kan ikke tas ut fra WEB-versjonen f.eks reskonto er ikke tilgjengelig i WEB. Revisjonen har tilgang til kommunens regnskapssystem via VPN og det er flere handlinger vi må gjøre for å komme inn. Det oppleves som veldig tungvint å logge på systemet. Dagens pålogging er tungvint og vi har lite tilgjengelige ressurser ift at det tar veldig lang tid å ta ut rapporter f.eks de rapportene vi tar ut ved gjennomgang av momskompensasjonen. Vi får heller ikke ut alle rapporter vi ønsker. Dette medfører at revisjonsarbeidet tar lengre tid enn ønskelig fra vår side både ift pålogging og vente på å få ut resultat på spørringer og rapporter. Revisjonen ber om at kommunen vurderer om det er mulig å gi revisjonen en raskere tilgang.

5. Dialog mellom kommunen og revisjonen

Vi opplever også ved dette årsoppgjøret å ha hatt en god dialog med ansatte i kommunen gjennom revisjonen, og at vi har fått svar på de fleste av våre spørsmål. I noen sammenhenger har det imidlertid tatt lang tid å få svar og vi mangler svar på noen få spørsmål. Revisjonen har ved noen anledninger hatt utfordringer med å få svar fra kommunen selv om vi har purret. Ved flere tilfeller skrives det i mail at dokumentasjon/svar vil bli oversendt senere (om noen minutter/ i morgen), men svar blir ikke gitt uoppfordret og revisjonen må purre for å få svar. Dette er uheldig både av hensyn til vår effektivitet, men også fordi det lettere kan bli avglemt noe som er vesentlig for vårt arbeid. Årsaken til dette antar vi har sammenheng med at vi ikke vet hvem vi skal spørre, og da blir naturlig nok alle spørsmål rettet til regnskapssjefen. Vi gjentar derfor vår anbefaling fra tilbakemeldingsbrevet 2020. Revisjonen anbefaler at det ved neste årsoppgjør settes opp en oversikt over hvem som har utført ulike oppgaver i tilknytning til regnskapsavleggelsen, og at denne oversendes revisor når regnskapet avlegges. Da kan vi henvende oss direkte til de som kan svare på våre spørsmål i stedet for at alle spørsmål sendes til regnskapssjefen.

6. Investeringer

Revisjonen vurderer på stikkprøvebasis om utgifter som er ført i investering oppfyller kravene for å føres der. Kriterier for å utgiftsføre en utgift i investering reguleres bl.a i kommunal regnskapsstandard nr. 4 om avgrensning mellom driftsregnskapet og investeringsregnskapet. Som investering i anleggsmidler regnes anskaffelser av eiendeler som er vesentlig og til varig eie, samt påkostninger på allerede eksisterende varige driftsmidler. Med vesentlig menes en anskaffelse på minst kr 100 000. Med varig menes en utnyttbar levetid på minst tre år regnet fra anskaffelsestidspunktet. Revisjonen har stilt spørsmål ved flere investeringsprosjekter med små beløp og investeringsprosjekt som framkommer som samleprosjekt/sekkeprosjekt. Kommunen har svar følgende, utdrag:

*Kommunestyret vedtar investeringsbudsjettet på prosjektnivå med **unntak** av investeringer innen vann og avløp hvor det blir vedtatt en samlet ramme for hhv. vann og avløp.*

Rammene innenfor vann og avløp blir administrativt fordelt ned på prosjektnivå for å ha styring på kostnadene. Når budsjetttrammene blir fordelt ned på prosjekt settes det av en generell pott for å dekke behov for utskiftninger av ledningsnett og tekniske installasjoner som oppstår i løpet av året.

Det som blir ført i løpet av året på disse «samleprosjektene» vil derfor inneholde utgifter fra forskjellige anlegg/lokasjoner.

Utgangspunktet i denne modellen er at det kun er utgiftene som oppfyller vilkårene for regnskapsføring i investeringsregnskapet som skal føres der. Det som er driftsutgifter skal føres på drift.

Vi ser at med å samle flere prosjekter i regnskapet til et diverseprosjekt så blir det vanskeligere å etterkontrollere om det skal være ført i investering eller drift. Dette har vært praksis så langt i Orkland og har vært praktisert både i gamle Orkdal kommune og Meldal kommune langt tilbake i tid, uten at dette er tatt opp og problematisert av revisor.

For å få en bedre oversikt og å kunne bestemme om det er et investeringsprosjekt vil vi fra 2022 opprette egne prosjekter for hvert enkelt tiltak. I budsjettet vil vi fortsatt ha et «diverseprosjekt» for å ha en reserve til å dekke opp uforutsatte tiltak som dukker opp i løpet av året, men de forskjellige tiltakene vil da bli opprettet som egne prosjekter i regnskapet.

Vi ser også at vurderingene som gjøres rundt de ulike tiltakene kan dokumenteres bedre, og vil i samarbeid med aktuelle nøkkelpersoner på teknisk vurdere hvordan denne dokumentasjonen kan forbedres.

7. Kontantsalg

Det kan være utfordrende å foreta en avstemming av kontantsalg vedr salg Orkland kulturhus da dette foregår fra flere enheter. Revisjonen anbefaler at kommunen foretar en samlet avstemming av kommunens kontantomsetning spesifisert pr enhet. Denne avstemmingen bør gjøres løpende gjennom året, men også totalt for året som bør dokumenteres om en del av avstemming av årsregnskapet.

Det er også viktig at kommunen etablerer rutiner for telling av kasser, både faste kasser og kasser som varier. Bokføringsreglene stiller krav til dokumentasjon av kontantsalg og til dokumentasjon for telling av kassen. Saldo på kontantkassene pr 31.12 må dokumenteres med en kassetelling som er

signert av to personer. Revisjonen ber om at kommunen utarbeider dokumentasjon og spesifikasjon som omtalt og ihht bokføringsregelverket vedr kontantkasser og kontantsalg.

8. Andre forhold

Revisjonen har diverse andre forhold som vi ønsker å ta opp med kommunen:

- Det er avvik på 6 mill mellom avskrivningsgrupper. Revisjonen ber om at dette avvik undersøkes og korrigeres i 2022.
- Mer konsekvent bruk av lånenummer på alle avdrag, renteutgifter og påløpte renteutgifter vil bedre oversikten og lette avstemmingen vedr avdrag og renteutgifter.
- Revisjonen kan ikke se at kommunen har periodisert renteutgift vedr rentesikring og ber om at dette periodiseres ved årsavslutning for 2022 slik at anordningsprinsippet følges.
- Det er differanse mellom balansekonto for mva-kompensasjon og det godkjente mva-kravet i altinn. Kommunen bør avstemme balansekonti ved hver mva-termin og avvik må forklares og korrigeres.

9. Budsjettavvikoversiktene

I regnskapsskjemaene for budsjettavvik i drift og investeringsregnskap skal det framkomme budsjettopplysninger både fra kommunestyret og underordnet organ. Kommunen har presentert disse regnskapsskjemaene kun etter vedtak fra kommunestyret. Revisjonen ber om at regnskapsskjemaene presenteres som det framgår av forskrift og veileder for 2022.

10. Noter

Revisjonen fant noen feil i tallene i notene til årsregnskapet. Vi vurderte at dette ikke var vesentlige avvik. Kommunen bør sørge for å kvalitetssikre tallene også i noteopplysningene for senere år. Det er krav om at det skal henvises til noter fra regnskapsskjemaene. Det mangler henvisning til noter fra kommunekassens regnskapsskjema og dette bør utbedres til neste år.

11. Konsolidert regnskap

Etter ny kommunelov skal det avlegges et konsolidert regnskap for kommunens aktivitet. Regnskapet skal inkludere alle regnskapsenheter som inngår i kommunen som juridisk enhet. For 2021 er det avlagt konsolidert regnskap som inkluderer kommunekassens eget regnskap og Orklandbadet KF sitt årsregnskap. Etter vår vurdering er dette de regnskapsenheter som skal inngå i konsolidert regnskap for 2021. Vi presiserer at dette er en vurdering som må gjøres hvert år, for eventuelt å avdekke om det foreligger samarbeidsformer som også skal inngå i konsolidert regnskap.

Avleggelse av konsolidert regnskap viste at det var noe feil bruk av KOSTRA-art og -funksjon mellom kommunen og Orklandbadets regnskap. Vi anbefaler at kommunen og foretaket avklarer hvilke KOSTRA-arter og -funksjoner som skal brukes for mellomværende og transaksjoner mellom kommunen og foretaket. Dette er særlig viktig for å sikre riktig eliminering av mellomværende og transaksjoner i det konsoliderte regnskapet.

12. Nye budsjett- og regnskapsoppstillinger

Det ble for regnskapsåret 2020 tatt i bruk nye regnskapsskjema etter ny kommunelov med forskrift. Det er også gjort endringer i kravene på slutten av 2021 som gjelder både for 2021 og 2022. Da oppstillingskravene er komplekse, har revisjonen forståelse for at det kan være krevende å sikre at budsjett- og regnskapsskjemaene stilles opp ihht kravene. Kommunen må sørge for at budsjett- og regnskapsoppstillingen oppfyller de enhver tids gjeldende krav.

13. Etterlevelseskontroll

Vi avga uttalelse ifm etterlevelseskontroll den 26. januar 2022. Vi foretok kontroll på etterlevelse av kapittel 9 Justering i merverdiavgiftsloven med tilhørende forskrift, og forskrift om kompensasjon av merverdiavgift til kommuner, fylkeskommuner mv § 6 Justering av kompensert merverdiavgift. Vi avga en konklusjon med to presiseringer.

Vi presiserte at kommunen ikke har overholdt kravet om oppstilling av kapitalvarer for hele

justeringsperioden for de gamle kommunene Meldal og Snillfjord. For disse kommunene mangler kapitalvarer fra 2014 og tidligere. Justeringsperioden er 10 år etter fullføring for kapitalvarer fast eiendom.

Når det gjelder kravene til dokumentasjon så presiserte vi at kommunen ikke har utarbeidet dokumentasjon i tråd med forskrift til mvaloven §2-3-2. Kommunen har redegjort for sin vurdering ift dokumentasjonskravet og informert revisjonen om at dokumentasjon vil bli utarbeidet som en del av årsoppgjøret fra og med regnskapsåret 2021.

Kommunen må sørge for at alle dokumentasjonskrav vedr justering av merverdiavgift blir etterfulgt.

Avslutning

Vi ber om at svar på dette brevet oversendes oss senest innen 8. juli 2022.

Med vennlig hilsen

Monica Nordvik Larsen
Oppdragsansvarlig revisor

Direkte ☎ 90 80 97 33 eller ✉ monica.larsen@revisjonmidtnorge.no

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Kopi:

- Økonomisjef
- Regnskapssjef
- Kontrollutvalg

REVISJON MIDT-NORGE SA
Brugata 2
7715 STEINKJER

Svar: Tilbakemeldingsbrev etter revisjonen 2021 Orklandbadet KF

Vi viser til brev av 7. juli 2022. Vi vil i det følgende svare opp punktene i revisors brev i kronologisk rekkefølge.

Vedr. punkt 1. For sent avlagt årsregnskap

For sent avlagt regnskap for 2021 skyldes i all hovedsak at økonomiavdelingen i Orkland kommune ble hardt rammet av covid-19 i en kritisk periode for framdriften knyttet til årsoppgjøret.

Målsettingen er alltid at årsregnskapet skal avlegges innen fristen. Men uforutsette situasjoner kan dessverre oppstå, som for årsoppgjøret for 2021.

Vedr. punkt 2. Kommunens avstemminger og dokumentasjon

Når det gjelder den tekniske løsningen som opprinnelig ble valgt for deling av dokumentasjon knyttet til årsoppgjøret for 2021, så var denne identisk med den som ble brukt for dokumentasjon vedrørende regnskapsåret 2020. Hverken vi eller revisor var kjent med eller hadde forutsetninger for å forutse at det som tilsynelatende fungerte for regnskapet 2020 ikke ville fungere for regnskapet 2021. Det tok også litt tid fra dokumentasjonen ble stilt til revisors disposisjon på denne måten før vi ble gjort oppmerksom på problemene.

Hvordan dataene mest hensiktsmessig stilles til disposisjon for revisor må skje i et samarbeid mellom Orkland kommune og revisor, eller basert på føringer fra revisor på valg av metode. Vi er ikke ubetinget enige med revisor i at de tekniske problemene som oppstod knyttet til revisors nedlasting av dokumentasjonen er vårt ansvar alene.

Lærdommen som begge parter bør trekke av dette er at valg av metode for overlevering av dokumentasjon må avklares mellom Orkland kommune og revisor i god tid før levering, herunder at valgt løsning testes når det gjelder ønsket funksjonalitet.

Samtidig er situasjonen slik at økte krav til datasikkerhet samt hensyn til GDPR og taushetsplikt gjør slik deling av data mer og mer komplisert. Økonomiavdelingen til Orkland kommune vil ta kontakt

med revisor for å få avklart mulige måter å få levert aktuelle data på, i god tid før fristene for levering nærmer seg.

Vi tar revisors merknader ellers når det gjelder avstemminger og dokumentasjon til etterretning, og vil bestrebe oss på at de problemstillingene revisor tar opp er løst når regnskapet for 2022 skal revideres.

Vedr. punkt 3. Bokføring

Informasjon om hvordan hver konto er koblet mot KOSTRA-art ligger i økonomisystemet. Denne koplingen ligger i et årsavhengig register og påvirkes dermed ikke av endringer som gjøres i senere regnskapsår. Når dette er en oversikt som kan tas ut fra økonomisystemet til enhver tid, legger vi til grunn at det ikke er nødvendig å produsere denne i form av lister som vedlegges dokumentasjonen knyttet til årsregnskapet.

Det blir i forbindelse med årsregnskapet foretatt en gjennomgang/kontroll av at alle kontoer er koblet til KOSTRA-art og at dette etter vår oppfatning er korrekt koblet. Gjennomgangen foretas av Orkland kommune ved økonomiavdelingen, som er Orklandbadet KF sin regnskapsfører.

Det er i forbindelse med årsoppgjøret for 2021 foretatt en særskilt gjennomgang av art og funksjon knyttet til transaksjoner og mellomværende mellom Orklandbadet KF og Orkland kommune med tanke på konsolidert regnskap. Gjennomgang og korreksjoner knyttet til dette er utarbeidet av Roar Arne Reinhaug på økonomiavdelingen hos Orkland kommune.

Vi er inneforstått med at revisor kan vurdere poster annerledes enn det vi har gjort selv. Men vi mener at vi her har etablert en rutine og framgangsmåte som skal sikre at nødvendig samsvar mellom Orklandbadet KF og Orkland kommune sitt regnskap er til stede.

Vedr. punkt 4. Leverandørgjeld

Fakturamottaket i Orkland kommune, som også har ansvaret for oppfølging av Orklandbadet KF sin leverandørgjeld, foretar løpende oppfølging av åpne poster i leverandørreskontro. At alle poster ikke er ryddet pr 31.12.2021 skyldes en kombinasjon av kapasitetsutfordringer gjennom året og at denne type rydding ikke prioriteres i selve årsoppgjøret.

De postene dette gjelder pr 31.12.2021 vil bli ryddet i løpet av 2022. Denne type rydding av leverandørreskontro forutsettes utført i løpet av året, og vil av kapasitetsmessige årsaker ikke bli prioritert i selve årsoppgjørfsfasen med mindre det er beløp av en slik størrelse at disse kan påvirke resultatet i vesentlig grad.

Vedr. punkt 5. Inntekter

Vi tar revisors merknader til etterretning og vil sørge for at påpekte forhold blir ivaretatt i forbindelse med regnskap fra og med regnskapsåret 2022 og framover.

Vedr. punkt 6. Innberettet for mye pensjon i 2021

Differansen mellom innberettet beløp kr 1.378.505 og korrekt beløp iht regnskap på kr 1.233.183 vil bli korrigert i 2022 ved manuell innsendt a-melding for periode 6-2021. Resultateffekt av feilen utgjør ca kr 20.000 og er ikke vurdert som vesentlig. Derfor ble korleksjon av posten ikke prioritert i forbindelse med årsavslutningen for 2021.

Vedr. punkt 7. Renteutgifter og avdrag, men ikke langsiktig gjeld – avtaler med kommunen

Den andelen av kommunens kapitalkostnader som skal finansieres over driftsbudsjettet til Orkland kommune fremgår av Orkdal kommunestyre sitt vedtak om finansieringen av Orklandbadet KF, og fremgår således ikke direkte av noen avtale mellom Orkland kommune og Orklandbadet KF.

Det har vært noe usikkerhet på økonomiavdelingen i Orkland kommune knyttet til om de beløpene dette gjelder skal behandles som husleie eller som renter og avdrag. Derfor ble disse postene i 2020-regnskapet bokført som husleieutgifter, mens disse i 2021-regnskapet er behandlet som renter og avdrag, selv om Orklandbadet KF som sådan ikke har noen gjeld.

Når økonomiavdelingen har konkludert med å behandle beløpene som renter og avdrag, selv om Orklandbadet KF ikke har noen bokført langsiktig gjeld, skyldes dette at klassifisering som renter og avdrag er i samsvar med realitetene i saken. Dette er en kapitalkostnad som belastes Orklandbadet KF knyttet til deler av investeringsutgiftene for Orklandbadet KF, hvor en del er avdrag og en del er knyttet til renter som endres i takt med rentenivået ellers. Det er vurdert om disse beløpene skulle ha vært behandlet som en overføringsutgift i Orklandbadet KF sitt regnskap. Men ut fra en totalvurdering hvor det også er tatt hensyn til at det skal være samsvar mellom regnskapene til Orkland kommune og Orklandbadet KF, jf. konsolidert regnskap og rapportering til KOSTRA, er det konkludert med at det regnskapsmessig blir mest korrekt å presentere postene som renter og avdrag i regnskapet til Orklandbadet KF. Er revisor uenig i denne vurderingen, ber vi revisor ta denne diskusjonen med økonomiavdelingen i Orkland kommune, som har styrt den regnskapsmessige behandlingen av disse beløpene.

Vedr. punkt 8. Budsjettoppfølgning – vesentlige avvik mellom regnskap og budsjett

Orklandbadet KF følger fra og med regnskapsåret 2022 Orkland kommune sine rutiner når det gjelder rapportering av budsjettavvik og endring/oppdatering av budsjett gjennom året.

Vår dato

14.09.2022

Vår referanse

22/09089-2

Vedr. punkt 9. Nye budsjett- og regnskapsoppstillinger

Vi tar revisors merknader til etterretning og vil sørge for at påpekte forhold er ivaretatt for regnskap fra og med 2022 og framover.

Med hilsen
Orkland kommune

Geir Mule
daglig leder

Stein Erik Stubmo
regnskapssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

REVISJON MIDT-NORGE SA
Brugata 2
7715 STEINKJER

Tilbakemelding etter avsluttet revisjon av Orkland kommunes årsregnskap for 2021 - svar

Vedr punkt 1 – For sent avlagt årsregnskap

Signerte regnskaper ble oversendt 6. mars 2022, som er etter fristen 22. februar 2022.

For sent avlagt regnskap for 2021 skyldes i all hovedsak at økonomiavdelingen i Orkland kommune ble hardt rammet av covid-19 i en kritisk periode for framdriften knyttet til årsoppgjøret. På regnskap hadde vi et sykefravær på ca 60 % i månedsskiftet januar/februar 2022, som også omfattet regnskapssjef.

Målsettingen er alltid at årsregnskapet skal avlegges innen fristen. Men uforutsette situasjoner kan dessverre oppstå, som for årsoppgjøret for 2021.

Vedr punkt 2 – Kommunens avstemming og dokumentasjon

Vi oppfatter at det revisor tar opp under dette punktet kan oppsummeres til fem hovedpunkter:

- Den tekniske løsningen for tilgang til regnskapets dokumentasjon
- Mangelfull avstemming/dokumentasjon av enkelte regnskapsposter
- Mangelfull avstemming av innlagte budsjettposter
- Svak dokumentasjon av bilag for korrigerende av feil
- Mange balansekonti fra gamle kontoplaner

Vi kommenterer disse punktvis under.

a.) Teknisk løsning for tilgang til regnskapets dokumentasjon

Når det gjelder den tekniske løsningen som opprinnelig ble valgt for deling av dokumentasjon knyttet til årsoppgjøret for 2021, så var denne identisk med den som ble brukt for dokumentasjon vedrørende regnskapsåret 2020.

Dokumentasjonen ble gjort tilgjengelig i en delt mappe i Orkland kommune sin struktur knyttet til Microsoft Teams. Dokumentasjonen var slik vi oppfatter det lesbar, men det var ikke mulig for revisor

å laste ned dokumentasjonen for videre bearbeiding og lagring i revisors systemer. Vi oppfatter at det sikkerhetsmessig begrensninger knyttet til at revisors ansatte ikke er interne brukere i Orkland kommune sine systemer som medførte dette problemet. Deling via midlertidig mappe i Dropbox/Onedrive/Google var ikke tilgjengelig som alternativ på grunn av interne restriksjoner hos Revisjon Midt-Norge SA. Dette ble da løst ved at filene i stedet ble lastet opp i en struktur tilhørende Revisjon Midt-Norge SA.

Hverken vi eller revisor var kjent med eller hadde forutsetninger for å forutse at det som tilsynelatende fungerte for regnskapet 2020 ikke ville fungere for regnskapet 2021. Det tok også litt tid fra dokumentasjonen ble stilt til revisors disposisjon på denne måten før vi ble gjort oppmerksom på problemene.

Hvordan dataene mest hensiktsmessig stilles til disposisjon for revisor må skje i et samarbeid mellom Orkland kommune og revisor, eller basert på føringer fra revisor på valg av metode. Vi er ikke ubetinget enige med revisor i at de tekniske problemene som oppstod knyttet til revisors nedlasting av dokumentasjonen er vårt ansvar alene.

Lærdommen som begge parter bør trekke av dette er at valg av metode for overlevering av dokumentasjon må avklares mellom Orkland kommune og revisor i god tid før levering, herunder at valgt løsning testes når det gjelder ønsket funksjonalitet.

Samtidig er situasjonen slik at økte krav til datasikkerhet samt hensyn til GDPR og taushetsplikt gjør slik deling av data mer og mer komplisert. Økonomiavdelingen til Orkland kommune vil ta kontakt med revisor for å få avklart mulige måter å få levert aktuelle data på, i god tid før fristene for levering nærmer seg.

b.) Mangelfull avstemming/dokumentasjon av enkelte regnskapsposter

Når det gjelder avstemminger av poster knyttet til kortsiktige fordringer og gjeld som nevnes, så var disse avstemt hos oss. Men dokumentasjonen var lagret på feil sted, og ble dermed ikke med i den dokumentasjonen som ble overlevert revisor. Vi beklager dette. Det samme gjaldt for dokumentasjonen vedrørende lønnsområdet, men denne fikk kommunen forespørsel om slik at denne kunne bli gjort tilgjengelig for revisor.

Det er nok elementer knyttet til problemstillingene på dette området som kan knyttes til mangelfull kvalitetssikring av overlevert materiale. Dette må ses i relasjon til stort arbeids- og tidspress i den aktuelle perioden.

c.) Mangelfull avstemming av innlagte budsjettposter

Vi tar revisors merknader og anbefaling til etterretning og vil sørge for at dette er på plass i forbindelse med årsoppgjøret for 2022.

d.) Svak dokumentasjon av bilag for korrigering av feil

Dette er en problemstilling vi er klar over, men som vi kapasitetsmessige årsaker ikke rakk å adressere i forbindelse med årsoppgjøret for 2021. Det vil i løpet av høsten 2022 bli utarbeidet en intern «kravspesifikasjon» til slike korreksjonsbilag som vi antar vil bidra til å løse dette.

e.) Mange balansekontoe fra gamle kontoplaner

Vi er også klar over denne problemstillingen. En stor del av disse balansekontoene er knyttet til gamle fondskontoer, hvor prosessen med å rydde og slå sammen fond som naturlig hører sammen er påstartet, men ikke ferdigstilt pr dato. Dette på grunn av kompleksitet og noen utfordringer knyttet til å identifisere opphavet til enkelte poster. Det vil bli foretatt en opprydding i løpet av høsten, men dette betyr ikke nødvendigvis at alle slike problemstillinger er løst i forkant av årsoppgjøret for 2022.

Vedr punkt 3 – Rutiner for lukking av perioder

Orkland kommune er uenig i den forståelse av regelverket rundt lukking av regnskapsperioder som revisor legger til grunn i denne saken. Vi har av kapasitetsmessige årsaker ikke prioritert å forfølge dette videre.

Vi har gjort tilpasninger knyttet til våre rutiner for å eliminere de underliggende utfordringer for revisor som er bakgrunnen for at problemstillingen er tatt opp i utgangspunktet, og legger til grunn at disse problemene ikke er til stede nå i 2022, eventuelt i vesentlig mindre grad enn disse var i 2021.

Dokumentasjon som er etterspurt av revisor er oversendt til Revisjon Midt-Norge SA via SvarUt den 15. juni 2022. Vi har ikke mottatt noen tilbakemelding på oversendt dokumentasjon.

Vedr punkt 4 – Revisors tilgang til regnskapssystemet

Med unntak av personell på økonomiavdelingen er det ingen ansatte eller andre eksterne brukere som har tilgang til Visma Enterprise på annen måte enn via Visma web. Fordi tilgangen til Visma web ikke gir revisor tilgang til all funksjonalitet som revisor ønsker, samtidig som det å jobbe via Visma web oppleves som tungvint for revisor, har revisor fått tilgang til systemene via VPN på lik linje med sentrale ansatte på økonomiavdelingen.

Det er vurderinger rundt datasikkerhet i kombinasjon med tilgjengelige tekniske løsninger som er grunnlaget for måten revisor og ansatte på økonomiavdelingen med tilsvarende behov får tilgang til økonomisystemene på. Av samme grunn er det ikke aktuelt for Orkland kommune å etablere andre måter å få tilgang til systemene utenfor kommunens eget nettverk på, slik situasjonen er nå.

Det er imidlertid startet en prosess som har som målsetting å migrere Visma Enterprise til en ren skybasert løsning. Migrering er foreløpig planlagt gjennomført i uke 48. Hva dette betyr for valg av metode knyttet til revisors tilgang til økonomisystemene har vi foreløpig ikke full oversikt over. Dette kommer vi tilbake til når dette er nærmere avklart av migreringsprosjektet. I utgangspunktet antar vi at revisor vil kunne få tilgang på samme måte som øvrige ansatte i Orkland kommune.

Vedr punkt 5 – Dialog mellom kommunen og revisjonen

Vi har registrert revisors ønske, som beskrevet i tilbakemeldingsbrevet fra 2020. Vi tar revisors merknader knyttet til dialogen ellers til etterretning. Situasjonen vedrørende årsoppgjøret for 2021 må ses i sammenheng med situasjonen forårsaket av covid-19 i 2022.

Vi vil bestrebe oss på at en slik oversikt som revisor ønsker blir utarbeidet for framtidige årsoppgjør, men vil ikke garantere at denne oversikten er klar samtidig med at regnskapet blir overlevert til revisor. Denne vil bli utarbeidet og oversendt sammen med øvrig regnskapsmateriale hvis vi har tid og kapasitet til å få denne på plass innen fristen for regnskapsavleggelse. Hvis ikke dette er mulig, vil oversikten bli utarbeidet og oversendt så snart som mulig etter at regnskapet er avlagt.

Vi presiserer likevel at det er ønskelig at regnskapssjefen mottar kopi av henvendelser som går direkte til andre, så langt formålet med forespørslene ikke er til hinder for dette. Dette med bakgrunn i regnskapssjefens overordnede ansvar for regnskapsrapporteringen, herunder intern rapportering om status og framdrift på regnskapsavleggelsen.

Vedr punkt 6 – Investeringer

Vi viser til tidligere svar til revisor på disse problemstillingene, gjengitt i tilbakemeldingsbrevet fra revisor. Vi har ingen ytterligere kommentarer til denne problemstillingen nå.

Vedr punkt 7 – Kontantsalg

Vi tar revisors merknader når det gjelder praksisen knyttet til Orkland kulturhus til etterretning. Vi vil se på rutineene knyttet til kontantsalget her sammen med relevant personale og vurdere nødvendige endringer i rutineene for bedre å etterkomme lovens krav til dokumentasjon.

Orkland kommune har i praksis avvirket de fleste kontantkasser ellers, men vil påse at kravene til telling og dokumentasjon av saldo pr 31.12 blir overholdt.

Vedr punkt 8 – Andre forhold

Vi tar revisors merknader om avvik på 6 mill mellom avskrivningsgrupper til etterretning. Vi regner med at forholdet blir avklart innen årsregnskapet for 2022 skal avlegges.

Lånemodulen brukes ikke lenger på samme måte som tidligere. Fra og med 1.1.2022 blir alle utgifter knyttet til renter og avdrag postert direkte i regnskapet via ordinær bilagsflyt, ikke via lånemodulen. Om lånemodulen likevel blir oppdatert med transaksjonene i ettertid eller om vi velger andre metoder for å sikre kontroll med og dokumentasjon av renter, avdrag og lånegjeld i årsoppgjøret er ikke avklart pr dato.

Vi tar revisors merknad vedrørende manglende periodisering av renteutgift vedrørende rentesikring til etterretning, og vil sørge for at dette er på plass ved framtidige årsoppgjør. Vi påpeker imidlertid at Orkdal kommune og nå Orkland kommune har benyttet disse verktøyene i mange år, og at kommunen ikke tidligere har hatt som praksis å periodisere denne posten. Uten at dette tidligere har medført tilsvarende merknader fra revisors side som for regnskapsåret 2021.

Differanse når det gjelder mva-kompensasjon skyldes i all hovedsak posteringer med mva gjort i regnskapet etter at momsoppgjøret for termin 6-2021 er godkjent av revisor og sendt inn. Disse avgiftsbeløpene er tatt med på oppgjøret for termin 1 i 2022.

Vedr punkt 9 – Budsjettavvikoversiktene

Vi tar revisors merknader til etterretning og vil sørge for at dette kommer på plass i regnskapet for 2022.

Vedr punkt 10 – Noter

Feil i notene skyldes etter vår oppfatning at regnskapet har blitt endret etter at notene er ferdigstilt, og at vi i denne forbindelse ikke har klart å fange opp alle effekter av endringene for notene sin del.

Når det gjelder notehenvvisningene så er disse gjort etter samme prinsipp/metode som for 2020 og tidligere år. Vi fikk ingen merknader knyttet til dette for 2020-regnskapene, og har derfor lagt til grunn at samme praksis var tilfredsstillende også for regnskapet for 2021.

Det følger også av forskriftens § 5-15, andre ledd, at det i oppstillingene i årsregnskapet skal gis henvisninger fra regnskapsposter til tilhørende note så langt som mulig. Forskriften åpner altså for at det kan gjøres en vurdering av det praktiske aspektet knyttet til å innarbeide notehenvvisningene i oppstillingene. Det er en slik praktisk vurdering som gjør at notehenvvisninger kun er innarbeidet i balansen, ikke også i økonomisk oversikt drift og bevilgningsoversikter.

Vi tar revisors merknader til etterretning og vil vurdere muligheten for framover å innarbeide notehenvvisninger også i øvrige oppstillinger, der dette er naturlig.

Vedr punkt 11 – Konsolidert regnskap

I forbindelse med årsoppgjøret for 2021 ble det gjort en grundig gjennomgang av transaksjoner knyttet til drift og investering når det gjelder klassifisering på KOSTRA-art og KOSTRA-funksjon, for å sikre samsvar mellom regnskapene på dette punkt.

Vi vet at det er gjort feil knyttet til dette i den løpende regnskapsføringen, men dette har blitt rettet opp i forbindelse med utarbeidelse av årsregnskapene for 2021. Etter vår oppfatning skal det derfor ikke foreligge slike feil når det gjelder drifts- og investeringsregnskapet for 2021. Men antar at revisors merknader til en viss grad baserer seg på at dette ikke er godt nok dokumentert i dokumentasjonen knyttet til årsregnskapet. Der vi imidlertid er klar over at det fortsatt er feil er når det gjelder klassifisering i balansen. Vi tar for øvrig revisors merknader på dette punktet til etterretning.

Vedr punkt 12 – Nye budsjett- og regnskapsoppstillinger

Vi tar revisors merknader til etterretning og vil sørge for at påpekte forhold er ivaretatt for regnskap fra og med 2022 og framover.

Vedr punkt 13 – Etterlevelseskontroll

Vi tar revisors merknader til etterretning og vil sørge for at påpekte forhold er ivaretatt for regnskap fra og med 2022 og framover.

Vi presiserer at det å skulle finne og innarbeide dokumentasjon for 2013 og tidligere for tidligere Meldal og Snillfjord kommuner vurderes som en relativt håpløs og ressurskrevende oppgave, og at dette derfor ikke blir vil prioritert.

Med hilsen
Orkland kommune

Ingvill Kvernmo
Kommunedirektør

Svein Henry Berdal
ass. Kommunedirektør/
økonomisjef

Stein Erik Stubmo
avd.leder økonomi/
regnskapssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

SAKSPROTOKOLL

Arkivsak-dok. 22/09400
Arkivkode
Saksbehandler Ingeborg Wolden

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Kommunestyre	26.10.2022	75/22

Forvaltningsrevisjonsrapport - vann og avløp

Kommunestyre har behandlet saken i møte 26.10.2022 sak 75/22

Behandling i Kommunestyre 26.10.2022:

Oppdragsansvarlig revisor Sunniva Tusvik Sæter orienterte om revisjonsrapporten.

Votering

Kontrollutvalgets innstilling – enstemmig

Kommunestyres vedtak

1. Kommunestyret tar forvaltningsrevisjonsrapport om vann og avløp til orientering
2. Kommunestyret ber kommunedirektøren om å:
 - Få på plass rutiner og planer på de områdene hvor dette mangler, samt oppdatere de ved behov
 - Gjøre tiltak som reduserer lekkasjer på ledningsnettet
 - Beskrive drifts- og vedlikeholdsbehov for alle anlegg
 - Utarbeide en overordnet plan for vedlikehold og fornying
 - Oppdatere beredskapsplan for vann
 - Sikre at utskiftingstakten på ledningene er tilstrekkelig
 - Sikre at avløpsanleggene har tilstrekkelig kapasitet
 - Sikre at rutiner for oppfølging av avløpsanlegg og etterlevelse av tillatelser innen avløp er tilstrekkelig
 - Sikre at kommunen har tilstrekkelig oversikt over private avløpsanlegg i sine system
 - Gjennomføre tilsyn med private avløpsanlegg
 - Sikre at alle anlegg inspiseres jevnlig
3. Kommunestyret ber kommunedirektøren gi kontrollutvalget skriftlig tilbakemelding om hvordan kommunestyrets vedtak er fulgt opp innen 31.03.2023.

Ny veileder til helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse i kommunen

Statsforvalteren i Trøndelag, 19.10.2022

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap la den 16. oktober 2022 ut en revidert versjon av veileder til helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse i kommunen. Veilederen er en revisjon av veilederen fra 2014.

I revisjonen har DSB bygget på erfaringer fra arbeidet med kommunal beredskapsplikt og helhetlig ROS. De har også bygget på erfaringer fra annet samfunnssikkerhetsarbeid, både på lokalt, regionalt og sentralt nivå. Det er tatt hensyn til generell samfunnsutvikling, særlig innen teknologi, klima og sikkerhetspolitikk. I revideringen har de tatt hensyn til endringer i standard NS 5814:2021 Krav til Risikovurderinger.

Veilederen beskriver hva helhetlig ROS er, både når det gjelder prosess og innhold.

Veilederen omtaler også hvordan kommunen skal følge opp helhetlig ROS i sitt arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap.

Ved å legge metodeveilederen til grunn for arbeidet, og følge denne, vil kravene som stilles til helhetlig ROS bli oppfylt. Veilederen kan brukes av alle kommuner, uansett størrelse, geografi og organisering.

Veilederen finner du [her](#).

FKT - Fagkonferansen 2023, 31. mai -1. juni

I 2023 arrangeres fagkonferansen på [Scandic Lerkendal, Trondheim](#) 31.mai-1.juni

Sett av datoene allerede nå!

Målgruppe

Ledere og medlemmer av kontrollutvalg, kontrollutvalgssekretærer, ordførere, kommunedirektører og ellers alle med interesse for kontrollarbeid i kommunal sektor.

Program

Det er krig i Europa, dyrtid og klimakrisen er foruroligende nær. Hva bør kontrollutvalget være oppmerksom på i denne sammenhengen?

- Hvilke trusler står kommunene overfor?
- Er beredskapen i kommunen god nok?
- Er kommunen beskyttet mot korrupsjon og økonomisk kriminalitet?
- Det er kommunestyre- og fylkestingsvalg til høsten. Derfor er det aktuelt å spørre om vi er sikre på om vi kan gjennomføre valg på en trygg måte uten påvirkning?
- Og hva er egentlig en illegalist? Kan kommunen være et mål?
- Hva med personvernet? Er kommunen beskyttet mot hacking og cyberangrep?

Samtidig er det krav til kommunene om godt ytringsklima og åpenhet.

- Hvordan står det egentlig til med åpenheten i norske kommuner?
- Ytringsfrihetskommisjonen mener at kommuner som sliter med åpenheten må lage en tiltaksplan som skal sikre at offentlighetsloven og arkivloven etterleves.
- I september lanserte KS en ny utredning som viser hvordan kommuner kan etablere et åpenhetsregister innenfor dagens lovverk.

Vi skal også få plass til et par gode case på forvaltningsrevisjon. Hvis du har forslag til temaer og/eller innledere kan du sende en e-post til fkt@fkt.no.

På den siste fagkonferansen i det siste året av valgperioden er det også aktuelt å høre om gode råd og erfaringer som bør overføres til nytt kontrollutvalg.

Eventuelt

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

49/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033, TI-&17

Arkivsaknr 22/258 - 3

Forslag til vedtak

Saken legges frem uten forslag til vedtak.

Godkjenning av protokoll fra dagens møte

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Orkland kommune

Møtedato

13.12.2022

Saknr

50/22

Saksbehandler Eva J. Bekkavik

Arkivkode FE-033, TI-&17

Arkivsaknr 22/258 - 4

Forslag til vedtak

Møteprotokollen fra dagens møte i kontrollutvalget, 13.12.2022, godkjennes.